

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

**SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ LİSANS EĞİTİMİNDE KULLANILAN
STÜDYOLARIN MEKÂN, DONATI VE MOBİLYA İHTİYAÇLARININ
BELİRLENMESİ**

Zeynep DİKER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ LİSANS EĞİTİMİNDE KULLANILAN
STÜDYOLARIN MEKÂN, DONATI VE MOBİLYA İHTİYAÇLARININ
BELİRLENMESİ

Zeynep DİKER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ LİSANS EĞİTİMİNDE KULLANILAN STÜDYOLARIN MEKÂN, DONATI VE MOBİLYA İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ

Danışman: Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL

Yazar: Zeynep DİKER

ÖZ

Bu çalışmada amaç, tasarım ve/veya sanat eğitimi veren fakültelerdeki resim, heykel, seramik, grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım alanlarındaki tasarım stüdyolarının ve sanat atölyelerinin, mekân, donatı ve mobilya ihtiyaçlarını belirlemektir. Bu amaçla, nitel bir araştırma olarak planlanan bu çalışmada, belirlenen örneklem dahilindeki bölümlerde görev yapan öğretim elemanlarıyla görüşmeler yapılmış; çalışmaya konu mekanların, yani tasarım stüdyoları ve sanat atölyelerinin, mekânsal ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında veriler, 8 farklı alandan 15 öğretim elemanının katılımıyla elde edilmiş; elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgular, kimi disiplinlerin benzer ihtiyaçlar içerisinde olduğunu; kimi disiplinlerin birbirinden beslenmesinin faydalı olabileceğini ve dolayısıyla interdisipliner ve multidisipliner çalışmanın önemini ortaya çıkarmıştır.

Anahtar sözcükler: Sanat atölyesi, tasarım stüdyosu, atölye ihtiyaçları, stüdyo ihtiyaçları, sanat, tasarım.

DETERMINATION OF SPACE, EQUIPMENT AND FURNITURE NEEDS OF STUDIOS USED IN UNDERGRADUATE EDUCATION OF ART AND DESIGN

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL

Author: Zeynep DİKER

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the space, furnishing and furniture needs of design studios by interviewing experts in the fields of painting, sculpture, ceramic, graphic design, architecture, interior architecture, city and regional planning and industrial design in design and art faculties. For this purpose, in this study, which was planned as a qualitative research, interviews were held with the lecturers working in the departments within the determined sample; The spatial needs of the spaces subject to the study, namely design studios and art workshops, were tried to be determined. Within the scope of the study, the data were obtained with the participation of 15 lecturers from 8 different fields; The obtained data were subjected to content analysis. Findings show that some disciplines have similar needs; revealed that it can be beneficial to feed some disciplines from each other and therefore the importance of interdisciplinary and multidisciplinary work

Keywords: Art studio, design studio, studio needs, workshop needs, art, design.

TEŞEKKÜR

Tez alıőmasının en başından sonuna kadar geen zorlu yolda, her zaman yanımda olan, kıymetli tecrübeleriyle tüm süreci kolaylaőtıran değerli tez danışmanım Sn. Doç. Dr. G. Cankız Elibol'a, gosterdiği anlayıő, özveri ve destek için çok teşekkür ederim.

Uzun yıllara dayalı bilgi ve deneyimlerini paylaőan ve tezin oluşumunda büyük katkı sağlayan değerli hocalarım, Sn. Doç. Dr. Fatma Korkut'a, Sn. Dr. Öğr. Üyesi M. Mesut elik'e, Sn. Doç. Dr. Tengüz Ünsal'a, Sn. Doç. Dr. Müge Burcu Codur Ően'e, Sn. Prof. Dr. Ayşe Sibel Kedik'e, Sn. Doç. Dr. Zuhall Bayar Boerescu'ya, Sn. Doç. Dr. Ceren Selmanpakoğlu Özer'e, Sn. Dr. Öğr. Üyesi Murat Ateőli'ye, Sn. Öğr. Gör. Özgür Kaptan'a, Sn. Doç. Dr. İrem Gençer'e, Sn. Prof. Dr. Özge Yalçıner Ercoőkun'a, Dr. Öğr. Üyesi Murat Ateőli'ye, Dr. Öğr. Üyesi Esin Düzakın'a, Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Yılmaz'a, Sn. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Burak Büyükcivelek'e, Sn. Prof. Pelin Yıldız'a, Sn. Doç. Dr. A. Selin Mutdoğan'a ve Sn. Dr. Öğr. Üyesi Şaha Aslan'a çok teşekkür ederim.

Hayatımın her anında olduğu gibi bu süreçte de sevgi ve desteğiyle daima yanımda olan kıymetli aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	vi
GÖRSEL DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: SANAT VE TASARIM EĞİTİMİ	4
1.1. Tarihsel Süreçte Sanat ve Tasarım Eğitimi.....	5
1.2. Türkiye’de Sanat ve Tasarım Eğitimi	7
2. BÖLÜM: SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ ATÖLYE/STÜDYO	
MEKANLARININ UNSURLARI.....	14
2.1. Fiziksel Unsurlar.....	14
2.2. Psikolojik Unsurlar.....	29
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEM VE SÜRECİ	34
3.1. Araştırmanın Amacı.....	34
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	34
3.3. Araştırmanın Önemi.....	36
3.4. Araştırma Varsayımları.....	36
3.5. Araştırma Sınırlılıkları.....	36
3.6. Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması.....	36
4. BÖLÜM: ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR.....	38
4.1. Sanat Atölyeleri ve Tasarım Stüdyolarının Mevcut Durumu.....	38
4.2. Sanat Atölyeleri ve Tasarım Stüdyolarının Mekansal	
Gereksinimleri.....	48
4.2.1. Fiziksel Gereksinimler.....	48
4.2.2. Psikolojik Gereksinimler.....	54
4.2.3. Ek Unsurlar.....	55
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKLAR.....	75
EK 1 GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU.....	82

ETİK KOMİSYON ONAY BİLDİRİMİ.....	83
ETİK BEYANI.....	84
YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU.....	85
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT.....	86
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	87

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1	35
Tablo 2	58
Tablo 3	66
Tablo 4	69

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.....	30
---------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ÖSYM: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

TYT: Temel Yetenek Testi

YKS: Yükseköğretim Kurumları Sınavı

GİRİŞ

Sanat ve tasarım atölyeleri/stüdyoları, yalnızca ders müfredatlarına uygun teorik ve uygulama eğitimi verilen 'derslikler' değil aynı zamanda öğrencilerin; ders içi ve ders dışı uzun vakit geçirdikleri, üretimlerini sergileyip öğretim elemanları ve diğer öğrencilerle birlikte tartıştıkları, bunun yanında diğer disiplinlerin çalışmalarını da izleyerek farklı sanat/tasarım yöntem/malzemeleri öğrendikleri, etkileşimin ve iletişimin yoğun olduğu ortamlardır. Bu sebeple bu ortamların, mekân, donatı ve mobilya tasarımlarının da bu sürece katkı sağlayacak biçimde tasarlanması ve öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve eğitim programlarının gerektirdiği ihtiyaçlara karşılık vermesi beklenir. Literatür incelendiğinde, bu mekanlara ilişkin fiziki ve psikolojik ihtiyaçların tanımlanması konusunda, üzerinde çalışılması gereken bir alan olduğu görülmüştür.

'Stüdyo' kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından 'Sanat çalışmaları için düzenlenmiş oda' olarak tanımlanırken, 'Atölye' kavramı, 'Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer, işlik' olarak tanımlanmıştır (TDK, 2021).

Literatür incelendiğinde, stüdyo ve atölye kavramlarının, birçok sanatçı ve disipline göre farklı tanımlandığı gözlemlenmiştir. Genellikle 'stüdyo', yaratıcılığın ve tasarımın üretim mekânı olarak ifade edilirken, 'atölye' geleneksel bir zanaatın, usta-çırak ilişkisiyle aktarıldığı ortam olarak tanımlanmıştır. Atay'a göre tasarım eğitiminde 'Atölye' ve 'Stüdyo' kavramları sıklıkla birbiri yerine kullanılsa da aslında farklı mekanları ifade etmektedir. Atölye ortamı, bir ustanın çırağa zanaatını doğrudan aktardığı mekânı ifade ederken, stüdyo; tasarımcının, yaratıcı işler ortaya koyduğu çalışma mekânı olarak tanımlanır (Atay, 2015, s.25).

Ketizmen'e göre tasarım stüdyoları, tasarım fikirlerinin oluştuğu, üretimin yapıldığı, bu fikir ve ürünlerin sunulması birebir veya toplu olarak tartışıldığı bir mekân olarak kurgulandığı için sanat ve tasarım disiplinlerinde genel olarak benzer bir mekânı ifade eder (Ketizmen, 2002, s.65).

Kaptan'a göre, tasarım stüdyoları öğretme ve öğrenmenin sürecinin olgunlaştığı mekanlardır (Kaptan, 2003, s. 96). Gross ve Do'ya göre stüdyo, üretimin tasarımın alternatif geliştirmelerin ve değerlendirmenin yapıldığı ortamdır (Gross ve Do, 1997:

s. 3, Akt: Kalay, 2019, s.29). Biket'e göre, tasarım atölyeleri, bir proje yürütücüsü liderliğinde, amacı öğrencilerin analiz etme, kurgulama, algılama, sorgulama ve tasarlama yeteneklerini geliştirmek olan mekanlardır (Biket, 2019, s.3). Akyıldız'a göre, tasarım stüdyosu, öğrencilerin proje yürütücüsüyle etkileşimde bulunarak, bir tasarım problemine, bireysel ya da grup halinde çözüm aradıkları mekanlardır Ek olarak Akyıldız stüdyoyu, bilginin öğrenciye doğrudan iletildiği değil, bilginin üretildiği mekan olarak tanımlar. Stüdyonun, geleneksel olarak öğrenci ve öğretmenin bir araya geldiği bir derslikten ziyade, öğrencinin ders dışı zamanlarda da vaktini geçirdiği, proje yürütücüsü olmadan da öğrenme sürecine devam ettiği bir mekan olduğunu belirtirken bu ortamı "hem ev hem de çalışma alanı" olarak ifade eder (Akyıldız,2020, s.392).

Bu çalışmada yapılan görüşmeler sırasında resim, heykel, seramik ve grafik bölümlerinde, lisans öğrencilerinin, teorik ve uygulamalı eğitim gördükleri dersliklerin daha çok 'atölye' olarak anıldığı; bir tekniker ya da öğretim elemanı gözetiminde çalışılan uygulama mekanlarının ise 'uygulama atölyesi' olarak ifade edildiği gözlenmiştir. Mimarlık, İç Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama ve Endüstriyel Tasarım bölümlerinde ise, lisans öğrencilerinin, teorik ve uygulamalı eğitim gördükleri derslikler, genellikle 'stüdyo' olarak anılırken; 'atölye' mekanı ise, bir gözetmen ya da tekniker kontrolünde uygulama yapılan mekanlar için kullanılmaktadır. Kavram karışıklığı yaşanmaması amacıyla tez kapsamında resim, heykel, seramik ve grafik bölümlerinde teorik ve uygulamalı eğitim verilen mekanlar; 'sanat atölyeleri', mimarlık, iç mimarlık şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım bölümlerinin teorik ve uygulama eğitim mekanları ise 'tasarım stüdyosu' olarak anılacaktır.

Tasarım stüdyoları ve sanat atölyeleri, genel olarak proje yürütücüsü olan öğretim elemanları ve öğrenci rolündeki aktörlerden oluşur. Bu mekanlarda geleneksel olarak usta-çırak ilişkisine bağlı benzerlik olsa da fakültelerin eğitim modellerinin farklılığıyla, rollerin işleyişi çeşitlilik göstermektedir.

Öğretim üyesi, usta ya da proje yürütücüsü olarak ifade edilen rolde aktörler; bilgiyi ve tekniği geçmişte doğrudan ileten karakterler olsa da bugün tasarım probleminin çözümünde öğrenciye yol açan, onunla birlikte düşünen, eleştirel kişilerden oluşmaktadır (Gökmen ve Süer, 2003, s.7). Öğrenci veya çırak olarak adlandırılan

rolde ise amaç tasarım sorununu anlamak, alternatif çözümler üretmek ve bu çözümü doğru biçimde aktarmaktır (Gökmen ve Süer, 2003, s.7). Bu rolde kimi zaman bireysel kimi zamansa grup halinde çalışılmakta ve öğrenciler yalnızca ders yürütücülerinden değil birbirlerinden de öğrenmektedirler.

Proje yürütücüsü ve öğrenci dışında sanat atölyeleri ve tasarım stüdyolarında birçok aktörün daha olduğu söylenebilir. Atölye/stüdyoların kullanımında ve kullanım kararlarının belirlenmesinde bölüm yöneticileri ve idari personeller etkin rol oynamaktadır. Ayrıca temizlik görevlileri de günlük aktivitelerin içerisindeki önemli aktörlerdendir.

Bu çalışma, tasarım ve sanat fakültelerindeki resim, heykel, seramik, grafik tasarım, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım disiplinleri sanat atölyeleri ve tasarım stüdyolarının mekân, donatı ve mobilya ihtiyaçlarını belirleme amacıyla yapılmış ve bu amaca yönelik olarak bahsi geçen bölümlerde, en az on yıldır stüdyo/atölye eğitimi veren öğretim elemanlarının hem proje yöneticisi olarak hem de öğrencilik dönemlerindeki gözlem ve deneyimlerine yönelik görüş ve önerilerine başvurulmuştur.

BÖLÜM 1: SANAT VE TASARIM EĞİTİMİ

Tasarım, TDK'ya göre 'Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur' olarak ifade edilirken, sanat, 'Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık' olarak ifade edilmektedir (TDK, 2021). Sanat ve tasarım kavramları tarih içinde çeşitli akımlar, toplumsal ve ekonomik değişimlerin de etkisiyle çeşitli düşünür, yazar, sanatçı ve tasarımcı tarafından birçok kez sorgulanmış ve farklı ifadelerle tanımlanmıştır.

Ertek'e göre, sanat eğitimi kavramı, 20. yüzyılın başından itibaren güzel sanatların bütün alanlarını ve bağlamlarını içeren okul içi ve dışı yaratıcı sanat eğitimini tanımlamaktadır (Ertek, 1999, s.10). Aslan ve Savaş'a göre, 'Tasarım eğitimi, öğrencinin sahip olduğu öznel bilginin (deneyimin), öğrenciye aktarılan nesnel verilerle (alana dair bilgilerle) ilişkilenererek tasarım bilgisine (yaratıcılığa) dönüştüğü, bu bilginin çeşitli temsil araçlarıyla duyumsanır kılındığı bir algılama (duyum) – alımlama (bilgi) – yorumlama (buluş) sürecidir' (Aslan ve Savaş 2019, s.6).

Sanat alanlarını, kabaca güzel sanatlar (resim, grafik, heykel vs.), sözselsel ve işitsel sanatlar (müzik, edebiyat vs.), performans sanatları (tiyatro, bale vs.) olarak sınıflandırmaya çalışmak mümkün olsa da bu disiplinler keskin hatlarla birbirlerinden ayrılmamaktadır. Tasarım kavramının ise sanat kavramına kıyasla literatüre çok daha yakın zamanda girdiğini, önemli ölçüde teknik bir ihtiyacı karşılamaya yönelik doğsa da temelde, sanattan uzak bir mesafede konumlanmadığını söylemek mümkündür. Yeni uzmanlıklarla beraber sanat ve tasarım alanları çeşitlenerek, eğitim süreçlerine birbirlerinden farklı mekanlarda devam etse de bu alanlar, zanaat, sanat, tasarım gibi kavramlara ayrılmadan önce tarihsel süreçte her zaman birbirleriyle yakın bir ilişki kurduğu için bu disiplinlerin yalnız kendi özellerinde tarihsel süreçlerinden bahsetmek çok mümkün görünmemektedir.

1.1. Tarihsel Süreçte Sanat ve Tasarım Eğitimi

Tarih içinde yaşanan toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişimlere bağlı olarak tasarım ve sanat kavramları gibi sanat ve tasarım eğitiminde de önemli kırılmalar yaşamıştır. Bunlar içinde Beaux-Arts, Bauhaus ve sayısal yaklaşımlarının sanat ve tasarım eğitimi üzerinde önemli etkiler bıraktığı bilinmektedir.

1795 yılında Fransa'da kurulan Academie des Beaux Arts, Avrupa ve Amerika'da tasarım eğitiminin oluşumunda önemli bir etki yaratmıştır (Aslan ve Savaş, 2015, s.289). İtalyan Mimar Palladio tarafından yazılan I Opattro Libri del'Architecture, büyük ölçüde Fransa'daki dönemin mimarlarını etkilemiş ve eserlerin saflıklarını korumak adına birtakım kurallar getirilmesi düşüncesini oluşturarak, 1671 yılında Academie de l'Architecture kurulmasında etkili rol oynamıştır. Academie de l'Architecture, bir eğitim kurumundan ziyade sanat zevkini belirleyen sanatçıların oluşturduğu bir komisyondur. 1677 yılında günümüzdeki birçok akademinin temellendiği, Roma Fransız Akademisi kurulmuştur. 1795'te Academie des Beaux Arts kurulmasıyla Fransa'daki akademiler yeniden teşkilatlanmıştır. 1789 yılında Fransız İhtilaliyle, yönetimde yaşanan akademik sürtüşmeler yaşayan okul, bir yandan romantik akımın etkisi bir yandan mühendislik alanındaki rakip gelişmelerin etkisiyle tutunamamış ve kapanmıştır. Fakat 1819'da Academie de Beaux Arts ismiyle Fransız Kraliyet Akademisi tekrar yapılanmıştır. Yeni akademinin temel farkı, eğitim programı, atölye başkanı ve atölye düzenidir (Keitzmen, 2002, s.15, Ökten, 2012, s.28).

Beaux-Arts'ın eğitim sistemi yaparak öğrenmeye dayalıdır. Rekabetin fazla olduğu bu sistemde, geleneksel yöntemlerle yapılmış önemli işler ön plana çıkmaktadır. Bu eğitim sisteminde yapılan çalışmalar konuk sanatçı ve tasarımcılarla birlikte değerlendirilmektedir. Fakat günümüzde olduğu gibi değerlendirme sırasında öğrencilerin sözlü anlatımı yapmaması onların yaptıkları işi çizimle ifade ederken ustalaşmalarını sağlamıştır (Keitzmen, 2002, s.18).

20. yüzyılın ilk yarısında sanat ve mimarlık alanlarında önemli değişimler yaşanmıştır. Entelektüel camiada bir kısım el sanatları bir kısım makine işçiliğine önem vermiştir. 1. Dünya Savaşından sonra 12 Nisan 1919'da Walter Gropius tarafından, güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar okulları tek bir bünyede birleşerek Bauhaus Okulu kurulmuştur (Ökten, 2012, s.30).

Bauhaus, bugün birçok fakültede, farklı uzmanlık alanlarına ayrılarak çeşitlenen tasarım eğitiminin temel aldığı bir okul olması nedeniyle büyük önem taşır (Aslan ve Kızıltepe, 2020, s. 300). Eğitim programı mimarlık, resim ve yontu alanlarında üç ana sanat dalında toplanmıştır. 1925 yılında gereksinimlere göre yeni atölyeler kurulmuştur. Okulun eğitimi atölye sistemine dayalı olsa da bu atölyeler klasik zanaatkar yetiştiren mekanlar değil öğrencilerin deneyimleyerek öğrendiği araştırma laboratuvarları olmuştur (Erkmen, 2009, s. 17-18). Öğrenciler, atölyelerde 'yaparak öğrenme' deneyimini yaşarken, malzemeyle teknolojiyi düşünerek kullanmayı öğrenmişlerdir. Ayrıca Bauhaus'ta kurulan atölyelerle birlikte daha önceden bir bütün halinde görülen çeşitli sanat ve tasarım alanları uzmanlık alanlarına ayrılmıştır (Aslan ve Savaş, 2015, s. 289) Bu kapsamda Bauhaus'ta kurulan atölyeler; mimari/ yapı çalışmaları, ahşap oyma ve taş heykel, metal, mobilya ve marangozluk, cilt, çömlek, tipografi/baskı, grafik baskı, reklam, duvar boyama, vitray boyama, dokuma, fotoğrafçılık ve tiyatro atölyeleridir. Tüm atölyeler bir zanaatkar(usta) tarafından yönetilmiştir (Gürcüm ve Kartal, 2017, s.1783).

Bauhaus güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar arasında ayrımı kaldırmayı hedeflemiş ve güzel sanatlarda sanayi kullanımını desteklemiştir. Bu ekolle beraber 'sanatçı'dan farklı olarak çoklu üretim kaygısıyla çalışmalar yapan bir 'tasarımcı' kavramından bahsetmek mümkün olmuştur (Aslan ve Kızıltepe, 2020, s. 302). Yapılan çalışmalarda, ilk defa toplum, sanatçıların üretimi olan tasarımları kullanmıştır. Resim heykel gibi çalışmalar, müzelerden çıkarak çeşitli yapıların içinde yerini almıştır (Erkmen, 2009, s. 17-19).

Bauhaus yaklaşımının, günümüzde birçok eğitim kurumunda etkisi devam etmektedir. Bugün, tasarım ve sanat eğitimlerinin ilk yılında verilen ve genellikle birçok bölümlerle benzer bir şekilde yürütülen 'Temel Tasarım' ve 'Temel Sanat' derslerinin inşası da Bauhaus'ta verilen 'Başlangıç Kursu' adı altındaki temel sanat/tasarım eğitime dayanmaktadır (Aslan ve Kızıltepe, 2020, s. 300). Günümüzde gözlemleyerek ve deneyimleyerek öğrenme, farklı disiplinlere ait malzemeleri kendi alanında da kullanma, teknolojiyi/makineyi kullanarak yeni üretim biçimleri geliştirme gibi birçok tasarım sürecine dair yöntem bu yaklaşımdan temellenmiştir.

20. yy. sonlarına doğru, bilgisayar teknolojilerinin gelişimiyle, sayısal tasarım yaklaşımı doğmuş ve bu sayede tasarım problemlerine, matematiksel bir düşünme biçimiyle çözümler bulunmaya başlamıştır. Gelişen teknolojiyle artık nesnelere üzerinde eğme-bükme, ekleme-çıkarma gibi müdahaleler yapılabilmekte ve yeni malzeme üretimleriyle birlikte daha önce çalışılmamış formda çalışmalar denenebilmektedir (Aslan ve Savaş, 2019).

Günümüzde hem bir düşünce hem de bir üretim biçimini kapsayan sayısal yaklaşımla, üretim araçları olarak CAD (Computer Aided Design) ve CAM (Computer Aided Manufacture) teknolojileriyle, bilgi üretilmekte ve aktarılmaktadır. Tasarım eğitimi veren kurumlarda ise bu yaklaşım bilgisayar destekli tasarım ya da sayısal tasarım dersleri adı altında yürütülmektedir (Aslan ve Savaş, 2019). Bu sayede günümüzde manuel yöntemler dışında tasarım ya da sanat nesnelere ya da mekanların hacmi, boyutu, ağırlığı gibi birçok fiziksel özelliğini görme hatta artırılmış gerçeklik teknolojisiyle deneyimleme şansı edinilmiştir.

1.2. Türkiye’de Sanat ve Tasarım Eğitimi

Ülkemizde sanat eğitiminin kökeninin Fatih Sultan Mehmet döneminde bilim ve sanata yönelik ilgi artmasıyla Topkapı Sarayında Nakkaşhane adı verilen bir yapıda kurulan minyatür, kitap ressamlığı, ciltçilik alanında çalışmalar yapılmasına dayandığı söylenebilir. Tasarım eğitiminin temeli ise 17. Yüzyılda Hassa Mimarlar Ocağında verilen usta-çırak ilişkisine bağlı mimarlık eğitimine dayanmaktadır. Hassa Mimar Ocağı’nın etkisini kaybetmeye başlamasıyla 1795’te Mühendishane-i Beri Hümayun’da (Kara Mühendishanesi) kurulmuş ve burada mühendislik ve mimarlık eğitimiyle birlikte katkı sağlanması için ilk defa resim dersleri verilmeye başlamıştır. Okul 1928 yılında Yüksek Mühendis Mektebi’ne, 1944 yılında da İstanbul Teknik Üniversitesine dönüşmüştür (Muştu Erkan, 2011, s. 3, Aslan ve Savaş, 2015, s. 290).

1876 yılında ilan edilen Meşrutiyet’e kadar mimarlık ve sanat eğitimi amacıyla Rüştiye ve İdadi okullarında genel eğitim, Sanayi ve Harbiye okullarında ise endüstriyel ve mesleki eğitim verilmektedir (Aslan ve Savaş, 2015, s. 290). 1882’de ise kurumsallaşmış bir sanat eğitiminin verilmesi amacıyla Avrupa’dan gelen

sanatçıların da desteğiyle Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi açılmış ve burada hakkaklık (gravür), resim, heykel ve mimarlık eğitimi verilmeye başlamıştır. Kurulştan hemen sonra okulda başarı gösteren öğrencilerin eğitimlerinin bir kısmını da Paris'te tamamlamaları istenmiştir. Okulun eğitim sistemi Fransa'da kurulan Academie des Beaux Arts'dan esinlenmiştir. 1924 yılında ise Seramik, Grafik, İç Mimarlık, Umumi Tezyinat Atölyelerini içeren Tezyinat Süsleme Bölümü kurulmuş devamında da Tekstil Atölyesi ilave edilmiştir. Sanay-i Nefise Mekteb-i Ali, 1928'de Güzel Sanatlar Akademisine, 1969'da İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisine dönüşmüştür. 1977-1979 yılları içerisinde ise fakülteleşme aşamasına girilmiş bu kapsamda Mimarlık, Resim, Heykel, Temel Sanat ve Bilimler, Yapı Üretim ve Çevre Düzenleme, Görüntü Sanatları, Endüstri Sanatlarından oluşan 7 fakülte kurulmuştur (Muştu Erkan, 2011, s. 3-12, Aslan ve Savaş, 2015, s. 291).

Cumhuriyetten sonra Atatürk önderliğinde sanat eğitimi üzerinde önemle durulmuş 1932'de Gazi Eğitim Enstitüsü kurulmuştur. 1945 yılında ülkemizde sanayinin gelişimiyle beraber teknik eleman ihtiyacı ve buna bağlı teknik eğitim ihtiyacı doğmuştur. O dönem eğitim vermekte olan Gazi Eğitim Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Akademisinin sanatla kurduğu sıkı bağdan dolayı teknik eğitim verme konusunda yetersiz veya ilgisiz olduğu görüşü doğmuştur. Bu sebeple sanayi içindeki bu gereksinimi karşılamak üzere tasarımcı yetiştirmek amacıyla 1957'de Prof. Dr. Sabri Oran'ın müdürlüğünde Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu kurulmuştur. Okul, Grafik, İç Mimarlık, Tekstil ve Moda Tasarımı, Seramik ve Dekoratif Resim'in olduğu beş bölümlle eğitim vermeye başlamıştır. Bauhaus ekolünü benimseyen okul, 1982 yılında Marmara Üniversitesi bünyesinde eğitimine devam etmiştir (Aslan ve Savaş, 2015, s. 291).

1982 yılında sanat eğitimi veren kurumlar üniversitelere bağlanmıştır. Bu kapsamda İzmir'de eğitim veren Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir Ege Üniversitene, Güzel Sanatlar Akademisi Mimar Sinan Üniversitesine, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu ise Marmara Üniversitesine bağlanmıştır. Devamında Eğitim Fakülteleri ve Resim İş öğretmenliği bölümleri Uludağ, İnönü, Atatürk, Fırat, Süleyman Demirel, Karadeniz Teknik, Dicle, Çukurova ve Anadolu Üniversitesine bağlandı. 1983 yılında Hacettepe ve Bilkent üniversitelerinde Güzel Sanatlar Fakülteleri, 1984 yılında Anadolu Üniversitesinde Güzel Sanatlar Yüksekokulu açılmıştır (Muştu Erkan, 2011, s. 13-14).

Türkiye'deki resim sanatının eğitimi, ilk olarak 1883 yılında, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökeni olarak kabul edilen Sanayi-i Nefise Mektebi Ali'sinde başlamıştır. Bu bölüm resim eğitimini, 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi, 1969'da ise İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi adı altında yürütmüştür. 1981 yılından sonra ise nihai ismi olan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi adı altında eğitim sürecine devam etmektedir (URL 1). 1957 yılında ise resim eğitimi vermek üzere bugün Marmara Üniversitesi olan anılan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokuluna bağlı 'Dekoratif Resim' bölümü açılmıştır. Okul, 1982 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'ndan, Güzel Sanatlar Fakültesine dönüşmüş ve bu köklü eğitim; halen Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü kapsamında verilmeye devam etmektedir (URL1, URL2).

Üniversitelerin müfredatlarına göre çeşitlik gösterse de genel olarak resim bölümlerine ait uygulamalı dersler, Desen Atölyesi, Resim Atölyesi, Baskı Resim Atölyeleri, Ortam Odaklı Sanat Atölyesi ve Temel Sanat Eğitimi Atölyelerinde yürütülmektedir. Günümüzde 42 devlet üniversitesi ve 26 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 68 üniversitede resim lisans eğitimi verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan TYT (Temel Yetenek Testi) ve Üniversitesiler tarafından yapılan Özel Yetenek Sınavı sonuçlarına göre kabul edilirler. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, her dönem atölye dersi, zorunlu ders olarak verilmektedir.

Ülkemizdeki heykel sanat eğitimi ise ilk olarak 1883 yılında, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökeni olarak kabul edilen Sanayi-i Nefise Mektebi Ali'sinde başlamıştır. Heykel bölümü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin ilk açılan bölümlerinden biridir. 1953 ve 1954 yıllarında metal ve ahşap atölyeleri kurulmasıyla o dönem atölye eğitimi alan öğrenciler sayesinde değerli yapıtlar ortaya konmuş ve ülkemizde heykel sanatı önemli bir noktaya taşınmıştır. (URL 3)

Günümüzde 18 üniversitede heykel lisans eğitimi verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan TYT (Temel Yetenek Testi) ve üniversitesiler tarafından yapılan Özel Yetenek Sınavı sonuçlarına göre

kabul edilirler. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, her dönem atölye dersi, zorunlu ders olarak verilmektedir. Üniversitelerin müfredatlarına göre çeşitlik gösterse de genel olarak heykel bölümlerine ait uygulamalı dersler, Takı Atölyesi, Ahşap Atölyesi, Heykel Tasarım Atölyesi, Terracotta Atölyesi, Taş Atölyesi, Metal Atölyesi ve Kil Atölyelerinde verilmektedir.

Ülkemizdeki seramik eğitimi, ilk olarak 1929'ta, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökeni kabul edilen Güzel Sanatlar Akademisinde başlamış ve bu bölüm devamında kurulacak olan cam ve seramik bölümlerinin öncüsü olmuştur (URL 4). 1960 yılında, ise seramik eğitimi verilmek üzere bugün Marmara Üniversitesi Seramik ve Cam Bölümünün kökeni olan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokuluna bağlı 'Keramik' bölümü açılmıştır. 1965 yılında bölümün adı 'Seramik Sanatları' olarak değişmiş, 1982'de Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulunun, Güzel Sanatlar Fakültesine dönüşmesiyle de 'Seramik Bölümü' olarak adlandırılmıştır. 1991'de Cam Ana Sanat Dalına bağlı olarak 'Seramik ve Cam Bölümü' adını almış ve halen bu isimle eğitim vermeye devam etmektedir (URL 5).

Günümüzde 25 üniversitede seramik lisans eğitimi verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan TYT (Temel Yetenek Testi) ve üniversiteler tarafından yapılan Özel Yetenek Sınavı sonuçlarına göre kabul edilirler. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, ilk 4 dönem teorik dersler verilirken son 4 dönem ise uygulamalı atölye dersleri verilmektedir.

Ülkemizde grafik eğitimi, ilk olarak 1927'de, 'Afiş Atölyesi' adıyla, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökeni olarak kabul edilen Güzel Sanatlar Akademisinde verilmeye başlamıştır. Afiş Atölyesi, 1967'de Grafik Atölyesi ismini almış, 1982'de ise Grafik Bölümü olarak anılmaya başlamıştır (URL 6).1957 yılında ise grafik eğitimi, Marmara Üniversitesi Grafik Sanatlar Bölümünün kökeni olan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulunda yürütülmeye başlamıştır. O dönemin ilk açılan 5 ana bölümünden biri olan grafik sanatlar bölümü, günümüzde Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı olarak eğitim vermeye devam etmektedir (URL 7).

Günümüzde Grafik ya da Grafik Tasarımı olarak adlandırılan lisans eğitimi 22 devlet, 12 vakıf olmak üzere 34 üniversitede verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan TYT (Temel Yetenek Testi) ve üniversiteler tarafından yapılan Özel Yetenek Sınavı sonuçlarına göre kabul edilirler. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, teorik ve uygulamalı atölye dersleri verilmektedir.

Türkiye'deki mimarlık eğitimi, ilk olarak 1882 yılında, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökeni olarak kabul edilen Sanayi-i Nefise Mektebi Ali'sinde başlamıştır. 1928 yılında kurumun adı Güzel Sanatlar Akademisi olarak değişmiş ve kurulduğu dönemde 4 yıl olan eğitim süresi 1934'ten sonra 5 yıla çıkarılmıştır. 1982 yılında ise, Güzel Sanatlar Akademisi'nin, Mimar Sinan Üniversitesine dönüşmesiyle beraber bu eğitim; Mimarlık Fakültesi içinde Mimarlık Bölümünde verilmeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren eğitim süresinin tekrar 4 yıl (8 ders dönemi) olmasına karar verilmiştir. 2004 yılından itibaren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak anılan kurumda, 120 yılı aşkın süredir mimarlık eğitimi verilmektedir (URL 8). 1884 yılında ise mimar ve mühendis yetiştirmek üzere İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünün kökeni olan Hendese-i Mülkiye Mektebine kurulmuştur. Hendese-i Mülkiye Mektebinin, 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesine dönüşmesiyle beraber mimarlık bölümü; mühendislikten tamamen ayrılmış ve o günden beri Mimarlık Fakültesi çatısı altında eğitim-öğretim sürecine devam etmektedir (URL 9). 1937 yılında ise bugün Yıldız Teknik Üniversitesinin kökeni olarak kabul edilen İstanbul Teknik Okulu'nun yapılanmasıyla Yıldız Sarayında Prof. Emin Onat tarafından hazırlanan derslik ve atölyelerde mimarlık eğitimi verilmeye başlamıştır. İstanbul Teknik Okulu, 1969 yılında İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisine, 1982 yılında Yıldız Üniversitesine ve 1992'de de Yıldız Teknik Üniversitesine dönüşmüştür. Bu tarihten itibaren Mimarlık Bölümü, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi çatısı altında eğitim vermeye devam etmektedir (URL 10).

Ülkemizde şu anda mimarlık eğitimi 57 devlet, 44 vakıf olmak üzere 101 üniversitede verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) sonucunda aldıkları

sayısal puanlarına göre bölüme girmeye hak kazanırlar. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, teorik ve stüdyo dersleri verilmektedir (URL 11).

Türkiye'deki iç mimarlık eğitimi, ilk olarak 1925 yılında, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökenlerinden kabul edilen Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlamıştır. Günümüzde, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi içinde eğitim vermektedir (URL 12). 1954 yılında ise iç mimarlık eğitimi, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokuluna bağlı, Mobilya ve İçmimarlık Bölümünde yürütülmeye başlamıştır. 1957'de eğitim sürecine başlayan iç mimarlık bölümü, günümüzde Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı olarak eğitim vermeye devam etmektedir (URL13).

Ülkemizde İç Mimarlık veya İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı adı altında anılan iç mimarlık lisans eğitimi 19 devlet, 53 vakıf olmak üzere toplam 72 üniversitede verilmektedir. Kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan TYT (Temel Yetenek Testi) ve üniversiteler tarafından yapılan Özel Yetenek Sınavı sonuçlarına göre kabul edilirler. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, teorik ve uygulamalı stüdyo dersleri verilmektedir (URL 15, URL 16).

Ülkemizde Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ilk olarak 1961 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi çatısı altında kurulmuş ve günümüzde halen Mimarlık Fakültesine bağlı olarak eğitim vermeye devam etmektedir (URL 17) 1931 yılında bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak bilinen temeli, Sanayi-i Nefise Mektebi mimarlık bölümünde, şehircilik dersleri verilmeye başlamıştır. 1982'de bu eğitim resmi olarak Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesine bağlı Şehir ve Bölge Planlama bölümünde eğitim öğretim sürecine başlamıştır (URL 18, URL 19). 1940 yılında ise Yıldız Üniversitesi Mimarlık Bölümünde Şehir ve Planlama dersleri verilmiştir.1982 yılında da Yıldız Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü resmi olarak açılmıştır. 1992 yılında Yıldız Üniversitesinin, Yıldız Teknik Üniversitesine dönüşmesiyle beraber Mimarlık Fakültesi çatısı altında eğitim öğretim sürecine başlamış ve halen devam etmektedir (URL 20).

Ülkemizde şu anda şehir ve bölge planlama eğitimi 30 devlet, 2 vakıf olmak üzere 32 üniversitede verilmeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme

Merkezi) tarafından yapılan YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) sonucunda aldıkları sayısal puanlarına göre bölüme girmeye hak kazanırlar. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, teorik ve stüdyo (atölye) dersleri verilmektedir. (URL21).

Türkiye'deki endüstriyel tasarım eğitiminin temeli, ilk olarak 1971 yılında, bugün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin kökenlerinden kabul edilen İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine bağlı Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulunda atılmıştır. 1972 'de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde İç Mimarlık ve Endüstriyel Tasarım Bölümü adıyla eğitim süreci başlamıştır. 1981 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin, Mimar Sinan Üniversitesine dönüşmesiyle Mimarlık Fakültesine bağlı olarak 4 yıllık eğitim verilmiştir. 2004 yılından itibaren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak anılan kurumda Mimarlık Fakültesi içinde eğitim vermeye devam etmektedir (URL 22). 1978 yılında ise Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü kurulmuş ve 1979 yılında öğrenci alımıyla beraber eğitim-öğretim sürecine başlamıştır. Günümüzde Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesine bağlı olarak eğitim vermeye devam etmektedir (URL 23). 1960'lı yıllarda Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokuluna bağlı, Mobilya ve İçmimarlık Bölümüne bağlı olarak verilen atölye dersleriyle bugün Marmara Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımın temeli atılmıştır. 1985 yılında bağımsız bir bölüm olarak eğitim sürecine başlayan endüstri ürünleri tasarımı bölümü, günümüzde Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine bağlı olarak eğitim vermeye devam etmektedir (URL 24).

Ülkemizde endüstriyel tasarım eğitimi 11 devlet, 18 vakıf olmak üzere 29 üniversitede vermeye devam etmektedir. Yıllık kontenjan sayısı üniversitelere göre değişmekte olan bölüme, öğrenciler, ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılan YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) sonucunda aldıkları sayısal puanlarına göre bölüme girmeye hak kazanırlar. 4 yıl (8 dönem) süren lisans eğitim sürecinde, teorik ve stüdyo dersleri verilmektedir (URL 25).

BÖLÜM 2: SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ ATÖLYE/STÜDYO MEKANLARININ UNSURLARI

TDK'ya göre ihtiyaç; 'Eksikliği duyulan, gereksinim' olarak tanımlanırken, Zhang (2007) ihtiyacı, kişilerin yaşamlarının devam etmesi, büyüme ve gelişmeleri ve iyi halde olma durumlarının sağlanması için gereken istek ve arzular olarak ifade etmiştir. Literatürde yapılan birçok çalışma, bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak ihtiyaçlarının doyurulmasının, onların iyi olma durumunu ve mutlu hissetmelerini sağlamakta bu sayede motivasyonel süreçlerini hızlandığını göstermektedir (İnci, 2019, s.4).

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarına ait gereksinimler belirlenirken, hem disiplinlerin müfredatındaki atölye/stüdyo derslerinin gerektirdiği temel unsurlar hem de mekânı ve donatıları deneyimleyecek olan kullanıcı ihtiyaçlarını belirlemek faydalı olabilecektir.

Sanat ve tasarım fakültelerinde eğitim görmekte olan öğrencilerin, verimli bir eğitim süreci geçirebilmeleri için mekan, mobilya ve donatılarının, öğrencilerin fiziksel ve psikolojik gereksinimlerine uygun biçimde tasarlanması beklenir. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum gibi birçok değişkene göre bu ihtiyaçlar çeşitlilik gösterse de genel bir çerçeveden bahsetmek mümkündür. Bu bölümde, stüdyo ve atölye ortamına ait fiziksel ve psikolojik unsurlara kısaca değinilmektedir.

2.1. Fiziksel Unsurlar

Öğrenme eylemi kişiyle çevresi arasındaki etkileşime bağlı olarak gerçekleşen ve buna bağlı edinimlerin ve bireyde oluşturduğu davranış değişimleridir (Küçüköğlü, Özerbaş, 2004, s.123-124). Dolayısıyla doğrudan çevreye bağımlı bir eylem olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalar da öğrencilerin performans ve verimini etkileyen unsurların yalnızca zeka, psikolojik durum gibi değişkenlere değil aynı zamanda bulunan ortamın fiziksel özellikleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir (Çelik ve Ünver, 2017, s.103).

Eğitim s¼recinde birey, basitten karmaşığa doğru bir¼ok davranış bi¼imini, toplumsal kuralları, sosyal değerleri ve mesleki bilgiyi edinebilir. Bu s¼re¼te birey, pedagojik veya androgojik yaklaşımlarla ¼ğrenebilmektedir. Pedagoji “¼ocuklara ¼ğretme bilimi veya ¼ocuklara ¼ğretme sanatı” olarak ifade ederken androgoji, “yetişkinlerin ¼ğrenmesine yol g¼sterme sanatı” olarak tanımlanabilmektedir. Androgojik yaklaşımda, ¼ğretici ya da y¼r¼t¼c¼, doğrudan bilgi aktarımı yapan ve mutlak bilginin sahibi olarak konumlanmamakta, ¼ğrencinin yetenekleri ve eğilimlerini g¼zlemleyerek onunla birlikte bu ¼ğrenme s¼recine dahil olarak olmaktadır (Alioğlu, 2019, s.12- 14). Tasarım ve sanat at¼lyelerinde/st¼dyolarında y¼r¼t¼len eğitim modelleri ¼nemli oranda bu yaklaşıma yakınlığı ve lisans ¼ğrencililerin yaş grupları g¼z ¼n¼ne alındığında ¼ğrencilerin androgojik eğitim yaklaşımına ihtiya¼ları olduğu g¼r¼lmektedir. Androgojik yaklaşıma g¼re;

- “Yetişkinler, neden ¼ğrendiklerini bilmeye gereksinim duyarlar. Dolayısıyla kolaylaştırıcının ilk g¼revi; ¼ğrenenlerin bilme gereksinimlerinin farkına varmalarına yardım etmektir.
- Yetişkinler, kendi kendilerini y¼netme ihtiya¼ı duyarlar. Bu nedenle yetişkinle i¼in ¼ğrenme yaşantıları d¼zenlenirken onların ¼z-y¼netimli ¼ğrenenler oldukları g¼z ardı edilmemelidir.
- Yetişkinler ¼ğrenme ortamına daha fazla işle ilgili deneyim getirirler. Yetişkin ¼ğrenmesinde nitelik ve nicelik bakımından değişik olan tecr¼beler, yetişkin eğitimi a¼ısından ¼eřitli sonu¼lar doğurur. Bu y¼zden yetişkin eğitiminde tecr¼belerden ¼ğrenme imkanı sağlanmalıdır.
- Yetişkinler ¼ğrenme s¼recine, sorun odaklı bir yaklaşım tarzıyla giderler. Bu y¼zden yeni ¼ğrenmelerin, yetişkinin hayatında g¼revlerini yerine getirmesine veya karşısına ¼ıkan sorunlarla başa ¼ıkmasına yardım etmesi onların ¼ğrenme s¼recine katılmalarını kolaylaştırır.
- Yetişkinler ¼ğrenmeye i¼ ve dış unsurlar vasıtasıyla motive olurlar” (Alioğlu, 2019, s.13).

G¼n¼m¼zde mekanın ve mekansal unsurların ergonomik olarak tasarlanmasının o mekanı deneyimleyen bireyler ¼zerinde ¼nemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Eğitim ortamlarında da mekan, mobilya ve donatıların ¼ğrencilerin antropometrik

ölçülerine, algı organlarının özelliklerine, psikolojik tepkilerine ve çalışma biçimine uygun olarak düzenlenmesi hem öğrencinin çalışma motivasyonun artmasını hem çalışmaya bağlı oluşabilecek sağlık sorunlarını minimuma inmesini sağlayacaktır (Kalay, 2019, s.47). Kullanıcının mekanı, donatı ve mobilyaları sağlıklı biçimde deneyimleyebilmesi, bu mekan ve birimlerin ergonomik olarak uygunluğa ergonomik birimler de kişilerin antropometrik ölçülerine göre belirlenir. Antropometri, insan vücudunun belirli bölümlerini ölçme tekniği olarak tanımlanmakta ve ürünlerin ya da mekanın insan vücuduyla uyumunu amaçlamaktadır (Yurtkuran, 2015, s. 15-16). Dolayısıyla kişinin uzun süre vakit geçirdiği bir mekanlardaki fiziksel konforu, bu ölçümlerin mekana ve ürünlere yansımalarıyla mümkün olmaktadır.

Atölye ve stüdyo ortamlarında kullanılmak üzere tasarlanan oturma birimlerinin ve masa yüzeylerinin ergonomik olabilmesi için öğrencilerin diz altı yüksekliği, kalça-diz mesafesi, oturma sırasındaki diz yüksekliği, boy uzunluğu gibi ölçüler oldukça önem taşımaktadır. Literatürde yükseköğretim kurumunda bulunan öğrencilerin antropometrik ölçülerinin belirlenmesine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Tunay ve arkadaşları, Zonguldak Karaelmas Üniversitesinden 45 kadın, 138 erkek öğrenciden antropometrik ölçüler almışlardır (Tunay ve ark., 2007). Kahya ve arkadaşları, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğrenim görmekte olan 68 kadın, 139 erkek olmak üzere 207 öğrencilerin antropometrik değerlendirmelerini almışlardır (Kahya ve ark., 2011, s.4). Kalinkara ve arkadaşları ise, Pamukkale Üniversitesi'nde çeşitli fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören 126 kadın, 170 erkek olmak üzere 296 öğrencinin antropometrik ölçülerini almıştır (Kalinkara ve ark., 2011). Kahya ve arkadaşları Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Endüstri Mühendisliği bölümünde öğrenim görmekte olan 46 kadın, 35 erkek öğrenciden antropometrik ölçüler almıştır (Kahya ve ark., 2018). Her ne kadar bu çalışmalar tasarlanacak olan birimlerin ölçü ve biçimleri hakkında yol gösterici olsa da kişilerin yaş, boy, kilo gibi birçok unsuruna göre birbirinden farklı olduğu dolayısıyla ergonomik mobilya ve donatıların tüm insanları kapsayıcı olmadığı da unutulmamalıdır.

Mekanın, mekansal tasarım unsurlarının, mobilya ve donatıların, eğitim müfredatının gerektirdiklerinin yanı sıra öğrencinin çalışma konforu ve motivasyonunu sağlayacak biçimde tasarlanması gerekmektedir. Bu bölümde, fiziksel gereksinimlere; iklimlendirme ve havalandırma, ses ve akustik, aydınlatma,

malzeme, renk, doku ve estetik, organizasyon, mobilya ve donatı sistemleri alt başlıklarında değinilmiştir.

İklimlendirme ve Havalandırma

İklimlendirmenin, eğitim mekanlarında öğrencilerin verimliliğini etkileyen önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. İnsan vücudunun ısısı hem metabolik sebeplerle hem de bulunduğu mekanla kurduğu etkileşim sayesinde değişikliğe uğramaktadır. Metabolizma tarafından üretilen ısı, terleme ile azalan ısı, çevre ile vücut arasındaki hava akımından dolayı değişen ısı ve çevre ile vücut arasındaki elektromanyetik dalgalardan dolayı değişen ısı gibi birçok faktörden dolayı vücutta ısı değişimi meydana gelir. Mekânda ısı ayarlaması yapılırken bu değişkenler göz önüne alınmalıdır. Vücuttaki ısının ideal kabul edilen 36.5°C-37.0°C aralığının dışına çıkması, kişinin sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Durgut 1995)” (Akt: Yurtkuran, 2005, s.50).

Yapılan araştırmalarda ısının yükselmesiyle solunum hastalıkları yükselmekte, iş kazaları önemli ölçüde artmakta, çalışma kapasitesi azalmakta, verim düşmekte, konsantrasyon kaybı ve çalışma isteksizliği oluşmaktadır (Yalçınkaya, 2012, s.791-792). Atay’a göre eğitim ortamının fazla sıcak ya da soğuk olması öğrencinin konsantrasyonu doğrudan etkilemektedir (Atay, 2015, s.46) Yapılan araştırmalara göre, eğitim ortamının sıcaklığının artması öğrencinin uyuşukluğuna, uykusunun gelmesine sebep olurken, sıcaklığın düşmesi dikkatinin dağılmasına sebep olmaktadır (Uludağ ve Odacı, 2002). Eğitim ortamının 17°C’nin altındaki bir sıcaklıkta olması durumunda öğrencilerin becerileri düşmekte, 23°C’nin üstündeki sıcaklıkta ise öğrencilerde bilişsel tembellik oluşmaktadır. Bu sorunların yaşanmaması için ortam sıcaklığı 19-21°C aralığında olmalıdır (Karaçalı, 2006, Akt: Önder ve ark., 2013, s. 47) Harner ise çalışmasında 23.3°C’nin üstündeki sıcaklıkta öğrencilerin okuma ve matematik derslerinde veriminin düştüğünü, ısı 23°C’den 27°C’ye çıktığında da öğrencilerin okuma hızlarında azalma olduğunu ve okuduklarını yorumlamada zorlandıklarını gözlemlemiştir. Yapılan çalışmalardan çıkardığı sonuçla eğitim ortamının ideal sıcaklığının 20-23.3°C olması gerektiğini saptamıştır (Atay, 2015, s.46) Eğitim ortamında bu değer ısıtıcı ve soğutucularla sağlanabilmesi mümkündür. Bu noktada terleme ya da üşüme gibi sorunlarla

karşılaşılması için öğrencilerin mevsime uygun kıyafet seçimleri de önemlidir (Karaçalı, 2006, s.149-150). Yalçinkaya'ya göre, eğitim ortamları hava ısı, ısı kaynaklarının verdiği ısı, nem ve hava hareketliliğini kontrol etmek için klimalardan yararlanılmalıdır. (Yalçinkaya, 2012, s.792).

Sağlıklı bir eğitim ortamı için havalandırma önemli unsurlardandır. Havalandırma, insan sağlığı için gerekli olan O₂ ve CO₂ nin dışarıdan alınarak iç mekânın tazelenmesidir. Genel olarak ortamdaki CO₂ miktarının yoğunluğuna göre havalandırma yapılır (BAS, E., 2004, Akt: Önder ve ark., 2013, s. 48). Eğitim ortamlarında öğrencilerin hareketliliği sonucu toz miktarı artar, ortamdaki oksijen düzeyi düşer, sıcaklık artar. Buna bağlı olarak öğrencilerde konsantrasyon kaybı yaşanabilir ve bu durum ders verimliliğini düşürür. Bu durumu önlemek için sınıflar sıklıkla havalandırılmalı öğrenci başına min. 4m³ hava düşmesi sağlanmalıdır (Atay, 2015, s.47). Eğitim ortamlarında iç hava kalitesi, öğrencilerin ve öğretmenlerin konsantrasyonu ve öğrenme öğretme süreçlerinin sağlıklı ilerlemesi için oldukça önemlidir (Bulgurcu ve Çoşgun, 2005). Eğitim ortamları için gerekli oksijen miktarı, ortamda bulunan öğrenci sayısına ve ortamın boyutuna göre ayarlanmalıdır. Sınıf ortamında herhangi bir uğraşı olmaksızın bir öğrenci 1 saat içinde 15 litre CO₂ üretmektedir. Bu sebeple eğitim ortamı düzenli olarak havalandırılmalıdır (Önder ve ark.,2013, s. 48-49).

Mekân içinde havalandırmanın doğru yapılmaması durumunda ortamda bulunan insanlarda, gözde yanma, göğüs sıkışması, nefes alma güçlüğü ve birçok sağlık sorunu oluşabilir (Çilingiroğlu, 2010). Eğitim ortamı eğer küçükse, havalandırmanın doğru yapılması oldukça önemlidir. Mekânda oturarak çalışan kişi başına düşmesi gereken temiz hava miktarı 30 m³/saat, ayakta çalışan kişi başına düşmesi gereken temiz hava miktarı ise 40 m³/saattir. Tasarım eğitimi verilen bu ortam için ideal sıcaklık ise 19.4°C-22.8°C' dir (Yurtkuran, 2005, s.50). Amerikan Isıtma, Soğutma ve Havalandırma Mühendisleri Derneği (ASHRAE) standartlarına göre iç mekân için 1000 ppm altındaki CO₂ miktarı uygun kabul edilmektedir. Bu sınır değerinin üzerine çıkan mekânda, kişilerde uyku hali, konsantrasyon bozukluğu ve baş ağrısı gibi sıkıntılar oluşabilir. (Önder ve ark.,2013, s. 48-49).

Amerikan Isıtma, Soğutma ve Havalandırma Mühendisleri Derneği (ASHRAE) 2010 standardına göre 9 yaş üstü dersliklerde, 100m² alanı en fazla 35 kişi; konferans

dersliklerinde 100m² alanı en fazla 65 kişi; sabit koltuklu konferans dersliklerinde 100m² alanı en fazla 150 kişi; sanat dersliklerinde, 100m² alanı en fazla 20 kişi; ahşap ve metal atölyelerinde 100m² alanı en fazla 20 kişi; bilgisayar laboratuvarlarında, 100m² alanı 25 kişi kullanmalıdır (TTMD,2018). Stüdyo ve atölye ortamlarında oluşan toz ve toza bağlı alerjik ve solunum hastalıkları öğrencilerin verimlerini düşürmektedir. Özellikle kimyasal maddelerin kullanılması gereken ortamlarda bu tür sorunların önlenmesi adına sıklıkla havalandırma yapılmalıdır (Şenel, 1986, Akt: Yalçınkaya, 2012, s.793)

Ses ve Akustik

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşime ses denir (TDK,2021). Çelenk'e göre ses, maddenin titreşim yoluyla hava, su ve toprak gibi ortamlardan geçip kulağa ulaşmasıdır (Çelenk 2000, Akt: Yurtkuran, 2005, s.48).

Akustik, etkili bir çalışma ortamının sağlanmasında oldukça önemli bir değişkendir. Demirarslan'a göre akustik, sesin mekandaki etkisini, yapısal özelliklerini, ortamla kurduğu etkileşimi ve kullanımını inceleyen bilim dalıdır (Demirarslan, 2006: s. 168 Akt: Kalay, 2019, s.64). Hasol'a göre akustik, mimarların ve mühendislerin sesin mekan içinde doğru iletilmesini sağlamak için kullandıkları tekniktir. Burada amaç, sesi mekandaki kişilere herhangi bir kayıp yaşanmadan iletmektir (Hasol, 2002: s. 34, Akt: Kalay, 2019, s.64). Akustik, mekân tasarımı sırasında önemli değişkenlerden biridir. Hem mekandaki kişilerin doğru bir iletişim sağlayabilmeleri, hem de gürültüye bağlı sağlık sorunlarıyla karşılaşmamaları için mekanik akustik olarak iyi tasarlanması gerekir. Ayrıca mekânın fonksiyonel ihtiyaçları da göz önüne alınarak ses yutucu ve yansıtıcı malzeme ve dokular kullanılarak işitsel konfor sağlanabilir (Demirarslan, 2016: s. 30).

Gürültü ise TDK tarafından, aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü, patırtı, şamata olarak tanımlanmıştır (TDK, 2021). Gürler Turan gürültüyü, huzursuzluk veren, rahatsız eden, iletişimi zorlaştıran, çalışma ortamında verimi azaltan ve duyma sorunları yaşatan ses olarak tanımlamaktadır (Gürler Turan,2016). Önder ve arkadaşları ise, dikkat dağıtan, işitmeyi engelleyen ve ruhsal

ve fiziksel sağlığı olumsuz etkileyen değişken olarak tanımlamıştır (Önder ve ark, 2013, s.48).

Gürültü, ortamdaki kişilerin hem fiziksel hem ruhsal olarak rahatsızlık yaşamalarına sebep olan bir etkidir. Gürültünün alışma ortamlarında 40 db'in üstünde olması durumunda çalışanların düşüncelerine odaklanıp ifade etmeleri zorlanmakta ve iş verimi düşmektedir. Bu nedenle iş ortamlarında gürültüyü önlemek amacıyla ses yalıtımı sağlama amacıyla ses yutucu özelliğe sahip malzemeler kullanılabilir (Güler, 1997 s.43 Akt: Yararel,2019, s.148). Yapılan araştırmalarda gürültünün sınıf ortamında öğrencilerin okuma düzeylerini etkilediği hatta IQ düşmesine sebep olduğu görülmüştür. Ayrıca ders yürütücülerin gürültüden dolayı tansiyon düşüklüğu yorgunluk gibi performanslarını etkileyecek sorunlara yol açtığı da tespit edilmiştir (Crook ve Langdon, 1974 Akt:Kavraz, 2015, s.598). Eğitim ortamlarında gürültü öğrencilerin ve eğitimcilerin fiziksel işitsel ve psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. Öğrencilerin bilgiyi algılamaları zorlaşmakta ve iletişimi sağlayabilmek için daha yüksek sesle konuşmak ve devamlı tekrar yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum da öğrencilerin konsantrasyonunu ve verimini düşürmektedir (Kavraz, 2015, s.598). Yapılan araştırmalarda gürültü düzeyinin yüksek olmasının kişilerde kronik yorgunluk ve vücut direncinin düşmesi gibi durumlara sebep olduğu görülmüştür. Bu sebeple iletişim düzeyi azalmakta ve iş kazaları artmaktadır. İş verimliliğinin sağlanabilmesi için gürültü düzeyinin 58db in altında olması gerektiği ve bu durumun sağlanmadığı çalışma ortamlarında ses izolasyonu yapılması gerektiği vurgulanmıştır (Tütüncü ve Gönülaçan, 2020, s.97-98). Gürültünün olduğu çalışma ortamlarında kişiler kendilerini dinlememekte ve dalgınlık oluşmaktadır. Böyle ortamlarda başlangıçta gürültü bir miktar faydalı olsa da zamanla bu etki azalmakta ve git gide yorucu bir hal almaktadır (Yurtkuran, 2005, s.48)

Atölye/stüdyo eğitimi iletişim önemli olduğu bir ortamdır. Özellikle jüri tartışmaları sırasında sözcüklerin doğru iletilmesi ve algılanabilmesi için yankı gürültü gibi faktörlerin ideal düzeyde olması gerekmektedir (Atay, 2015, s.43). Gürültü bulanık ortamdaki insanların konsantrasyonunun düştüğu motivasyon kaybı yaşatmakta ve bu durumun da kişi de stresin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple gürültü evre kirliliği olarak kabul edilmektedir" (Uludağ ve Odacı,2002). Gürültü her kişide farklı etkide olmakla beraber genel olarak konsantrasyon kaybı, sinirlilik,

anlaşmazlık, gerginlik, algı düşüklüğü gibi sorunlara yol açmaktadır (Gürler Turan, 2016, s.38).

Çalışma ortamında gürültü olması her ne kadar iş verimliliğini etkilese de çok sessiz bir ortamın da kişilerde uyuşukluk ve uyku hali yaratabilmektedir. Bu nedenle alçak dozda bir gürültünün uyanıklık sağlamakta çalışanların bu ortamlarda daha hızlı reaksiyon verdikleri görülmüştür (Yurtkuran, 2005, s.48)

Aydınlatma

Aydınlatma mekan tasarımının önemli faktörlerinden biridir. Mekanın doğru algılanabilmesinin temel şartlarından biridir. Eğitim mekanlarında kullanılan yapay ve doğal aydınlatma öğrencilerin görsel konforunu ve verimliliğini etkilemektedir. Dolayısıyla mekanda doğal ve yapay aydınlatmanın doğru seçilmesi son derece önemlidir.

“Doğal ışık, doğada var olan gök ışığı ve güneş ışığının farklı zamanlarda, farklı miktarlarda bir araya gelmesiyle elde edilen ışığa verilen genel addır.” (Demirel Etili, 2013, s.12). Dolayısıyla ışık yapay ışıktan farklı olarak gün içinde saatlere, iklimlere, meteorolojik durumlara göre değişiklik göstermektedir. Doğal ışığın mekan içine konumlanması doğru ayarlanabilirse, yapay ışık ihtiyacı azaltacak ve mekanın kimliğini oluşturmada önemli bir etki yaratılacaktır (Demirel Etili, 2013, s.12-16). Doğal aydınlatmanın insan sağlığına pozitif etkileri bilinmektedir. Gün ışığından doğru miktarda yararlanan çalışma ortamlarında çalışma verimliliği artmaktadır. Yapılan bir araştırmada dış çevreyle temas kuran mekanlarda çalışanların, dış mekandan bağımsız çalışanlara göre %20-25 oranında daha az hastalık şikayetinde bulunmuşlardır (Demirel Etili,2013, s.16, Yalçınkaya, 2012, s.791).). Yapılan başka bir çalışmada da bir okul içindeki sınıflar ve kafeteryalara dışarıyla teması artıran küçük pencereler eklenerek öğrenci davranışlar izlenmiş ve sonucunda öğrencilerin okula gelme istediklerinin arttığı kütüphanede ses seviyesinin azaldığı ve öğrencilerin daha neşeli olduğu gözlemlenmiştir (Matusiak, 2010, Akt: Demirel Etili, 2013, s.37-38). Ayrıca çeşitli çalışmalar da gün ışığı alan mekanlarda eğitim gören öğrencilerin bilgiyi akılda daha fazla tutabildiklerini göstermektedir. (Erlalitepe ve Aral, 2011). Eğitim mekanlarında etkili bir aydınlatma yaratılması için; ışık

yansımalarını azaltmak, aydınlatmayı yeterli miktarda ayarlamak ve mekana eşit miktarda yaymak, ışığın yönüne ve gölgelendirmeye dikkat etmek gerekmektedir. (Yalçınkaya, 2012, s.790).

Mekan içinde yapay ışık kalktığında ortamı görünür kılınabilmesi yapay ışıkla sağlanır. Bu noktada ışığın homojen yayılmasından çok doğru algı yaratabilecek, ışık ve gölge etkisi yaratılmasını sağlayabilecek biçimde tasarlanması önemlidir. (Atay, 2015, s.48-49). Yapılan araştırmalarda eğitim mekanlarında ekonomik olduğu için sıklıkla beyaz floresan ışığının tercih edildiği görülmüştür. Fakat bu ışığın öğrencilerin psikolojik olarak rahatsızlık yarattığı ve fiziksel olarak da bir miktar göz bozukluğu yarattığı tespit edilmiştir. Bu sebeple bu mekanlarda beyaz ışıktan mümkünse uzaklaşılmalı gerekiyorsa gün ışığı renkte aydınlatmalar kullanılmalı ve bunlar direkt değil ışık havuzu içinde kullanılmalıdır. (Yalçınkaya, 2012, s.791). Ayrıca atölye/stüdyo mekanları için hareketli aydınlatmaların da kullanılması öğrencilerin kritik esnasında tavan aydınlatmasının yarattığı gölgeleri kesmek için etkili olabilmektedir. (Atay, 2015, s. 53).

Malzeme, Renk, Doku ve Estetik

Atölye/stüdyo mekanlarının estetik açıdan doğru tasarlanmasının öğrencilerin mekana aidiyetinin ve çalışma verimlerini artırdığı bilinmektedir. Uludağ'a göre öğrencilerin ve öğretmenlerin sınıfla karşılaştıklarında gördükleri ilk görüntü onların devamında gelecekları her gitme motivasyonunu etkileyecektir. (Uludağ ve Odacı, 2002). Mekanda kullanılan malzeme ve dokunun kullanışlı olması kadar estetik bir bütünlük sağlayabilmesi oldukça önemlidir. Bu sebeple atölye/stüdyo mekanları tasarlanırken renk malzeme ve doku seçimleri doğru yapılarak mekana tasarım/sanat atölye/stüdyosu kimliği kazandırılmalıdır.

Malzeme, mekan tasarımında oldukça etkisi olan mekanın ve nesnelerin kullanım süresini belirleyen ve kullanıcının konfor ve sağlığına etki eden önemli değişkenlerdendir. İç mekanın yaratımında oldukça etkili olan malzeme ve doku birbiriyle yakın ilişkili unsurlardır. Malzemenin değişkenliği dokuyu ve rengi değiştirebilmektedir. Dolayısıyla bu unsurlar birlikte ele alınmalıdır. Renk doku ve malzemenin, mekan içinde hafiflik, ağırlık sıcaklık soğukluk yumuşaklık, sertlik

belirginlik ve derinlik gibi etkiler yarattığı bilinmektedir. Örneğin sert dokulu, parlak yüzeyli, sıcak renkli yüzeyler, olduklarından daha yakında, mat yüzeyli, soğuk renkli, yumuşak dokulu yüzeyler ise daha uzakta algısı oluşturmaktadır. Ayrıca ahşap malzemeler daha sıcak bir etki yaratırken metal ve cam yüzeyler daha donuk ve soğuk bir etki yaratabilmektedir (Özsavaş, 2015, s.35, Özsavaş,2016, s. 454).

“Renk, yüzeye gelen ışınların emilen ve yansıyan bölümlerinin, gözle algılanıp, beyinde yorumlanması sonucu varılan yargıdır. Bir yüzeyin renkli görünmesi, o yüzeyi aydınlatan beyaz ışığın, bileşimindeki bütün renkli ışıkların, yüzeyden aynı oranda yansımalarının sonucudur” (Demirel Etlı, 2013, s.23). Rengin doğru algılanması aydınlatmanın rengi ve kalitesiyle de doğrudan ilişkilidir. Renk mekana, canlılık, sakinleştiricilik, sıkıcılık, soğukluk, sıcaklık gibi algılar yaratırken aynı zamanda yönlendirme, pozitif enerji, hijyen duygusu gibi etkiler de yaratabilen bir faktördür. (Duran Sağocak ,2005, s.79).

Renk, eğitim ortamlarında doğru kullanıldığı zaman verimliliği artırıcı bir etki yaratırken yanlış kullanımında kişilerde yorgunluk, stres, görme gücünde azalma hata yapma oranını artırma ve güvenlik sorunu oluşturma gibi olumsuz sonuçlar oluşturabilir. (Duran Sağocak, 2005, s.82).

Renkler, dalga boylarına göre sıcak ve soğuk renkler olarak ayrılır. Kırmızı, sarı turuncu sıcak renk olarak; mavi yeşil soğuk renk olarak sınıflanır. Turuncu mekana sıcaklık ve güvenlik katarak motivasyon sağlayabilir. Sıcak renklerin yanlış kullanımı göz yorgunluğuna sebep olabilir. Sarı, mutluluk hareket ve neşe gibi duygular uyandırabilir. Sıcak renklerden kırmızı, mekana, heyecan, dinamizm ve cazibe gibi bir etki yarattığı gibi saldırgan bir etkiye de sebep olabilir. Bu durumda soğuk renklerle birlikte kullanılarak bu etki kırılabilir. Soğuk renklerle rahatlık sakinlik derinlik gibi etkiler yaratabilmektedir. Yeşil tazelenme dinlik ve sakinlik katarken mavi, soğukluk, barış ve sakinlik sağlar. Mor ise yanıltıcı belirsizlik gibi etkiler yaratabilir (Özsavaş, 2015, s.12, Demirel Etlı, 2013, s.24).

Çalışma ortamlarında verimli bir mekan yaratmak için parlamaya sebep olmayacak renk seçimi yararlı olabilir. Tavanlarda yansıtıcı özelliği yüksek olan beyaz renk kullanımı mekanda aydınlık sağlayacaktır. Duvarlar göz yormayacak pastel tonlar seçilebileceği gibi eğer renk kullanılmak istenmiyorsa en doğru seçim beyazdan yana olacaktır (Atay, 2015, s.56). Renklerin genel anlamda belirli etkileri

uyandırdığı bilinse de kişiden kişiye ya da kültüre göre bu etki değişiklik gösterebilir. Dolayısıyla mekanı renklendirirken bu etki göz ardı edilmemelidir.

Organizasyon

Mekan içinde kullanılan tüm mobilya ve donatı birimleri, eğitim programının gerçekleşmesini amaçlayan araçlardır. Bu araçlar da eğitim mekanının şekillenmesini sağlar (Küçüköğlü, Özerbaş, 2004, s.123-124).

Tüm eğitim mekanlarında olduğu gibi tasarım stüdyolarının da mekânsal organizasyon, bireylerin çalışma verimlerini ve motivasyonlarını etkilemektedir. Stüdyo için mekan organizasyonu yapılırken öncelikle öğrencinin verimli çalışabileceği bir alanın yaratılması gerekmektedir. Bu alan, öğrencinin bölümüne, ders müfredatına ve eğitim modeline göre değişim gösterse de genel olarak öğrencinin, kendini ait hissedebileceği, çizim ekipmanlarıyla rahatlıkla çalışabileceği, çevresiyle iletişim kurabileceği yeterlilikte olması gereklidir. Bunun yanında mekanın, grup çalışmalarına, farklı yerleşim düzenlerine, öğrencilerin eşyalarını depolamalarına ve sergileyebilmelerine izin vermesi gereklidir.

Birçok sanat ve tasarım atölyelerinde/stüdyolarında, eğitim modeli, ders içeriği, sunum ve değerlendirme düzenleri gibi birçok etkenden dolayı gün içinde sıklıkla değişen bir yerleşim düzeninden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla mekanın, donatı ve mobilyaların gerekli esnekliğe uygun olması beklenir.

Stüdyodaki öğrenci sayısı, eğitim niteliğini doğrudan etkilemektedir. Öğrenci sayısı ne kadar az olursa proje yürütücülerin, öğrencilerle bireysel olarak ilgilenme süreleri o kadar artacak, öğrencileri takip ve kontrolleri kolaylaşacaktır bu sayede eğitim hedeflerine ulaşılabilecektir. Ayrıca yapılan çalışmalar daha az öğrencinin bulunduğu sınıflarda, öğrencilerin okula devamlılığının ve bağlılığının arttığını, daha çok etkinliğe katıldıklarını ve kendilerini psikolojik olarak daha iyi ve yeterli hissettiklerini göstermektedir (Başar, 1998, Akt: Uludağ ve Odacı, 2002). Öğrenci sayısının kaç olacağı bölüme, derse ve eğitim türüne göre değişiklik göstermektedir fakat yapılan çalışmalar 30'un üzerinde bir sayının öğrencinin başarısını olumsuz etkileyeceğini göstermektedir (Önder ve ark., 2013, s 45).

Atölye/atölye/stüdyo mekanının kapasitesi, öğrenci başına düşmesi gereken kişisel alanla ilişkilidir. Neufert'e göre atölye/stüdyo ortamında öğrencinin rahat çalışabileceği bir çizim masası için gereken alan 3,5-4,5 m²'dir. Dolayısıyla atölye/stüdyoda her öğrencinin çalışabilmesi için en az 8-9 m² kullanım alanı sağlanmalıdır (Neufert, 1998, Akt: Atay, 2015, s.40).

Tasarım stüdyolarındaki yerleşim düzeni, öğrencilerin etkin ve verimli bir öğrenme süreci geçirebilmeleri için oldukça önemlidir. Yerleşim düzeni, bölüme, bölümün çizim ve üretim araçlarına, ders müfredatına ve eğitim ekolüne göre değişim gösteren önemli bir eğitim aracıdır. Dolayısıyla oldukça çeşitlilik göstermekte ve mekanın bu çeşitliliğe izin verecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Yerleşim düzenleriyle ilgili temel olarak iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki öğretmen merkezli diğer öğrenci merkezlidir. Öğretmen merkezli yerleşim düzeninde öğrenciler öğretmene dönük birbirlerinin sırtlarını görecektir şekilde yerleşirler. Bu düzende gürültü, dikkat dağınıklığı gibi durumlar oluşabilmekte arkadaki öğrencilerin öndeki öğrencilere derse olan ilgileri ve etkileşimleri daha az olmaktadır. Tasarım okullarında ise bazı teorik dersler haricinde genellikle öğrenci merkezli bir yerleşim düzeni uygulanmaktadır. Bu düzende öğrenciler grup ya da bireysel şekilde birbirinin yüzlerini görebilecek şekilde yerleşirler. Bu yerleşim düzeninde grup çalışmaları yaparken hem grup içi bireylerin birbirini görmeleri grupların birbirlerini görmeleri ve etkileşimde bulunmaları önemlidir. Bu tür yerleşim düzenlerinin sağlanabilmesi için mobilyaların hareketli ve tekrar düzenlenebilir olması gerekmektedir (Atay, 2015, s.57-58-59). Sınıf düzeni farklı öğrenme tarzlarına uygun olarak zenginleşebilir. L tipi düzende öğrenciler sınıfın geri kalanının neler yaptığını daha rahat inceleyebilirken iki sınıfın birleşmesiyle sınıflar arası kaynaşması, takım çalışması ve etkileşim sağlanabilir (Şensoy ve Sağsöz, 2015).

Atölye/stüdyo ortamları, gün içerisinde birçok yerleşim düzeninin oluşturulduğu, mekanların hareketli panolarla ve çeşitli mobilyalarla bölümlendiği, düzenli olarak hareketin olduğu dinamik mekanlardır. Bu süreç içerisinde sirkülasyon alanlarında da yoğun bir trafik yaşanmaktadır. Bu alanlarda mobil mobilyaların geçişine uygun zemin ve rampalar olmalı ayrıca tasarım ekipmanları ve tasarım çıktılarının taşınmasına uygun kapı genişlikleri oluşturulmalıdır.

Mobilya ve Donatı Sistemleri

Kaptan'a göre donatı, bir işlevi ve buna bağlı bir ihtiyacı karşılama amacıyla tasarlanan üç boyutlu yapılaşmadır ve mekan tasarımının vazgeçilmez öğelerindedir (Kaptan, 2001, s.125). Öğrencilerin verimli bir ortamda eğitim almaları için eğitim aktörlerinin, müfredatın ve mekân tasarımının önemi kadar mekân içi mobilya ve donatıların da oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Stüdyo ortamında kullanılacak olan donatıların, estetik ve ergonomik uygunluğu, öğrencilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyerek, çalışma verimine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır.

Mekan içinde kullanılan donatılar, kişinin vücuduyla doğrudan etkileşimde olduğundan fiziksel uyum sağlamaları sağlıklı bir kullanım için önemlidir. Kullanım sırasında hem kullanıcının hem de ürünün fiziki anlamda birbirini zorlamadan uyum içinde olması gerekir (Arslan ve Çınar, 2015). İnsanların belirli antropometrik özellikleri vardır. Çalışma ortamında bu antropometrik ölçülere uyumlu olmayan donatı ve mobilyalar kullanıldığında verimlilikte ve performansta düşüş gözlenir. Cengizhan'a göre: "Her insan çalışırken belli bir çevre içinde devinir. Bundan dolayı kendisine verilecek görevlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için, içinde bulunduğu hacimlerin tasarımı zorunludur". Çalışma mekanlarında bulunan donatı ve mobilyaların ergonomik olması hem verimlilik hem sağlık açısından önemlidir s.348, Cengizhan,1994, s 25-26).

Bir stüdyo/atölye ortamında, çalışma yüzeyleri en temel eğitim elemanlarıdır. Bölümlerin ihtiyaçlarına göre değişen bu yüzeyler, genellikle tasarım atölye/stüdyolarında; açılı ya da açısız masalar, ışıklı masalar, bilgisayar masaları, kesme masalarıyken, sanat atölyelerinde bunların yanında tuvaler, heykel sehpaları, şövaleler gibi çeşitli yüzeyler de kullanılmaktadır. Bu yüzeylerde kullanım amaçlarına göre uygun malzeme seçimi, yüzeylerin kullanım süresini artıracak, uygun boyut seçimi de öğrencinin çalışma konforunu yükseltecektir. Tasarım atölye/stüdyolarında kullanılan masalarda öğrenciler, bölüme ve derse uygun olarak boyama, kimyasallarla çalışma, kesme gibi yüzeyin deforme olmasına neden olabilecek faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Fakat bu işlemler gerçekleşirken yüzeyin fazla deformasyona uğraması milimetrik çizim gibi hassas işlemlerin gerçekleşmesini engellemektedir. Dolayısıyla yüzey malzemelerinin doğru seçimi

çok önemlidir. Ayrıca gün içinde bireysel ve grup etkinlerinin yanı sıra jüri ve kritik gibi sınıf düzenlerine göre masalar yer değişikliği göstermektedir. Dolayısıyla bu birimlerin kolay taşınabilmesi gerekmektedir. Ayrıca günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte bilgisayar kullanımını arttığı için masaların, bilgisayarla çalışmak için de uygun olması beklenmektedir.

Atölye/stüdyo ortamında çalışma masasının eğimli olması öğrencinin uzun süre sağlıklı çalışması için önemlidir. Yapılan bir çalışmada masa eğiminin (30°'ye kadar) artmasının hem masaya hakim olma açısından hem de sağlıklı bir postür sağlamasından dolayı uygun olduğu bu sayede boyun, omurilik ve sırt kısmında rahatlama sağladığı ve çalışma verimini artırdığı görülmüştür (Arslan ve Çınar, 2015, s.353-354). Ayrıca sağlıklı bir çalışmanın sağlanabilmesi için masa yüzeyinin kişinin dirseğinden 7,5 cm yüksekte olması, oturma biriminin de kişinin dizinden 5 cm alçakta olması gerekmektedir. Yapılan çalışmalara göre kadınlar için uygun bulunan masa yüksekliği 70,5 cm için erkekler için bu erkekler için 73,5 cm'dir. (Yurtkuran, 2005, s.). Fakat bu sayılar ortalama olarak belirlenmiş olup kişinin yaşına, vücut ölçülerine göre değişim gösterebilir. Bu nedenle önemli bu masaların kişinin boyuna ve çalışmasına uygun olarak ayarlanabilir olması önemlidir.

Atölye/stüdyo ortamları öğrencilerin çok uzun süre vakit geçirdikleri mekanlar olduğu için burada kullanılacak olan oturma birimlerinin ergonomik tasarlanmış olması öğrenci sağlığı açısından oldukça önemlidir. Yapılan bir çalışmada, çizim yapma sırasında kadınlar için oturma biriminin ideal yüksekliği 50 cm olarak tespit edilmiş, 50 cm'den 5 cm fazla ya da az olması durumunda katılımcılar rahatsızlık duyduğunu belirtilmişlerdir. Aynı çalışmada, erkekler için ideal oturma yüksekliği ise 45 cm olarak tespit edilmiştir. Kadın ve erkekler arasındaki bu farkın nedeninin, kadınların otururken oturma elemanının ayak koyma bölümünü kullanmaları, erkeklerin ise bu bölümü genellikle kullanmayı tercih etmemeleri olduğu düşünülmüştür. Kişinin oturma biriminin yüksekliğinin alçalması durumunda baldır bölümlerin yukarı kalmasından dolayı daha dik bir pozisyona gelmesi sağlanarak omuriliğe baskının azalmış olduğu görülse de bu durumda oturma yüzeyine baskı artacağından, yüzeyin malzemesinin sert olması durumunda rahatsızlığa sebep olacağı düşünülmektedir. Oturma yüksekliğinin artırılması durumunda ise baldırların öne eğilimli hale gelmesi ve bu durumun da ayaktaki kan dolaşımını azaltarak rahatsızlığa sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu deneyde, oturma biriminin beli

destekleyen arkalık kısmının çizim sırasında çok kullanılmadığı bu kısmın daha çok ders dinleme ve dinlenme sırasında kullanıldığı tespit edilmiştir. Çizim yaparken öne eğilme hareketinden dolayı omurlar arası baskı olduğu ve başı taşıyan boyun kaslarında rahatsızlık olduğu görülmüştür. Bu nedenle çizim yapılan mekanlarda kullanılacak oturma birimlerinin mümkünse yaylı arkalıklara sahip olması bu yaylı parçanın da eğilme sırasında beli destekleyeme devam etmesi gerekmektedir (Arslan ve Çınar, 2015, s.353). Atölye/stüdyo mekanlarında uzun süren çalışma saatlerinde bu tür rahatsızlıklar, verimde büyük kayıplar yaşatacağı için oturma birimlerinin ölçülerinin ve oturma yüzeyi malzemelerinin doğru seçilmesi son derece önemlidir.

Öğrencilerin atölye ve stüdyoda çalışırken, çizim malzemeleri, el aletleri, kağıt, strafor, tuval, taş gibi malzemeleri ve önlük, maske gibi koruyucu ekipmanları depolayacak birimlere ihtiyaç duymaktadır. Bunun dışında vestiyer ve gerekli görülürse kitaplık kullanılmaktadır. Bunun yanında atölye ve stüdyolarda hareketli panolar sergileme, ayrı bir yüzey oluşturarak yeni bir alan oluşturma ve bu alanlar arası ses yalıtımı sağlama gibi birçok işlevi yerine getiren önemli birimlerdir. Günümüzde sabit ve dizüstü bilgisayarlar tasarım eğitiminin önemli parçaları haline gelmiştir. Özellikle tasarım eğitiminde dijital çalışmaların önemi gün geçtikçe artmış bu durum tasarım atölye/stüdyolarına da yansımıştır. Özellikle bu bölümlerde bilgisayar ve bilgisayarla çalışma alanlarıyla birlikte bu çalışmaların dijital sunumlarının yapılabileceği projeksiyon sistemlerinin de atölye/stüdyolarda kullanılmaktadır. Ayrıca dijital sunumların artmasıyla birlikte sergileme işlevi bir miktar azalmış ve sergileme için daha çok LED ekranlar ve projeksiyon perdeleri kullanılmaya başlanmıştır.

Atölye/stüdyo mekanları doğal ışık alma, havalandırma gibi sebeplerden dolayı yüksek tavanlı tercih edildiği için kimi zaman öğrencilerin bireysel çalışmaları için tavan aydınlatmaları yetersiz kalmaktadır. Bu durumda masa aydınlatmaları önem kazanmaktadır.

Tasarım ve sanat fakültelerinde kağıt, strafor, maket kartonu, alçı, çamur, taş, metal, ahşap gibi birçok çeşitte atık malzeme çıkmaktadır. Bazı atıklar (metal, ahşap gibi) bölüm içinde öğrenciler arasında tekrar tekrar kullanıma girmektedir.

Atölye/stüdyo dersleri öğrencilerin yoğun ve konsantre çalıştıkları hem fiziksel hem de mental olarak yoruldukları alanlardır. Bu yorgunluğu atamamak; koordinasyon bozukluğuna, çalışma isteğinin azalmasına işlev yeteneğinin azalmasına sebep olabilir. Mental yorgunluğun atılamaması da algıda zayıflama, konsantrasyon ve dikkatte azalmaya, düşünme zorluğuna, sosyal ilişkilerde dengesizliğe sebep olabilir. Bu durumlarla karşılaşılmasını için yorgunluğu atabilecekleri dinlenme alanlarına ve dinlenme donatı ve mobilyalarına ihtiyaçları vardır (Yurtkuran, 2005, s.58).

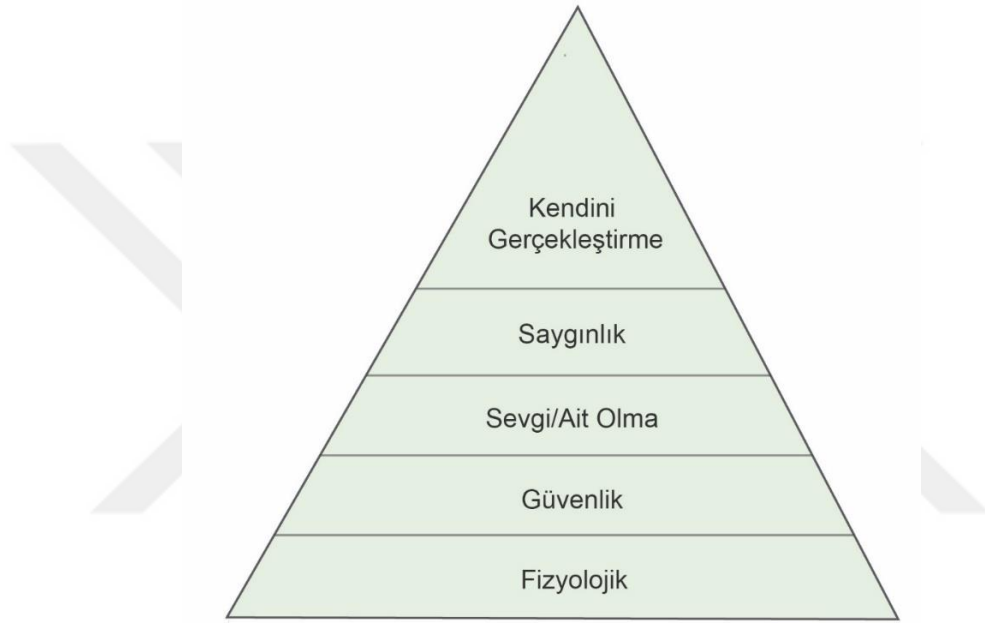
2.2. Psikolojik Unsurlar

Bireylerin bir eylemi gerçekleştirirken herhangi bir psikolojik rahatsızlık duymaması için gereken koşullar psikolojik gereksinimler olarak ifade edilmektedir. Başka bir tanımlamaya göre psikolojik gereksinimler, kişilerin kültürel durumlarına göre kişisel ihtiyaçlarıdır (Karaoğlu, 2019, s.65).

Murray, ihtiyacı, tatmin edici olmayan bir durumun, zeka, algı, eylem ve çaba ile tatmin edici hale getirilmesini sağlayan güç olarak ifade etmiş ve bunları, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlar olarak sınıflandırmıştır. Fiziksel ihtiyaçları; yetersizlik, acı ve gerginlikten kurtulma olarak, psikolojik ihtiyaçları ise olumlu ve olumsuz gruplamıştır. Murray, kişiliğin oluşmasında dört temel ihtiyaç olduğunu bunların da bağımsız olma ihtiyacı, baskın olma ihtiyacı, başarı ihtiyacı ve çevre tarafından tanınma ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir (İnci, 2019, s.16).

Maslow ise bireylerin bilinçdışı arzular veya ödüllendirilmelerden bağımsız olarak, çeşitli motivasyonlarla, ihtiyaçlarını giderebilmek için çalıştıklarını ve bu ihtiyaçlar giderildiğinde bir sonrakine geçmek için motive olduklarını ifade etmiş ve bunları fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, saygınlık ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak hiyerarşik bir düzende ifade etmiştir (Maslow, 1943). Maslow'un belirlediği hiyerarşiye (Tablo 2.1.1) göre fizyolojik ihtiyaçlar; nefes alma, beslenme, yeme içme, boşaltım, cinsellik, uyku gibi temel ihtiyaçlardır. Bir üst basamak olan güvenlik ihtiyaçları ise beden, sağlık, aile, mülkiyet güvenliği gibi ihtiyaçlardır ve bu ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda kişilerde kaygı ve korku durumu oluşmaktadır. Bireyler bu iki basamaktaki ihtiyaçları karşıladıklarında, ait olma ve

sevgi ihtiyacı olan; aile, arkadaşlık, cinsel mahremiyet gibi ihtiyaçlar duymaya başlamakta ve bu ihtiyaçlar karşılanmadığında da birey, sosyal kaygı ve yalnızlık hissetmektedir. Bir üst basamakta ise özsaygı, başkalarına saygı duymak ve duyulmak, özgüven ve takdir edilmek gibi saygınlık ihtiyaçları gelmektedir. Bu basamaktaki ihtiyaçların karşılanmaması durumunda kişide, kendini yetersiz görme ve aşağılık duygusu oluşabilir. Piramidin en üstünde ise erdemli, önyargısız, yaratıcı, problem çözücü olma gibi değerlerin kazanıldığı kendini gerçekleştirme ihtiyacı bulunmaktadır (Maslow, 1943 ve İnci, 2019 s.14).

Görsel1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Alderfer ise, ihtiyaçları var olma ihtiyacı, ilişki ihtiyacı ve büyüme ihtiyacı olarak üç grupta incelemiştir. Alderfer'e göre var olma ihtiyacı; Maslow'un fiziksel ve güvenlik gereksinimlerine karşılık gelmekteyken, ilişki ihtiyacı sevgi, saygınlık ve kişinin duygu ve düşüncelerini ifade etmesidir. Büyüme ihtiyacı ise, kişinin çabaları sonucu gizil yeteneği vasıtasıyla kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır. Alderfer'in kuramı Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisiyle benzerlik gösterse de ondan farkı bir basamakta ihtiyaç karşılamadan bir üst basamağa geçilebiliyor olmasıdır. Ayrıca Maslow'un kültürel sınırlılıklarına karşın Alderfer kuramında kültüre ya da kişiye göre ihtiyaçların değişmediği görülmektedir (İnci, 2019, s.17).

Deci ve Ryan'nın (2000) öz-belirleme kuramına göre ise, psikolojik ihtiyaçlar evrenselidir ve birey çevreyle sürekli iletişim haline geçerek gelişimini sağlamaktadır. Deci ve Ryan, bireyin sağlığı, kişisel bütünlüğü ve gelişimi için; ilişkide olma, özerklik ve yeterliliğe ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu ihtiyaçlardan ilişkide olma ihtiyacını; bireylerin toplu olarak bir arada bulunma gayretleri, diğer bireylerden destek alma, destek verme ve onlarla bağlantıda olma gayretleri olarak ifade etmektedir. Bu kurama göre, kişinin kurmuş olduğu sosyal bağlar sayesinde sevme, sevilme ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Özerkliği ise, dışsal ödül veya cezalar ya da içsel dürtülerden bağımsız olarak kişilerin sosyal çevreleriyle kurallara uyumlu bir şekilde özgür iradesini kullanabilmesi olarak ifade etmektedir. Yeterliliği ise; kişinin yeteneği doğrultusunda kendini geliştirerek uzman olması olarak ifade etmiştir. Bireylerin fiziksel ve duygusal olarak ihtiyaçları giderildiğinde, yeteneklerinin geliştiğini ya da bireyin sıkılarak bu beceriden uzaklaşıp yeni şeyler deneyerek yeni beceriler geliştirmesinin sağlandığını ifade eder (İnci, 2019, s.18).

Atölye/stüdyolar, öğrencilerin çoğu zaman evlerinden daha fazla vakit geçirdikleri mekanlar olduğu için en az fiziksel gereksinimler kadar psikolojik gereksinimlerin de önemsenmesi gereken mekanlardır Tarihsel süreç içinde Zhang, Maslow, Murray, Alderfer, Deci ve Ryan gibi birçok düşünür ve uzman tarafından psikolojik ihtiyaçlar çeşitlendirilmiştir. Tasarım ve sanat atölye/stüdyolarında kullanıcı olan öğrencinin aidiyet, mahremiyet, iletişim gibi ihtiyaçları bu gereksinimlerden bazılarıdır.

Günel ve Esin'e göre mahremiyet, "Kişisel mekân, kişiselleştirme, egemenlik alanı, kulis davranışı, yönelme davranışı mekânsal tatmini etkileyen faktörlerdir" (Günel ve Esin, 2007, s.22). Göregenli, mahremiyetin, tüm bireylerin değişmez bir ihtiyacı olduğu için evrensel fakat kişinin mekanı ve sosyal ilişkilerini düzenleme biçimi açısından kültürel bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Mahremiyetle ilgili yaklaşımlara bakıldığında bu alanın kişinin fiziksel dünyayla olan ilişkilerinden çok sosyal dünyayla olan ilişkilerini düzenlediği görülmektedir (Göregenli, 2005 ve Kariptaş, 2019, s.18-19).

Atölye/stüdyo ortamları geleneksel olarak kontrolün ve etkileşimin sağlanabilmesi için genellikle açık mekanlar olsa da öğrencinin çalışırken belli bir kişisel alana ihtiyacı vardır. Kişisel alan dörde ayrılmaktadır. Bunlardan ilki 'mahrem mekan'

olarak kabul edilen 0-50 cm, ikincisi 50-125 cm aralığında değişen 'kişisel mekan', üçüncüsü 125 cm ile 4 m aralığındaki 'sosyal mekan' ve dördüncüsü 4-10 m aralığında değişen 'genel topluma açık mekan'dır. Kişinin 0-50 cm aralığındaki 'mahrem mekan'ının ihlal edilmesi kişide strese sebep olmaktadır (Cüceloğlu, D., 2002 Akt: Yalçınkaya, 2012, s.790). Her ne kadar kişisel alana yönelik sınır ölçüler tariflenmiş olsa da kişilerin geçmiş yaşantılarına göre bu alanların sınırlarında değişmeler görülebilmektedir. Örneğin kalabalık ailelerde yaşayanlar bu alanlarda geri çekilme yaşarken uzun zamandır şehirde yaşamış bireyler daha yakın bir alanı tercih edebilmektedir. Aynı zamanda bu durum cinsiyet faktörüne göre de değişiklik gösterebilmektedir (Karıptaş, 2019, s.18).

Öğrencilerin, mekana aidiyetini etkileyen birçok faktör olduğu bilinmektedir. Özellikle mekan içinde bulunma süresi bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin çok uzun saatler geçirdikleri stüdyo/atölye mekanlarına aidiyetinin önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Gürdağ ve arkadaşlarının, tasarım öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirdiği bir çalışmada, okul içinde özel bir sosyalleşme ve etkileşim alanının olmamasının, öğrencilerin okula olan aidiyetini azalttığı sonucu çıkmıştır (Gürdağ ve ark., 2018, s.175-176). Aynı zamanda atölye/stüdyoda bu ev sıcaklığının sağlanabilmesi, mekanın öğ+renciler tarafından organize ve dekore edilmesi ve kişiselleştirmesiyle açık olmasıyla mümkün olabilir (Şensoy ve Sağsöz, 2015, s.99).

İletişim, bireyler arası ya da çevreyle gerçekleşen mesaj alışverişidir. Bahsi geçen mesaj ise iletilmesi istenen duygu, bilgi veya düşüncedir (Günel ve Esin, 2007, s.22). Stüdyo ve atölye mekanları iletişimin yoğun olarak yaşandığı mekanlardır. Atölye/stüdyo öğrenci yalnızca proje yürütücüsünden değil diğer öğrencilerin çalışmalarını izleyerek öğrenebilir, kendi tasarım problemine birlikte çözüm arayabilir. Hatta yalnız kendi bölümü değil diğer sanat ve tasarım eğitimi veren bölümlerin öğrencileriyle iletişime geçerek hem onların deneyimlerinden faydalanır ve görsel kültürünün gelişimine katkı sağlanmış olur. Dolayısıyla mekanın öğrencilerin bu etkileşime izin verecek şekilde tasarlanması önemlidir.

Tüm eğitim ortamlarında olduğu gibi tasarım ve sanat fakültelerine ait stüdyo ve atölyelerde de öğrencilerin kaza, yaralanma gibi durumlarla karşılaşmaması için bazı güvenlik kararları ve tedbirleri alınmaktadır. Bu noktada öğrencilere çeşitli ders

ve sunumlarla kullanılacak olan malzeme ve aletlerin güvenli kullanımları aktarılmakta ve çeşitli uyarıcı levhalarla ve güvenlik önlemleri alınmaktadır. Buna ek olarak bazı tehlikeli iş sınıfına giren atölye çalışmaları için öğrenciler öncelikle bölüm içi oryantasyon almakta ve gerekli iş kıyafet ve ekipmanlarını (iş güvenliği eldiveni, gözlüğü, ayakkabısı gibi) kullanarak çalışmaktadırlar. Bazı bölümlerde ise öğrenciler, atölyelerin kullanımına yönelik bilgi sahibi olabilmek için bir teknisyen veya öğretim elemanı gözetiminde dönemlik staj yapmaktadırlar.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEM VE SÜRECİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tasarım ve sanat temelli fakültelerde lisans eğitimi verilen tasarım stüdyoları ve sanat atölyelerini mekân, donatı ve mobilya anlamında irdelemek, bu yönde disiplinler arası ortaklıkları ve farklılıkları araştırmak ve bu yöndeki temel ihtiyaçları belirlemektir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Tasarım stüdyoları ve sanat atölyelerinde eğitim programının gereklilikleri doğrultusunda mekânsal ihtiyaçlar nelerdir?
- Belirlenen ihtiyaçlar mevcut durumda nasıl karşılanmaktadır?
- İdeal bir sanat ve tasarım eğitimi için stüdyoda/atölyede mekân, donatı ve mobilya tasarımları nasıl olmalıdır?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Nitel bir araştırma olarak planlanan bu çalışmada ele alınacak yükseköğretim kurumlarının belirlenmesinde; seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden, amaçsal örnekleme yöntemi kullanılması planlanmıştır. Kurumların ve kurumlarda görev yapan öğretim elemanlarının belirlenmesinde, bir alt yöntem olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçütler, örnekleme dahil edilecek yükseköğretim kurumlarının belirlenmesi bakımından, ilgili alanda kurulan ilk 5 kurumdan biri olmak (Tablo 1); öğretim elemanları için ise en az 10 yıldır atölye/stüdyo eğitimi veriyor olmak ve Öğretim Üyesi veyahut Öğretim Görevlisi olarak görev yapmak olarak belirlenmiştir. Bu yolla Resim Bölümü için Hacettepe Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nden, Heykel Bölümü için Hacettepe Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nden, Seramik Bölümü için Hacettepe Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nden, Grafik bölümü için Hacettepe Üniversitesi'nden, Mimarlık bölümü için Yıldız Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden, İç Mimarlık ve/veya İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı bölümü için Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nden, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü için Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nden, Endüstriyel Tasarım

bölümü için Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden alanında uzman, en az on yıldır stüdyo/atölye eğitimi veren, 15 öğretim üyesi/görevlisi ile çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların adları araştırmada yer almamış, katılımcılardan elde edilen veriler kodlamalar ile analize alınmıştır. Yarı yapılandırılmış bu görüşmelerde elde edilen metinler çözümlenmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMU	BÖLÜM ADI	KURULUŞ YILI	ÖĞRETİM ELEMANI KODU
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Resim	1883	
Marmara Üniversitesi	Resim	1957	
Hacettepe Üniversitesi	Resim	1983	R1
Anadolu Üniversitesi	Resim	1991	R2
Mersin Üniversitesi	Resim	1993	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Heykel	1883	
Marmara Üniversitesi	Heykel	1983	
Hacettepe Üniversitesi	Heykel	1986	H1
Dokuz Eylül Üniversitesi	Heykel	1986	
Anadolu Üniversitesi	Heykel	1990	H2
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Seramik	1929	
Marmara Üniversitesi	Seramik	1960	
Hacettepe Üniversitesi	Seramik	1983	S1
Anadolu Üniversitesi	Seramik	1985	S2
Dokuz Eylül Üniversitesi	Seramik	1987	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Grafik	1927	
Marmara Üniversitesi	Grafik	1957	
Hacettepe Üniversitesi	Grafik	1983	G1
Anadolu Üniversitesi	Grafik	1985	
Mersin Üniversitesi	Grafik	1992	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Mimarlık	1882	
İstanbul Teknik Üniversitesi	Mimarlık	1884	
Yıldız Teknik Üniversitesi	Mimarlık	1942	M1
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Mimarlık	1956	M2
Dokuz Eylül Üniversitesi	Mimarlık	1971	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	İç Mimarlık	1925	İ1
Marmara Üniversitesi	İç Mimarlık	1954	
Hacettepe Üniversitesi	İç Mimarlık	1985	İ2
Eskişehir Teknik Üniversitesi	İç Mimarlık	1991-2018	
Karadeniz Teknik Üniversitesi	İç Mimarlık	1993	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Şehir ve Bölge Planlama	1961	Ş1
Dokuz Eylül Üniversitesi	Şehir ve Bölge Planlama	1979	
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Şehir ve Bölge Planlama	1982	
Yıldız Teknik Üniversitesi	Şehir ve Bölge Planlama	1982	
Gazi Üniversitesi	Şehir ve Bölge Planlama	1982	Ş2

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım	1971	E1
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım	1978	E2
Marmara Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım	1985	
İstanbul Teknik Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım	1993	
Gazi Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım	2008	

Tablo 1: Türkiye’de Resim, Heykel, Seramik, Grafik, Mimarlık, İç Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Endüstriyel Tasarım Bölümlerinin kurulduğu ilk 5 Yükseköğretim Kurumu ve Tez Kapsamında Görüşme Yapılan Öğretim Elemanlarının Kodları

3.3. Araştırmanın Önemi

Çalışma, alanında uzman kişilerin görüşlerine başvurularak, tasarım stüdyoları ve sanat atölyelerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve yeni tasarlanacak olan stüdyo ve atölyelerin mekân, donatı ve mobilyalarının tasarım sürecinde yol gösterici olması ve mevcut stüdyo ve atölyelerin iyileştirilmesine katkıda bulunması açısından önem taşımaktadır.

3.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde öğretim üyeleri/görevlilerinin sorulara içten ve yansız yanıtlar vereceği kabul edilmektedir. Çalışma grubundaki öğretim üyeleri/görevlilerinin; kendi alanlarına ilişkin öğretim programları ve atölye/stüdyoların mekân, donatı ve mobilya ihtiyaçları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları kabul edilmektedir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma evreni devlet üniversitelerinin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Çalışmanın yapıldığı süreçte Covid-19 pandemisinin olması sebebiyle okullar fiziksel olarak incelenememiştir. Bu durum görüşme yapılan öğretim üyelerinden alınan stüdyo/atölye görselleriyle telafi edilmiştir.

3.6. Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında öncelikli olarak sanat ve/veya tasarım eğitimi veren fakültelerin stüdyo/atölye mekanlarında gereksinim duyulan mekan, mobilya ve donatı ihtiyaçlarına yönelik literatür araştırması yapılmıştır. Planlanan alışma için Etik Komisyon başvurusu yapılıp ve onay alındıktan sonra, veri toplama aşamasında disiplinlere ait özel ihtiyaçlar ve disiplinler arası ortak ihtiyaçları belirlemeye yönelik resim, heykel, seramik, grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım bölümlerinin ölkemizde kuruluş tarihine göre ilk 5 üniversitesinden seçilen ve kurumlarında en az 10 yıldır stüdyo/atölye eğitimi veren öğretim elemanlarına yarı yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Görüşmeler için öğretim elemanlarına önce eposta ve/veya telefon ile ulaşılmaya çalışılmış; karşılıklı anlaşılan tarih ve saatte çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde, katılımcıların onayı ile görüntü ve ses kaydı alınmıştır. Kayıt altına alınan yanıtlar içerik analizine tabii tutulmuş ve temalara göre analiz edilmiştir.

4. BÖLÜM: ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR

Bu bölüm, tez kapsamında seçilen öğretim elemanlarıyla yapılan çevirmiş görüşmelerin analizlerini ve çözümlenmelerini içermektedir. Araştırma kapsamındaki atölye/stüdyolar, resim, heykel, seramik, grafik, mimarlık, iç mimarlık/iç mimarlık ve çevre tasarımı, şehir ve bölge planlama, endüstriyel tasarım bölümlerinin ülkemizde kuruluş tarihlerine göre ilk beş üniversitesinden seçilmiş olup, öğretim elemanları da alanında uzman ve en az 10 yıldır stüdyo/atölye eğitimi veren kişilerdir. Araştırmaya, 3 profesör, 7 doçent ve 4 doktor öğretim üyesi ve 1 öğretim görevlisi olmak üzere toplam 15 öğretim elemanı katılmıştır.

4.1. Sanat Atölyeleri ve Tasarım Stüdyolarının Mevcut Durumu

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma kapsamındaki atölye/stüdyoların mevcut durumda, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılamadaki yeterliliği üzerine sorulan soruların yanıtları incelenmiştir. Çalışma kapsamındaki bazı atölye/stüdyoların, fiziksel ihtiyaçları asgari düzeyde karşıladığı fakat çoğunluğun bu ihtiyaçların tamamını karşılamada yetersiz kalabildiği saptanmıştır. Psikolojik ihtiyaçların ise istisnai durumlar dışında yeterli düzeyde karşılanmadığını görülmüştür.

Çalışmada, atölye/stüdyolarda kullanılan ısıtma sistemleri aracılığıyla, öğrenci sayılarının da fazlalığı sebebiyle soğuk hava koşullarında mekanların büyük oranda ısıtılabilirdiği görülmüştür. Fakat bir görüşmede, kullanılmakta olan geniş ve yüksek tavanlı atölyelerin yeterince ısıtılmadığı ve bu sebeple öğrencilerin kalın kıyafet ve eldivenlerle çalışmak durumunda kaldıkları ifade edilmiştir. Ayrıca model çalışması yapılan birçok sanat atölyesinde, ortam sıcaklığı yeterli düzeyde olsa da model için genel ısıtma yetersiz olduğundan ek olarak hareketli elektrikli ısıtıcıların kullanıldığı belirtilmiştir. Mekanların soğutulması ya da sabit sıcaklıkta kalması için ise gerekli iklimlendirme sistemlerinin eksik ya da yetersiz olabildiği görülmüştür.

Yapılan çalışmada, havalandırma sistemlerinin ise büyük ölçüde yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu mekanlarda havanın tazelenmesi genellikle pencere ve kapılar aracılığıyla sağlanmaya çalışılmakta fakat bu yöntem atölye/stüdyo ortamında artan

öğrenci sayısını karşılayacak yeterli temiz hava alınması sağlayamamaktadır. Mimari olarak sanat ve tasarım eğitimi verilmek üzere tasarlanmış olan fakültelerdeki yüksek tavanlı ve geniş pencereci atölye/stüdyolarda, diğçerlerine oranla havalandırma konusunda çok daha az sorun yaşandığı görölmüştür. Fakat öğrenci sayılarının artmasıyla birlikte mekana daha fazla öğrenci sığdırabilmek adına bazı fakültelerde asma katlar yapılmış, bu durum tavan ve pencere yüksekliklerini etkileyerek doğal havalandırmanın yapılmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Sanat atölyelerinde yoğun kimyasal, toz ve alerjenler olabildiğı için doğal havalandırma genellikle yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bazı atölye/stüdyolarda profesyonel havalandırma sistemleriyle bunun önüne geçilebilse de bazı atölye/stüdyolarda ise bu havalandırma sistemlerinin olmadığı ya da bu sistemlere rağmen mekansal yetersizlikten veya öğrenci sayısı fazlalığından dolayı yapay havalandırmanın da yetersiz kalabildiğı saptanmıştır.

Heykel bölümünden bir öğretim elemanıyla yapılan görüşmede, atölyede profesyonel havalandırma sistemlerine ihtiyaç duyulmasına rağmen doğal havalandırmayı sağlayabilecek pencerelerin bile çalışma mekanizmalarının kullanışsız olduğı ifade edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin atölye ortamında toplu olarak çalışmalarını engellemekte, öğrenciler atölyeye girmek için birbirlerinin çalışmalarının bitmesini beklemektedir. Öğrenciler, bu durumu önlemek amacıyla avlu, bahçe gibi açık alanlarda çalışmayı tercih edebilse de bu alanda çalışmaya uygun mekansal ve donanımsal yeterlilik sağlanmadığı için hava şartlarına bağılı olarak öğrenciler çalışma zorluğu yaşamakta ve yaptıkları çalışmalar zarar görebilmektedir.

Birçok atölye/stüdyo mekanında öğrenci sayısının fazlalığı sebebiyle birden fazla ders eş zamanlı olarak yapılmakta ve bu durum sesin doğru iletimini zorlaştırıp ve atölye/stüdyo içi gürültünün oluşmasına sebep olmaktadır. Çalışmada, genellikle yüksek tavanlı atölye/stüdyolarda yankılanma, alçak tavanlı atölye/stüdyolarda gürültü şikayeti yaşandığı saptanmıştır. Heykel, seramik atölyeleri gibi yüksek sesli çalışmaların yapıldığı bazı atölyelerde ses emici malzemelerin kullanılmaması, atölye içinde önemli bir ses sorunu yaratmaktadır. Bu sebeple bu bölümlerdeki birçok uygulama atölyesinde öğrencilerin kulaklık takmaları zorunlu tutulmuştur.

Ayrıca atölye dışında çalışma yapmak için kullanılan avlu gibi açık alanlarda yeterli yalıtımın sağlanamamasının diğer bölümlerin de rahatsız olabileceği miktarda ses sorununu ortaya çıkardığı belirtilmiştir. Ayrıca değişken sınıf düzenleri sırasında masalar sıklıkla yer değiştirmektedir fakat masaların tekerleksiz olması durumunda hem bulunan atölye/stüdyoda hem de fakültelerin içindeki diğer atölye/stüdyolara ulaşan bir gürültü oluşmaktadır.

Öğrencilerin bazı çalışmalarda konsantrasyonlarını koruyabilecekleri sessiz alanlara ihtiyaçları olduğu fakat bu alanın atölye/stüdyo ortamlarında büyük ölçüde karşılanmadığı görülmüştür. Sessiz alan ihtiyacı, karşılıklı sağduyu ve anlayışla çözülmeye çalışılsa da mekanların kalabalıklaşmasıyla birlikte bu durum gitgide zorlaşmaktadır. Bazı atölye/stüdyolarda, öğretim elemanları, öğrencilerin kulaklıkla müzik dinleyerek kendilerini ortam gürültüsünden izole etmelerine izin vermektedir. Fakat bazı öğretim elemanları, dışarıdan gelen gürültünün müzikle karışmasıyla birlikte öğrencide daha fazla yorgunluk oluşabileceğini düşünmektedirler.

Geniş ve yüksek pencerelere sahip atölye/stüdyolar doğal ışığı rahat alabildikleri için öğrencilerin çalışmaları sırasında görsel konfor büyük ölçüde sağlanabilmektedir. Fakat bu şartlara sahip olmayan atölye/stüdyolarda aydınlatma, ağırlıklı olarak floresan ışıkla sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat bu kullanıma bağlı olarak öğrenciler, çalışmaları rahatlıkla gözlemleyememekte ve uzun süreli çalışmada fiziksel ve psikolojik olarak rahatsızlık hissetmektedirler. Ayrıca bu ışık, kapalı havalarda ya da gün batımıyla beraber mekansal aydınlatmada ve model üzerine ışık-gölge ilişkilerini göstermede yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple bazı öğretim elemanları gün batımıyla beraber öğrencilerin çalışmalarını sonlandırmalarını istemektedir. Model çalışmaları için gerekli olan tek yönden alınması gereken ışığın sağlanması için bazı atölyelerde mekanın bir kanadı tamamen kapatılarak daha keskin gölgeler elde edilmeye çalışılmaktadır.

Günümüzde dijital sunumların artmasıyla beraber mekanlar içinde aydınlatma kadar karartma da önemli hale gelmiş ve bunun için atölye/stüdyolarda genellikle perde ya da filmli camlar tercih edilmiştir. Fakat kullanılan perdelerin renk ve malzeme yapısının uygun olmadığı atölye/stüdyolarda, karartma konusunda yetersizlik yaşandığı belirtilmiştir.

Yapılan görüşmelerin önemli bir kısmında öğretim elemanları, mevcut stüdyo/atölye mekanlarının estetik açıdan yetersiz olduğunu ve öğrenciyi sanat/tasarım çalışmaları yapma konusunda motive edecek bir yapıya sahip olmadığı ifade edilmiştir. Fakat bazı öğretim elemanları, atölyelerin/stüdyoların, buldukları tarihi yapıya ait karakteristik renk, malzeme ve dokuyu taşıyarak estetik bir bütünlük sağlandıklarını ve öğrencilerin yakın bir bağ kurarak kalmaktan keyif aldıkları mekanlar olduğunu ifade etmiştir.

Sanat atölyelerinin önemli bir kısmında kullanılan çalışma yüzeyleri için seçilen malzemeler uygun bulunmuştur. Fakat bazı atölyelerde yapılan çalışmanın türüne bağlı olarak çalışma yüzeyleri suya dayanıklı olmadığı için çeşitli malzemelerle kaplama yapılarak suya dayanıklı bir yüzey yaratılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında seramik, heykel, resim gibi atölyelerde suyla temizlik yapma (atölyelerin yıkanması gibi) ya da su basma ihtimaline karşı bazı mobilya ve donatıların suya dayanıklı malzemelerden seçilmediği görülmüştür. Tasarım stüdyolarında ise özellikle kağıt kesimi ve maket yapımı gibi eylemler sırasında yüzeylerin önemli ölçüde deforme olduğu görülmüş ve bu durum o yüzeyler üzerinde çizim yapmayı zorlu hale getirmiştir. Bu sorun bazı stüdyolarda öğrencilerin dönem başlarında satın aldıkları kişisel çizim matlarıyla çözülmeye çalışılmaktadır.

Atölye ve stüdyo mekanlarında, özellikle duvar renklendirilmesinde, ağırlıklı olarak beyaz ya da beyaza yakın tonlar kullanılmaktadır. Bazı öğretim elemanları bu durumun duvara asılacak çalışmaların altında nötr bir altlık oluşturmak açısından faydalı olduğunu belirtirken bazı öğretim elemanları ise beyaz renkteki duvarların mekanı kimliksizleştirdiğini ve laboratuvar atmosferi yarattığı görüşündedirler. Ayrıca bazı öğretim elemanları atölye/stüdyoların kapılarında kullanılan gri rengin güzel sanatlar fakültesindeki hiçbir mekan için uygun olmadığını ifade etmiştir.

Yapılan bir görüşmede atölye/stüdyo mekanının yetersizliğinden dolayı öğrencilerin kişisel dolaplarının atölye içinde konumlandığı ve bu durumda da atölyede ders yapılırken farklı bir dönemden öğrencilerin eşyalarını almak için ders işlenen mekana girip çıkmak durumunda kalarak ders sırasında aksaklıklar yaşandığı ifade edilmiştir. Heykel bölümünde eğitim veren bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede ise özellikle uygulama atölyelerinde tehlikeli aletlerle çalışabilecek yeterli alan olmadığı için öğrencilerin rahatlıkla çalışamadıkları, atölyelere ancak

küçük gruplar halinde girebildiklerini birbirlerini bekleyerek çalışmak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.

Atölye/stüdyo ortamlarında sanat ve tasarım eğitiminin türüne, eğitim verilen üniversitenin ya da öğretim elemanın eğitim metoduna göre çalışma, sergileme değerlendirme amacıyla farklı mekan organizasyonları yapılmaktadır. Sanat atölyelerinde, teorik dersler sırasında öğretmen merkezli yerleşim düzeni (öğrencilerin yüzleri ders yürütücüsüne dönecek ve diğer öğrencilerin sırtlarını görecek şekilde konumlandığı) oluşturulurken, uygulamalı derslerde ise genellikle bireysel çalışmalar yapıldığı için öğrenci merkezli yerleşim düzeni (öğrencilerin birbirlerinin yüzlerini görecek şekilde konumlandığı) oluşturulduğu saptanmıştır. Bu atölyelerde çalışmalar, öğretim elemanı ve bazı atölyelerde öğrenciler tarafından değerlendirilmek üzere bir masada ya da alanda toplanılarak sunulmakta, kırılğan ya da ağır olduğu için hareket etmesi uygun olmayan çalışmalar ise atölyede gezilerek değerlendirilmektedir.

Tasarım stüdyolarında teorik derslerde genellikle öğretmen merkezli yerleşim düzeni alınırken, uygulamalı derslerde ise öğrenciler kendi çalışma alanlarında bireysel ya da çalışma yüzeylerini birleştirilerek grup çalışması yapmak üzere öğrenci merkezli yerleşim düzeni almaktadırlar. Değerlendirme/Kritik sürecine ise birden çok yerleşim düzeni alınabilmektedir. Bunlardan ilki, ders yürütücüsünün bir masada sabit bir konumda olup öğrencilerin bireysel ya da grup olarak masanın etrafında konumlanıp kritik verdiği düzen, ikincisi; ders yürütücüsünün sabit bir konumda bulunduğu ve öğrencilerin işlerini hareketli/hareketsiz panolarla ya da projeksiyonla sabit bir noktada sundukları düzen, üçüncüsü ise öğrencilerin stüdyo içinde çalışmalarını sergilenmek için belirli yerlerde konumlandığı ve öğretim elemanlarının o çalışmalarını değerlendirmek üzere stüdyo içinde gezdiği düzendir. Üçüncü yerleşim düzeninde bazı atölye/stüdyolarda, ders yürütücüsüne ek olarak öğrenciler de atölye/stüdyo içinde gezerek diğer öğrencilerin çalışmalarını çeşitli notlar alarak (akran değerlendirmesi) değerlendirmektedir. Bunlar dışında da eğitim mekanının sınırlılıklarına, öğretim elemanın eğitim yöntemine göre mekan içi çeşitli yerleşim düzenleri uygulanmaktadır.

Çalışmada, bazı atölye/stüdyolarda öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan yeterli sayıda mobilya olmadığı için bu ihtiyacı karşılamak adına diğer bölümlerde

kullanılmayan çeşitli mobilyalar atölye/stüdyolara alınarak kullanıldığı saptanmıştır. Fakat bu mobilyalar, tasarım ve sanat çalışmaları için özel olarak tasarlanmadığından öğrencilerin uzun süreli kullanımları için rahatsız ve sağlıksızdır.

Sanat ve tasarım atölyelerinde/stüdyolarında temel çalışma yüzeyleri genellikle masalardır. Buna ek olarak, heykel bölümünde heykel sehpaları, resim bölümünde şövaleler kullanılmaktadır. Fakat bölümlerin müfredatına ve çalışılan malzemelerin türüne göre bu yüzeyler değişiklik gösterebilmektedir. Yapılan görüşmelerin önemli bir kısmında atölye/stüdyolarda her öğrenci için bir masa, sehpa veya şövale gibi çalışma yüzeylerinin olduğu ifade edilmiştir. Fakat sanat atölyesinde eğitim vermekte olan bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede, öğrencilerin çalışabilmeleri için yeterli sayıda çalışma sehparının olmadığı ve kullanılan sehparın da 20-30 yıllık süreçte değişmediği ve yenilenmediği ifade edilmiştir. Masa sehpa gibi temel birimlerin, yenilenmemesi ya da onarılmaması sorunu, görüşme yapılan birçok öğretim elemanının belirttiği ortak bir problemdir.

Öğrencileri atölyelere sığdırabilmek adına bazı bölümlerde masa yüzeyleri küçültülmüştür. Kimi öğretim üyeleri bu yüzeylerin bilgisayar kullanımıyla birlikte eğitim ortamları için yeterli olduğunu düşünse de kimi öğretim üyeleri ise temel tasarım, teknik çizim gibi dersler için en az A0 boyutunda geniş çizim yüzeylerine ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretim elemanları, atölye/stüdyolardaki masa yüzeylerini, kendi öğrencilik dönemlerinde kullandıkları masa yüzeyleriyle kıyaslamıştır. Yıllar içinde atölye/stüdyo artan öğrenci sayısının ihtiyaçlarını karşılamak için masa yüzeylerinde küçülmeye gidildiğini ve bu durumun da öğrencilere yetersiz bir çalışma alanı yarattığını belirtmişlerdir.

Bazı bölümlerde kullanılan bu çalışma yüzeylerinin nitelik olarak da uygun olmadığı tespit edilmiştir. Öğretim üyeleri bu durum için kendileri bazı geçici çözümler bulmak durumunda kalmışlardır. Örneğin, bir seramik atölyesinde, kullanılan 60x100 cm boyutundaki masalar, öğrenci çalışması için uygun olmadığından masaların ikişerli olarak birleştirilip üstlerine kaplamalı MDF konularak yeni ve geniş bir çalışma yüzeyi yaratılmıştır. Bu durum hem öğrencilerin daha geniş alanda çalışmalarını sağlamış hem de ıslak malzemelerle çalışırken masalara zarar verilmesini

engellemiştir. Fakat aynı zamanda bu yeni birimlerin daha ağır olması sebebiyle yer değişimi sırasında bir miktar zorluk yaşanmaktadır.

Birçok atölye/stüdyodaki çalışma yüzeylerinin, çizilme ve darbe sebebiyle deforme olduğu görülmüştür. Görüşmeler sırasında bir öğretim elemanı, bu deformasyonu engellemek adına öğrencileri uyarmanın, öğrencinin çalışma özgürlüğünü ve yaratıcılığını kısıtlayabileceğini, bu sebeple müdahale edilmemesi gerektiğini düşünmekte ve bölümde deformasyona uğrayan donatı ve mobilyaların senelik olarak onarımları yapıldığından oluşabilecek hasarın sorun teşkil etmediğini ifade etmektedir. Fakat görüşmeler kısıtlı imkanlara sahip devlet okullarına sahip olan bölümlerle yapıldığı için önemli bir çoğunluk her yıl onarım ya da yenileme sağlayamamaktadır. Bu sebeple bazen sponsorluk ve kazanılan ödüllerle öğrenciler kendi mobilya ve donatılarını kendileri karşılamaktadır. Bunun dışında mevcut masa yüzeyleri için çeşitli palyatif çözümler üretilmiştir. Örneğin bir endüstriyel tasarım stüdyosunda, masalar 15 yıldır kullanımda olduğundan yüzeyleri deforme olduğu için her sene öğrenciler, masa üstünde yeni bir yüzey oluşturmak için masa ölçülerinde plexiglass plaka almaktadırlar. Bir başka endüstriyel tasarım stüdyosunda benzer çözüm olarak masa üstlerine konulmak üzere öğrenciler, çizim matı almakta, böylece öğrencilerin hem temiz bir alanda çalışması hem de masaların daha fazla deforme olmaması sağlanmaktadır.

Çalışma kapsamında grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında öğrenciler ağırlıklı olarak masa başında oturarak çalışmakta ve oturma birimi olarak tabure ve/veya sandalye kullanılmaktadır. Resim, heykel ve seramik bölümlerinde ise öğrenciler, malzemelerle rahat çalışabilmek için daha çok ayakta çalışmayı tercih etmekte, detaylı çalışmalarda ise oturma birimi olarak genellikle tabure kullanılmaktadır. Bazı sanat stüdyolarında sınırlı sayıda sandalyeler de bulunmaktadır. Görüşmelerde yalnızca tabure kullanan atölyelerde; masa başı çalışmalar, toplantılar veya teorik derslerde öğrencilerin sırt ve bel ağrıları yaşadıkları ifade edilmiştir.

Çalışmada, atölye/stüdyo mekanlarında öğrencilerin; çizim malzeme ve ekipmanlarını, üç boyutlu çalışmalarını ve bilgisayarlarını koyabilecekleri geniş kişisel depolama birimlerinin eksik ya da yetersiz olduğu görülmüştür. Bazı bölümlerde öğrenci dolapları atölye/stüdyo dışında ve genellikle koridor bölümünde

bulunmaktadır. Öğretim elemanları bu yerleşimin atölyenin daraltılmaması açısından daha uygun olduğunu düşünmektedir. Ayrıca atölye/stüdyolar kapandığında da öğrenciler eğer varsa kilitli dolaplarına bu sayede ulaşabilmektedirler. Fakat yapılan bir görüşmede, öğrencilerin depolama birimlerinde proje malzemesi olarak kullanılan makarna, fasulye gibi gıda maddelerini bırakması sebebiyle böceklenme sorunu yaşandığı bu sebeple tüm fakültedeki stüdyolara ait depolama birimlerinin kaldırıldığını ifade edilmiştir. Bu durumdan dolayı öğrenciler, çizim ekipmanları ve ürettikleri çalışmalar, izin alınarak öğretim elemanlarının kişisel odalarında depolanmaktadır.

Heykel seramik gibi kırılabilir işlerin olduğu atölyelerde güvenlik sebebiyle işlerin atölyelerde tutulması gerekmektedir. Fakat bu durum, genellikle kısıtlı olan atölye mekanlarını daha da daraltmaktadır. Ayrıca bu bölümlere ait bazı atölyelerde çalışmalar sırasında fazla miktarda toz çıktığı ve yeterli sayıda kapaklı depolama birimleri olmadığı için atölyeler hızla kirlenmekte ve dağınık görünmektedir. Heykel bölümünde eğitim veren bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede kerpeten, pense, keser, testere gibi tehlikeli aletlerin konulabileceği alet dolaplarının olmadığı ifade edilmiş şu an bu malzemeleri depolamak için hurdalıktan bulunan ya da farklı bölümlerin elden çıkardığı dolaplarla idare edildiği eklenmiştir. Ayrıca bazı bölümlerde, bölümün kuruluşunda yaptırılan bazı mobilya ve depolama birimleri, tarihi değerleri olduğu için atölye/stüdyoda değerlendirilmektedir.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında yapılan işlerin sunulması ve değerlendirilmesi eğitimin önemli parçasıdır. Çalışmada önemli bir çoğunluk, mekanların sunum için yeterli alana sahip olduğunu belirtirken bazı öğretim elemanları, yetersiz alandan dolayı yapılan çalışmaların sergilenmesi için koridor dahil birçok mekanı kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum kimi zaman bir zorunluluktan kimi zamansa bölüm içi ve bölüm dışı öğrenciler arası etkileşimin sağlanması amacıyla tercih edilmektedir.

Heykel seramik bölümlerinde, birinci sınıfta verilen temel tasarım, temel sanat gibi kağıt üzerine çalışmaların yapıldığı ve sergilendiği dönem dışında, öğrenciler çalışmalarını sergilemek için panoya genellikle ihtiyaç duymamaktadır. Bu bölümlerde pano ağırlıklı olarak afiş ya da duyuru asmak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu bölümlerde hareketli panolar, birçok bölümde olduğu gibi izole

mekanlar yaratmak için bölücü olarak da kullanılmaktadır. Çalışmada bazı atölye/stüdyoların bulunduğu fakülteler tarihi eser statüsünde olduğu için duvarda ya da panolarda sergileme yapılamadığından dolayı atölye/stüdyodaki masalar yatay ve düşey olarak üst üste konulup iki yüzey elde edilerek bir yüzeyi maket bir yüzeyi de pafta sergilemek için kullanılmaktadır.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarının önemli bir kısmında, öğrencilerin uzun süreli çalışmalarındaki yorgunluğu atabilecekleri dinlenme birimlerinin olmadığı saptanmıştır. Bu atölye/stüdyo ortamında dinlenme ihtiyacı genellikle atölye/stüdyo dışındaki bank tipi oturma birimleriyle karşılanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca çalışmanın kapsamındaki tüm atölye/stüdyolarda uyku için özel birimlerin olmadığı görülmüştür. Bu sebeple öğrenciler, uzun süreli gece çalışmalarında atölye/stüdyolara uyku tulumları ve matları getirerek kendi uyku alanlarını oluşturmaktadırlar. Ayrıca idari izinler alınarak öğrencilerin atölye/stüdyolarda gece kaldığı durumlarda mekan içinde ortamın soğuk olması, yiyecek ve içecek alınabilecek herhangi bir yerin olmaması gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Tez kapsamındaki birçok sanat atölyesinde, öğrencilerin çalışma yaparken kullanabilmeleri için lavabolar bulunmaktadır. Fakat heykel ve seramik bölümlerinde alçı kil gibi çalışmalar yapılırken bu malzemelere ait parçaların gidere gitmemesi için gereken çöktürmeli lavaboların olmadığı dolayısıyla giderlerin devamlı tıkanıp saptanmıştır.

Heykel ve resim bölümlerinde eğitim vermekte olan bazı öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerde modelin giyinip soyunabilmesi için ayrıca bir oda olmadığından, kendileri atölyede bulunan çeşitli malzemelerle paravan oluşturmaya çalışmaktadır.

Yapılan görüşmelerde öğretim elemanlarının önemli bir çoğunluğu atölye/stüdyo ortamlarında prizlerin yetersiz olduğunu ifade etmiş ve atölyelerde öğrencilerin uzatma kablolarını kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra bir heykel bölümünde elektrikli aletlerin kullanımı sırasında prizlerin bu aletlerin elektrik yükünü kaldırmamasının eğitimi aksattığını ifade edilmiştir.

Grafik bölümünde eğitim veren bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede her öğrencinin kişisel dizüstü bilgisayarları olduğu ve öğrencilerin büyük oranda bu

bilgisayarlarla çalışmak istediği ifade edilmiştir. Öğrencilerin bu tercihlerinde okulda kullandıkları bilgisayarların yeterli donanıma sahip olmamasının da etkili olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde genellikle öğrencilerin çalışma yüzeylerini kendilerinin temizlediği fakat atölye/stüdyoların hizmetliler tarafından temizlendiği görülmüştür. Heykel bölümünde eğitim veren bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede öğrencilerin verimli çalışabilecekleri bir ortamın yaratılabilmesi için her çalışmadan sonra öğrencilerin kişisel alanlarının temizlediği ve hafta bir gün ise öğrenciler tarafından toplu temizlik yapıldığı ifade edilmiştir.

Atölye/stüdyo ortamlarında son yıllarda öğrenci sayısının artmasıyla öğrencilerin mahremiyetini koruyabilecekleri kişisel alanlara sahip olmadıklarını saptanmıştır. Bunun yanında öğrencilerin mekandan bir miktar izole olabileceği, yaptığı çalışma üzerinde düşünebileceği sessiz alanlarının da olmadığı görülmüştür. Bu sebeple bazı atölye/stüdyo derslerinde öğrenciler kulaklıkla müzik dinleyerek kendi alanlarını yaratmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda atölye/stüdyo ortamlarında kişiselleştirilmiş alan mobilya ya da donatıların eksik ya da yetersiz olduğu görülmüştür.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyoları, iletişim ve etkileşimin yoğun olduğu mekanlardır. Bu etkileşim kültürünün uzun süredir korunmasında, öğrencilerin farklı bölümlerden atölye/stüdyo derslerine katılmalarının serbest oluşu ve genellikle sergileme yapılan alanların tüm öğrencilerinin görebileceği noktalarda olmasının önemli bir etkisi olduğu görülmüştür.

Heykel bölümü gibi tehlikeli aletlerin kullanıldığı bölümlerde öğrencilerin iş güvenliğinin sağlanması için maske, gözlük, eldiven, ayakkabı kullanılması gerekmekte fakat bazı atölyelerde öğrencilerin bütçeleri yeterli olmadığından tüm bu ekipmanlar kullanılamamaktadır. Bazı atölye/stüdyolar, bir sınıf öğrencinin kullanımında olduğu için bu öğrencilerin her birinde o atölye/stüdyoya ait anahtar bulunmakta bu sayede öğrenciler çalışmalarını, bilgisayarlarını kullanımlarından sonra güvenle atölye/stüdyolarda bırakabilmektedirler. Fakat birçok sanat ve tasarım bölümünde genellikle mekan yetersizliği yaşandığı için öğrenciler farklı atölye/stüdyo mekanlarında çalışmak durumunda kalmakta ve bahsi geçen uygulama nadiren kullanılmaktadır.

Yapılan görüşmelerde atık konusunda son yıllarda artan farkındalıkla birlikte fakülteler bazında atık geri dönüşümü ve malzemenin geri dönüşümü konusunda bilinç geliştirdiği görülmüştür. Çalışma kapsamındaki atölye/stüdyolarda çoğunlukla taş, ahşap metal atıklarının öğrenciler arasında tekrar kullanıldığı, killerin bir yerde biriktirilerek toplanıp sulandırılarak tekrar kullanıma sokulduğu ifade edilmiştir. Bazı fakülteler anlaşmalı olduğu kağıt fabrikalarına ya da kağıt toplayıcılarına atık kağıt ve kartonları doğrudan ulaştırmakta ve öğrencileri atık malzemelerin kullanılması konusunda teşvik etmektedirler. Fakat heykel bölümünde atölye eğitimi vermekte olan bir öğretim elemanı, atölyede (alçı, taş, karton gibi) birçok çeşit atık çıktığını fakat bunları türlerine göre atabilecekleri atık kutularının olmadığını ifade etmiştir.

4.2. Sanat Atölyeleri ve Tasarım Stüdyoları Mekansal Gereksinimler

Sanat atölyeleri ve tasarım stüdyolarında etkili ve verimli bir çalışma ortamının oluşması için mekan, mobilya ve donatıların öğrencilerin fiziksel ve psikolojik gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir. Bu bölümde, çalışma kapsamında görüşme yapılan öğretim elemanlarının belirlemiş olduğu mekansal gereksinimlere; fiziksel gereksinimler, psikolojik gereksinimler ve ek unsurlar alt başlıkları altında değinilmiştir.

4.2.1. Fiziksel Gereksinimler

Çalışmanın bu bölümde yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle atölye/stüdyo mekanları için belirlenen iklimlendirme ve havalandırma, ses ve akustik, aydınlatma, malzeme, renk, doku ve estetik, organizasyon, mobilya ve donatı sistemlerini içeren fiziksel ihtiyaçlara değinilmiştir.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında, öğrencilere konforlu bir çalışma ortamı sunabilecek iklimlendirme koşullarının sağlanması gerekmektedir. Atölye/stüdyoda bu ihtiyacın karşılanmaması durumunda öğrencilerde; konsantrasyon bozukluğu, çalışmama isteği, işlerin yavaşlaması gibi olumsuz durumların oluşabileceği bilinmektedir. Bazı sanat atölyelerinde özel malzemelerle çalışılabilmek için ısı ayarlamaları yapmaya olanak veren ısıtıcı-soğutucu sistemlere ihtiyaç

duyulmaktadır. Ayrıca heykel resim gibi bölümlerde mekan yeterli düzeyde ısıtılsa da modelle çalışmalar sırasında model için ek ısıtıcılara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarının, kullanılan malzemelere bağlı olarak ortaya çıkan kimyasal gazlar, toz ve alerjenlerden arındırılabilmesi için doğal havalandırmayı mümkün kılan tavan yüksekliklerine ve geniş pencerelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca sık sık havalandırılma işlemi uygulandığı için pencerelerin kolay açılıp kapanmaya izin vermesi ve tutacakların öğrencilerin ulaşabileceği yükseklikte olması gerekmektedir. Bunun yanında özellikle sanat atölyelerinde yapılan çalışmalarda ahşap, alçı, plastik türevi gibi malzemelerin çıkardığı tozların yarattığı hava kirliliğinin sağlıklı bir şekilde tahliye edilmesi için profesyonel havalandırma sistemleri kullanılması önemli bir gereksinimdir. Öğrenci sayılarının mekan kapasitesinin üstünde olduğu günümüz atölye/stüdyolarında doğal havalandırma büyük ölçüde yetersiz kaldığı için tüm atölye/stüdyo mekanlarında yapay havalandırma sistemlerine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Seramik heykel sanat atölyelerinde yüksek seste yapılan çalışmalardan öğrencilerin en az etkilenmesi için ses emici malzemeler kullanılması ve bu atölyelerin bulunduğu bölümlerin, diğer bölümleri rahatsız etmemesi adına ses izolasyonun sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında atölyelerin içinde öğrencilerin konsantre olarak çalışabilecekleri sessiz steril alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Atölye ve stüdyoların gerekli doğal aydınlatma ve havalandırma alabilmesi için yüksek tavanlı olması bazı atölye/stüdyolarda ses iletiminde kayıp yaşanmasına, yankılanmaya ve seslerin birbirlerine karışarak gürültü oluşmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bu atölye/stüdyolarda ihtiyaca göre ses yutucu ve ses yansıtıcı yüzeylere ihtiyaç duyulmaktadır.

Tüm görüşmelerde, çalışmalar sırasında atölye/stüdyo mekanına girebilen temiz bir doğal ışığın önemli bir gereksinim olduğu vurgulanmıştır. Yapılan bir görüşmede, aydınlık bir ortamın yaratılabilmesi için sanat ve tasarım atölye/stüdyolarının kuzey cephede konumlanmasının önemli bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir. Görüşmelerde ağırlıklı olarak tavandan gelen tek tip beyaz ışık yerine gün ışığına daha yakın yumuşak ve homojen bir ışığın atölye/stüdyo ortamında çalışmak için daha uygun olduğu belirtilmiştir. Fakat heykel ve resim bölümünde eğitim veren öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerde özellikle model çalışmaları için disipline

edilmiş bir gün ışığına ve ışık-gölge etkisini görebilmek için tek kaynaktan gelen lokal aydınlatmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Endüstriyel tasarım bölümüyle yapılan bir görüşmede ise çizim ve maket çalışmaları için masa aydınlatmalarına da ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Ek olarak geniş pencereleli tarihi yapılarda yer alan atölye/stüdyoların içinde önemli mekansal değişikliklerin yapılması çok mümkün olmadığı için projeksiyonla sunum yapılabilmesi için güneşin konumuna göre kolay açılıp kapanabilen perde sistemlerine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir

Atölye/stüdyoda çalışma sırasında kullanılan malzemelere ve üretim yöntemlerine uyumlu çalışma yüzeylerine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin heykel bölümündeki alçı kil gibi malzemeler kullanılarak yapılan çalışmalar için, çalışma yüzeyi malzemesi olarak, kolay temizlenebilen, üstteki işin devrilmeyeceği mukavemette (metal gibi) bir malzeme seçilmeliyken, aynı bölüme bağlı ağaç-taş atölyesinde çalışılacak malzeme ahşap ya da taş olduğu için yüzey malzemesi çalışırken titreşimle taşı kırmayacak, darbeleri emecek daha yumuşak bir malzeme (ahşap gibi) seçilmelidir. Resim atölyelerinde ise boya kullanırken silinebilir olması sebebiyle çalışma yüzeyleri ve tüm boya yapılan yüzeylerin cam, plastik ya da epoksi gibi cama yakın malzemelerden üretilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak kullanılan donatı ve mobilyalarda ahşap malzemenin düzenli olarak verniklenmediğinde resim atölyeleri için kullanışsız olabileceği için sunta ya da mika gibi malzemelerin daha uygun olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu atölyelerde suyla çalışma ve suyla temizlik yapıldığı için zeminin, kullanılan mobilya ve donatıların suya dayanıklı malzemelerden üretilmesi gerekmektedir.

Yapılan görüşmelerde öğretim elemanlarından bir kısmı duvarlarda beyaz ya da beyaza yakın nötr renk kullanımının, duvarda sergileme yaparken daha uygun olduğunu belirtmiştir. Fakat bazı öğretim elemanları, bu mekanlarda daha sıcak bir atmosfer oluşturabilmek ve yapılan çalışmaların hangi fonda kullanılacağını öğrencinin seçimine bırakmak gerektiğini ve farklı renk kullanımlarının denenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir görüşmede ise fakültelerdeki her bölüme ait renk paletleri yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Atölye/stüdyo ortamındaki her öğrenci, bölümün gerektirdiği çalışma malzemesiyle (kağıt, taş, kil, maket, bilgisayar gibi) ve çalışma ekipmanlarıyla rahatlıkla çalışabileceği, çalışma sırasında kullanım sağlaması gereken mekanlara (lavabo,

kesme masası vs.) ulaşabileceği, öğretim elemanlarının gözlemleyebileceği temiz ve havalandırılmış çalışma alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Yapılan çalışmaların boyutlarına göre öğrencilerin ihtiyaç duyduğu çalışma alanları da çeşitlilik göstermektedir. Bu alanın resim bölümü için en az en 1-1,5 metre genişliğinde ve 2 metre yüksekliğinde olduğu ifade edilmiştir. Yapılan bazı görüşmelerde öğretim elemanları öğrencilerin sessiz ve steril alanlar yaratmaya çalışsalar da bunların yetersiz kaldığını ve bu ihtiyacı karşılamak için özel mekan tasarımlarına ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki disiplinlerin atölye/stüdyo ortamı için gerekli gördükleri mobilya ve donatı ihtiyaçları çeşitlilik gösterse de ortak olarak belirlenen mobilya ve donatı ihtiyaçları şunlardır; öğrencilerin çalışma ekipmanlarıyla rahatlıkla çalışabileceği boyutta çalışma yüzeyleri (masa/sehpa/şövale), ergonomik sandalye ve/veya tabureler, öğrencilerin çalışmalarını ve çizim ekipmanlarını depolayabilmeleri için kişisel depolama birimleri, değerlendirilmiş ve arşivlenmek istenen çalışmalar için depolama birimleri, dijital sunum ekipmanları ve sunumların yansıtılabileceği yüzeyler, yeterli sayıda prizler.

Sanat ve tasarım eğitimi için en temel ihtiyacın, öğrencilerin kolay ve rahat kullanımını sağlayan ergonomik masalar/sehparlar/şövaleler olduğu söylenebilir. Bu nedenle her öğrencinin, sanat/tasarım faaliyeti sırasında kullandığı malzemeyi rahatlıkla çizebileceği/işleyebileceği çalışma yüzeylerine ihtiyacı vardır. Aynı zamanda bu yüzeylerin öğrencinin malzeme ve ekipmanlarıyla eş zamanlı çalışmasına da izin verecek genişlikte olması gerekmektedir. Tasarım stüdyolarında eğitim veren bazı öğretim elemanları, bilgisayar kullanımının artmasıyla birlikte büyük çalışma yüzeylerine ihtiyaç duyulmamaya başladığını ifade etmiş ve hatta öğrencilerin kişisel bilgisayarlarıyla çalışmasına imkan verebilecek bir yüzeyin öğrenciler için yeterli olabileceğini ifade etmişlerdir. Buna karşı bazı öğretim üyeleri, öğrencilerin bilgisayarla çalışmaların yanı sıra kağıt, kalem maket malzemeleri, altlık, kesici aletler gibi çizim ekipmanlarıyla da rahatlıkla çalışabilmelerine izin veren geniş yüzeylere ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Görüşmeler sırasında önemli bir çoğunluk, farklı yerleşim düzenlerine izin veren ergonomik ve gerektiğinde sabitlenebilen mobil masaların gerekli olduğunu düşünmektedir. Bir öğretim üyesi masa ve sandalyelerdeki tekerleklerin kısa sürede

kırılabilirdiğini ve devlet üniversiteleri gibi daha kısıtlı imkanlara sahip okullarda bunların onarımının zor olduğunu ve bu sebeple tekerlekli donatı ve mobilyaların atölye/stüdyo ortamlarında kullanılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bazı öğretim elemanları ise yaşanan bu tür sorunların, endüstriyel stopperli tekerlekler kullanılarak çözülebileceğini ifade etmiştir. Heykel bölümünde eğitim veren öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerde, atölyelerde kullanılan heykel sehparlarının ayarlanabilir yükseklikte, yapılan işlerin boyutlarına uygun olarak farklı yüzey genişliklerinde ve çalışmanın ağırlığını kaldırabilecek mukavemette yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Atölye/stüdyolarda öğrenciler uzun saatler boyunca çalışma yapabildikleri için sandalye ve taburelerin, öğrencilerin antropometrik ölçüleri göz önüne alınarak tasarlanması gerekmektedir. Çalışmalar sırasında, çalışmanın boyutuna, türüne göre öğrencilerin yüksek ya da alçak bir yüzeyde oturması gerekebilir. Bu sebeple atölye/stüdyolarda yüksekliğinin ayarlanabilir olması ve gün içinde birden çok mekan düzenlemesine ihtiyaç duyulduğu için hafif, kolay taşınabilir ya da tekerlekli oturma birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sanat atölyelerinde kullanılan malzeme türleri ve üretim yöntemlerine bağlı olarak yoğun bir temizlik ihtiyacı olduğu için diğer mobilya ve donatılar gibi oturma biriminin de suyla veya havayla temizlemeye uygun olması beklenir. Ayrıca stüdyo/atölye ortamında kullanılacak olan tüm birimler gibi oturma elemanları da kamusal mekanlarda kullanılacağı için dayanımı yüksek olmalıdır. Sanat atölyelerinde eğitim veren öğretim elemanlarıyla yapılan bazı görüşmelerde, öğrencilerin genellikle ayakta çalıştıkları, oturarak çalıştıklarında ise dik konumda ya da öne eğilerek çalıştığı için taburenin daha uygun olduğu ayrıca sandalyelerin mekanda daha fazla yer kapladığı gibi temizleme sırasında da tabure kadar pratik olmadığı belirtilmiştir. Fakat teorik derslerde, toplantılarda ve dinlenme amacıyla öğrenciler sırt ve bel destekli sandalyeye de ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanat atölyelerde üretilen, resim çalışmalarının büyük boyutta olması, heykel çalışmalarının ağır olması ve seramik çalışmalarının kırılabilir olması sebebiyle çok gerekli durumlar dışında bu çalışmaların atölye dışında depolanması uygun görülmemektedir. Bu nedenle bu çalışmaların, atölyeler içinde güvenli raflarda ya da saklama alanlarında depolanması gerekmektedir. Aynı zamanda bu alanlar, toz boya gibi maddelerden etkilenmeyecek ve su basma durumuna karşı zarar görmeyecek yükseklikte konumlanmalıdır. Resim bölümünde eğitim vermekte olan

bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede, tuvaleri koymak en az 1,5 m eninde 2 m yüksekliğinde dikey raflara, kağıtlar için de en az 1m en ve 1m boyda çekmecelere ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

Grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında, öğrencilerin çizim malzemelerini koyabilecekleri masa yanı ya da masa altı depolama birimlerine, bilgisayarlarını ve devam etmekte oldukları çalışmalarını depolanabilmek içinse büyük kişisel depolama birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Büyük depolama birimlerinin atölye/stüdyo mekanlarını daraltmaması için atölye/stüdyo dışında bir alanda (koridor gibi) konumlanmaları gerekmektedir. Ayrıca tüm sanat ve tasarım bölümleri, geçmişte yapılan işlerin, sergilenecek olan çalışmaların özenle saklanabildiği arşiv mekanlarına ihtiyaç duymaktadır.

Her ne kadar çalışma kapsamındaki tüm sanat ve tasarım disiplinlerinde çalışmalar sırasında kesici bazı aletler kullanılsa da heykel atölyelerinde tehlikeli iş sınıfına giren aletler de kullanılmaktadır. Bu nedenle bu aletlerin güvenli bir şekilde saklanabileceği ve diğer ortak kullanımda olan el aletlerinin içinse kolay erişimin sağlanabileceği depolama birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Seramik heykel gibi çok fazla toz içeren bölümlerde sağlıklı ve temiz bir çalışma alanı sağlanabilmesi için kapaklı saklama birimlerine gerekmektedir. Ayrıca bu bölümlerin atölye ortamları çok fazla kirlenebildiği için düzenli temizlik yapılmakta ve bu temizlik malzemelerinin saklanabileceği depolama birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlara ek olarak tüm atölye ve stüdyo mekanlarında kapalı vestiyerler bulunmalıdır.

Tasarım ve sanat atölye/stüdyolarında yapılan işlerin sergilenmesi ve değerlendirilmesi eğitimin önemli bir parçası olduğu için sergileme birimleri bu mekanlar için temel ihtiyaçlardır. Kritik süreci ve sınavlar dışında da bölüm içi ve dışı etkileşimin sağlanabilmesi için sergi alanlarına ve sergileme birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu birimlerin taşıma kolaylığı sağlayabilmesi açısından hafif olması fakat bu taşıma sırasında deformasyona uğramayacak dayanıma da sahip olması gerekmektedir. Grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında basılı ve üç boyutlu çalışmaların sunumu için; hareketli ve hareketsiz panolara, stantlara, tavandan askı sistemlerine ihtiyaç duyulurken,

dijital sunumlar için projeksiyon sistemine ve projeksiyonun yansıtılabileceği geniş ve açık renkli yüzeylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla beraber dijital sunumlarda görüntü, renk gibi unsurların daha net algılanabilmesi ve düzenli olarak dijital işlerin sergilenmesi için LED ekranlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanat atölyelerinde bölümden bölüme, sunulacak malzemenin çeşidine ve büyüklüğüne göre sergileme birimleri değişiklik gösterebilmektedir. Genel olarak resim çalışmaları için şövalelere, heykel ve seramik bölümleri için stantlara ihtiyaç duyulmakta bununla beraber tüm bu bölümlerde duvar ve tavan için askı sistemleri gerekmektedir. Heykel seramik gibi kırılabilir işlerin, atölye içinde sergi sırasında tozlanmaması kırılmaması için sergileme birimleri özel olarak tasarlanması gerekmektedir.

4.2.2. Psikolojik Gereksinimler

Atölye/stüdyo mekanlarında bulunan öğrencilerin verimli bir öğrenme süreci geçirmeleri fiziksel ihtiyaçları kadar psikolojik ihtiyaçlarının da karşılanmasına bağlıdır. Bu noktada mekanın mahremiyet, aidiyet, iletişim, güvenlik gibi ihtiyaçlara yeterli ölçüde karşılık vermesi beklenmektedir.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında genellikle öğrencilerin mekandan izole olmaları tercih edilmese de kişisel alanlarını asgari düzeyde koruyabilecekleri bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düzenleme öğrencilerin birbirleriyle ve öğretim elemanlarıyla kendi mahrem alanlarını koruyarak iletişim kurabilmelerine olanak vermelidir. Bunun yanında bazı atölye/stüdyolarda öğrencilerin konsantre olarak yaptıkları çalışmalarla baş başa kalıp, düşünebilecekleri sessiz kişisel bir alana da ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca öğrencilerin mekana aidiyetinin artması için kullanılan donatı ve mobilyalarının öğrencilerin kişiselleştirme izin vermelidir.

Tasarım ve sanat atölye/stüdyolarında öğrencilerin güvenli bir ortamda çalışabilmeleri için çeşitli önlemler alınmalıdır. Öğrencilerin iş güvenliğinin sağlanması için bu tehlikeli aletleri, eldiven, maske, gözlük, ayakkabı gibi çeşitli koruyucu ekipmanla birlikte kullanılması gerekmektedir. Ayrıca çalışma sırasında çıkan sesteki zarar görülmemesi için bazı atölyelerde kulaklık kullanılması gerekmektedir. Ayrıca bu tehlikeli /tehlikesiz aletlerin depolandığı güvenli alet

dolaplarının ve yaralanma durumlarına karşı ilk yardım dolaplarının bulunması gerekmektedir. Ayrıca bu çalışma mekanlarında bölüm içi ve dışı öğrencileri uyarmak için çeşitli uyarıcı levhalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Atölye ve stüdyo mekanlarında uzun süren çalışmalara bağlı olarak fiziksel ve psikolojik olarak yorgunluk durumu oluşmaktadır. Bu sebeple öğrenciler, yorgunluklarını atıp çalışmaya devam edebilmeleri için dinlenme alanı ve dinlenme birimlerine ihtiyaç duymaktadır. Yapılan görüşmelerde bu ihtiyaç, öğretim elemanları tarafından önemsenmekte fakat bu mekanın nerede konumlanacağı konusunda farklı fikirler bulunmaktadır. Bazı öğretim elemanları öğrencilerin çalışmaları sırasında çay/kahve içmek, atıştırma yapmak, arkadaşlarıyla sosyalleşmek ya da çalışmalarını tartışabilmek için bir küçük bir mutfak da barındıran bir mekanın stüdyoya eklenmesi gerektiğini ifade etmişler. Bazı öğretim elemanları ise bu ihtiyacın stüdyo/atölye dışında daha steril bir alanda karşılanması gerektiğini görüşündedir. Bazı öğretim elemanları ise bu mekanın ve cihazların (çay-kahve makinesi, mikrodalga fırın gibi) kullanımı sırasında güvenlik problemleri yaşanabileceğinden dolayı bu tip mekanların oluşturulmaması gerektiğini ifade etmişlerdir

Uzun süreli atölye/stüdyo çalışmaları sırasında öğrencilerin bu mekanlarda gece kalmaları ve buna bağlı olarak kısa süreli uyku ihtiyaçlarını giderebilecek uyuma birimlerine ihtiyaçları olabilir. Yapılan görüşmelerde, öğretim elemanlarının ders saatleri dışında ya da gece atölye/stüdyoda kalınması konusunda farklı görüşlere sahip olduğu görülmüştür. Bazı öğretim elemanları öğrencilerin çalışma yoğunluğuna bağlı olarak gece de bu mekanlarda kalabilecekleri şartların sağlanması gerektiği görüşündedirler. Bazı öğretim elemanları ise atölye/stüdyoda bulunan ders saatlerinin öğrencilerin çalışma yapmaları için yeterli olduğu dolayısıyla gece çalışılmasına ve uyku alanlarına ihtiyaç olmadığı görüşündedirler.

4.2.3. Ek Unsurlar

Bu bölümde atölye/stüdyo mekanlarında gereksinim duyulan diğer mekansal ihtiyaçlardan bahsedilmektedir. Heykel ve resim atölyelerinde model çalışmaları için tekerlekli ve hafif malzemedен üretilmiş model standına ve modelin mahremiyetini

koruyabileceği bir giyinme-soyunma alanına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu atölyelerde modelin dışarıdan görünmesini engelleyecek kapatıcı yüzeylerin oluşturulması gerekmektedir.

Günümüzde sanat ve tasarım alanlarında bilgisayar destekli çalışmaların artmasıyla beraber atölye/stüdyo eğitiminde bilgisayar kullanımı artmıştır. Bu sebeple öğrencilerin çalışmalarında kullanmak için yeterli teknik donanıma sahip bilgisayarlara, üç boyutlu yazıcılara, CNC makinelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu cihazların kullanımının artmasına bağlı olarak atölye/stüdyo ortamında bulunan öğrenci sayısına uygun sayıda priz bulunması gerekmekte ve heykel atölyeleri gibi yüksek voltajlı makineler kullanıldığı atölyelerde ise makinelerin elektrik yükünü kaldırabilecek prizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Sanat ve tasarım eğitimin bel kemiğini oluşturan Temel Sanat ve Temel Tasarım atölye/stüdyolarında yapılan çalışmalar sırasında lavabolara ihtiyaç duyulmaktadır. Heykel, seramik resim gibi bölümlerde suyla çalışma ve düzenli olarak suyla temizlik yapıldığı için bu bölümlerde lavabolar tüm atölye/stüdyo eğitiminde kullanılmaktadır. Bu lavabolarda, malzeme atıklarının (kil, alçı vs.) takılmaması için çökertmeli lavabo sistemlerinin kullanılması gerekmektedir.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarından çıkan atıkların geri dönüşümü için atıkların türüne ve boyutlarına göre atık kutuları bulunması gerekmektedir. Aynı zamanda bu mekanlarda tekrar kullanımı uygun olan malzemelerin öğrenciler arasında dönüşümün sağlanabilmesi için bu malzemelerin konumlanabileceği alan ve birimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, tez kapsamında, sanat ve tasarım eğitimi veren fakültelerin atölye/stüdyo mekanlarına yönelik yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı mekan, mobilya ve donatı önerilerine yer verilmiştir.

Günümüzde bilgisayar teknolojilerin kullanımının artmasıyla öğretim elemanlarının, fiziksel eğitim mekanları ve bu mekanların ihtiyaçları hakkındaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Özellikle grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında eğitim vermekte olan bazı öğretim elemanları, geldiğimiz noktada; geniş çalışma yüzeylerine büyük depolama alanlarına, basılı materyaller için sergileme birimlerine artık ihtiyaç olmadığını bunun yerine internetin sağlanabileceği bir ortam ve kişisel bilgisayarların sığabileceği yüzeylerin, yeterli mekansal koşulları sağlayabileceği görüşündedir. Bu görüşe sahip öğretim elemanları, özellikle pandemi sürecinde, yürütülen dijital eğitimin, mekandan bağımsız bir tasarım/sanat eğitimini mümkün kıldığını ve bundan sonraki süreçte de adapte olunan bu sistemle devam edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımdan farklı olarak bazı öğretim elemanları, fiziksel eğitimden uzak sanat/tasarım eğitiminin mümkün olamayacağını, sanal ortamların, fiziksel atölye/stüdyo mekanlarının yerine geçmesinin mümkün görülmediği görüşündedirler. Literatürde yapılan bazı çalışmalar, öğrencilerin, ilham veren fiziksel bir stüdyo/atölye mekanından, motivasyonel olarak önemli ölçüde beslendiğini göstermektedir. Ayrıca atölye/stüdyolarda öğrencilerin, yalnız ders yürütücüsünden değil diğer öğrencilerin tasarım/sanat yöntem ve süreçlerinden beslendikleri de bilinmektedir. Günümüzde oluşturulan dijital eğitim platformlarında öğrencilerin dijital olarak sunum yapması ve diğer öğrenci ve ders yürütücüleriyle tartışması sağlanabilmekte ve stüdyo/atölye ortamlarında yaşanabilecek gürültü, aydınlatma, iklimlendirme, havalandırma gibi mekansal unsurlarının yaşatabileceği aksaklıktan uzak bir çalışma ortamı sağlanabilmektedir. Fakat bu ortamlarda öğrencilerin çalışma biçimlerinin, malzeme kullanımlarının ve çalışmaya dair detayların yeterince algılanabilmesi ve değerlendirilebilmesi konusu tartışmaya açıktır. Bu sebeple öğrencilerin; fiziksel olarak tasarım/sanat süreçlerini yürütüp diğer öğrencilerle etkileşim kurarak, farklı malzeme ve teknikleri gözlemleyerek

deneyimleyebilecekleri sağlıklı ve ergonomik fiziksel atölye/stüdyo mekânlarıyla beraber bilgisayar destekli/desteksiz çalışmalarını sunabilecekleri ve onlar üzerinde tartışmalar yapabilecekleri dijital ortamlara da ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretim elemanlarının atölye/stüdyo mekânları için belirtmiş olduğu fiziksel ihtiyaçlar Tablo 2'de bulunmaktadır.

FİZİKSEL GEREKSİNİMLER		R	H	S	G	M	İ	Ş	E
Isıtma	Genel Isıtma Sistemi	+	+	+	+	+	+	+	+
	Lokal Isıtıcılar	+	+						
Havalandırma	Geniş Mekansal Açıklıklar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Yüksek Tavanlar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Genel Havalandırma Sistemleri	+	+	+	+	+	+	+	+
	Lokal Havalandırma Sistemi	+	+	+					
Aydınlatma ve Karartma	Homojen Dağılan Doğal/Yapay Işık			+	+	+	+	+	+
	Tek Yönden Gelen Doğal/Yapay Işık	+	+						
	Lokal Aydınlatmalar	+	+	+					
	Karartma Elemanı/Perdeler	+	+	+	+	+	+	+	+
Ses	Ses İzolasyonu	+	+	+	+	+	+	+	+
Renk	Nötr Renkli Yüzeyler		+	+		+	+	+	+
	Çeşitli Renkli Yüzeyler	+			+				
Çalışma Yüzeyi	Kişisel ve Mobil Masalar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Şövaleler	+							
	Çalışma Sehpaları		+						
	Suya Karşı Yüksek Dayanım	+	+	+					+
	Darbe ve Çizilmeye Dayanım	+	+	+	+	+	+	+	+
	Ses Yutucu Malzeme		+	+					
Oturma Birimi	Tabureler	+	+	+		+			
	Sandalyeler			+	+	+		+	+
Depolama Birimi	Atölye/Stüdyo İçi Depolama Birimleri	+	+	+					
	Atölye/Stüdyo Dışı Depolama Birimleri	+	+	+	+	+	+	+	+
	Masa Altı/Yanı Depolama Birimleri				+	+	+	+	+

	Tamamlanmış Çalışmalar İçin Depolama Birimleri	+	+	+	+	+	+	+	+
	Vestiyerler	+	+	+	+	+	+	+	+
Sergileme	Sergi Alanları	+	+	+	+	+	+	+	+
	Hareketli/Sabit Panolar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Kaideler/Stantlar		+	+					
	Tavan ve Duvar Askıları	+	+	+	+				

Tablo 2: Öğretim Elemanlarının Atölye/Stüdyo Mekanları İçin Belirttiği Fiziksel İhtiyaçlar

(R-Resim, H-Heykel, S-Seramik, G-Grafik, M-Mimarlık, İ- İç Mimarlık, Ş- Şehir Bölge Planlama, E- Endüstriyel Tasarım Bölümlerinde eğitim vermekte olan öğretim elemanlarının görüşlerini ifade etmektedir)

Sağlıklı bir çalışma mekanının oluşturulmasında mekanın ısıtma ve soğutma ihtiyaçlarının karşılanması oldukça önemlidir. Yapılan çalışmada bazı istisnai örnekler dışında atölye/stüdyo mekanlarında ısıtma sistemlerinde sorun yaşanmadığı hatta öğrenci sayısının mekan kapasitesini zorladığı atölye/stüdyolarda, ortamın fazla derece ısınarak öğrencileri rahatsız ettiği ifade edilmiştir. Mekanın yeterli miktarda soğutulamadığı durumlarda yapay soğutma sistemlerinin kullanılması bir çözüm olarak gözüke de bazı öğretim elemanları, atölye/stüdyo ortamlarının etkileşime açık mekanlar olmasından dolayı kapılarının açık tutulması gerektiğini ve bu nedenle de kullanılabilir yapay soğutma sistemlerinin bu mekanlar için uygun olmayabileceği görüşündedirler. Bu noktada atölye/stüdyo tasarlanırken; bulunulan konum, cephe, iklimsel koşullar, kullanılan yapı malzemeleri, ısı izolasyonu, tavan yükseklikleri, mekansal açıklıkların konumu ve hacmi, atölye/stüdyoda bulunacak öğrenci sayısı gibi birçok parametre değerlendirmeye alınmalıdır. Ayrıca heykel ve resim atölyelerinde, model çalışmaları sırasında modelin üşmemesi için lokal ısıtıcılar gerekmektedir.

Sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında yapılan çalışmalar ve mekan içindeki hareketlilikten dolayı bu ortamların; yüksek tavanlı ve geniş açıklıklara sahip olması ve bu sayede havanın düzenli olarak tazelenmesi gerekmektedir. Bunun yanında öğrenci sayılarının ve salgın hastalıkların artmasıyla beraber atölye/stüdyo mekanlarında doğal havalandırma yetersiz kaldığı için yapay havalandırma sistemlerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca sanat atölyelerinde, tasarım stüdyolarına oranla daha fazla kimyasal içeren malzemeler ve bu malzemelerin kullanımına bağlı toz ve alerjenler ortaya çıktığı için bu tozları emen lokal

havalandırma sistemlerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat yapılan çalışmada özellikle sanat atölyelerinde havalandırma sistemlerinin eksik ya da yetersiz olduğu görülmüştür. Bu sebeple öğrenciler atölye dışındaki açık alanlarda çalışmak durumunda kalmakta fakat bu alanlar da öğrencilerin çalışmaları için yeterli donanım (elektrik sistemi, yağmur ya da güneş koruyucular gibi) sahip değilse çalışmalarının aksadığı görülmüştür. Bu sebeple ortama yeterli miktarda temiz hava girebilmesini sağlayabilecek ve tozu tahliye edebilecek sistemlere ihtiyaç duyulmakta, geniş çalışmalar içinse kullanılabilir açık alanlarda mevsim koşullarına uygun çalışmanın sağlanabildiği çalışma mekanları oluşturulmalıdır. Ayrıca öğrencilerin mekan içinde yeterli temiz havayı alabilmeleri, mekan kapasitesi ve öğrenci sayısı doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle mekanların öğrenci sayısını aşan düzenlemelerinden kaçınılmalı, yeterli öğretim elemanı sağlanabiliyorsa mekanlarda genişletmelere gidilmeli, genişletilmesi mümkün olmayan tarihi mekanlarda ise öğrenci sayısının azaltılması gerekir. Bu noktada mevcut atölyeleri asma katlarla bölerek yeni atölye/stüdyo mekanlarını oluşturmanın, pencere boyutlarını küçülterek doğal havalandırmayı etkileyeceği unutulmamalıdır.

Atölye/stüdyolar, iletişimin önemli olduğu mekanlardır. Bu sebeple ders yürütücüsü ve öğrenci arasındaki bire-bir/grup çalışması, sunum, değerlendirme gibi eylemler sırasında sesin doğru aktarımının sağlanabilmesi için tavan yükseklikleri, açıklıklar, öğrenci sayısı gibi birçok faktör planlanmalı ve gerekli durumlarda ses yutucu ve ses yansıtıcı yüzeyler kullanılmalıdır. Özellikle seramik, heykel gibi atölyelerde çalışmalara bağlı olarak yüksek ses olduğu için bu atölyelerin ses yutucu malzemelerle desteklenmesi oldukça önemlidir. Her ne kadar öğrencilerin çalışmaları sırasında kulaklık takmaları zorunlu tutulsa da bu çalışmaların yakınındaki atölye/stüdyolarda bulunan öğrencilerin gürültü yaşamamaları bu mekanların yeterli izolasyonunu sağlayabilmesiyle mümkün olmaktadır. Ayrıca atölyeler içinde sesli ve sessiz çalışmalar için ayrı alanlar oluşturularak öğrencilerin konsantrasyonlarını kaybetmeden çalışmaları sağlanabilir. Buna ek olarak bazı atölye/stüdyolarda kullanılan aydınlatma (floresan gibi), havalandırma ve soğutma sistemlerinin gerekli zamanlarda bakımının yapılmaması çalışılan mekanda önemli bir gürültüye sebep olabilmektedir. Bu sebeple bu cihazların denetlenerek belli süreler içinde bakımının yapılması, onarılması ya da değiştirilmesi gereklidir.

Yapılan görüşmelerde ve literatürde, sanat ve tasarım çalışmalarının yapıldığı tüm atölye/stüdyo ortamlarında, kullanılan yapay ve doğal ışık kullanımına bağlı aydınlatmanın, öğrencinin fiziksel ve ruhsal sağlığını dolayısıyla çalışma verimini etkilediği önemle vurgulanmaktadır. Doğal aydınlatmanın oldukça önemli olduğu atölye ve stüdyo mekanlarındaki açıklıkların kuzey cepheye bakması, doğal ışığın mekana rahatlıkla sızabilmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda yüksek tavanlar, geniş pencereler ve duvarların açık renk olması da ışığın mekan içindeki dolaşımını artırarak daha aydınlık bir ortam yaratabilir. Doğal aydınlatmanın yetersiz kaldığı durumlarda kullanılan ışığın rengi ve kuvveti de çalışma süreçlerini etkileyecektir. Yapılan çalışmada, atölye/stüdyo ortamları için genellikle floresan ışık kullanıldığı ve buna bağlı olarak hem görsel hem işitsel bir rahatsız yaşandığı görülmektedir. Ayrıca literatürde bu ışığın eğitim mekanlarında psikolojik olarak yarattığı olumsuz etkiler de bilinmektedir. Bu sebeple bu mekanların gün ışığına yakın homojen dağılabilen bir yapay ışıkla aydınlatılması gerekmektedir. Fakat bazı sanat atölyelerinde (resim, heykel gibi) çalışma üzerinde ışık ve gölge etkilerinin görülmesi için gün ışığının tek yönden geçiş yapabileceği açıklıklar oluşturulmalı ve gün ışığı mekandan çekildiği zaman tek yönden gelen kuvvetli bir ışıkla yapay aydınlatma sağlanmalıdır. Ayrıca atölye/stüdyolarda öğrencilerin detaylı çalışmaları için masaüstü aydınlatmalar kullanılmalıdır.

Günümüzde teknolojinin gelişimiyle atölye/stüdyo ortamlarında dijital sunumlar artmış ve aydınlatma kadar karartma da önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Dijital sunumların yapılabilmesi için istenilen zamanlarda pencerelerin koyu renkli stor perdelerle ya da karartıcı elemanlarla kapatılması ve burada kullanacak olan perde/karartıcı elemanların kir, boya, toz gibi maddelere dayanıklı malzemedan üretilmiş olması gerekmektedir. Ek olarak heykel ve resim bölümlerine ait atölye/stüdyolarda canlı modelin mahremiyetini koruyabileceği model odasına ve yine bu sebepten ötürü kullanılan pencerelerin filmle kapatılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrencilerin mekanla doğrudan ilişki kurduğu dolayısıyla bu mekanın tasarım ve sanat eylemlerine olan motivasyonunu etkilediği bilinmektedir. Tüm öğrencilerin eğitim ortamlarında ergonomik ve estetik mekan, mobilya ve donatılara ihtiyacı vardır fakat sanat ve tasarım gibi estetik çalışmalar yapılan ortamlarda öğrencilerin

mekandan motivasyon sağlayabilmesi için bu mekanların özel bir estetik kaygıyla tasarlanması gerekmektedir.

Tasarım stüdyolarında özellikle çalışma yüzeylerinin, çalışmalara bağlı olarak darbe ve çizilmeyi karşı deforme olmayacak, renklendirici, yapıştırıcı gibi malzeme kullanımlarında kolay temizlenebilecek bir malzemedan üretilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu yüzeylerin bulunduğu birimler gün içinde çeşitli mekan düzenlemeleriyle hareket halinde olduğu için hafif ve hareket sırasında yaşanabilecek kazalara karşı dayanıklı malzemedan seçilmelidir. Sanat atölyelerinde ise yapılan çalışmanın türüne uygun olarak darbe emici, dayanıklı, suyla ya da havayla yapılan temizliğe uygun malzeme seçimleri yapılmalıdır. Bu noktada günümüzde malzeme teknolojilerinin gelişimiyle beraber üretilen yeni malzeme seçenekleri değerlendirilebilir.

Atölye/Stüdyo mekanlarında renk kullanımı oldukça hassas yapılmalıdır. Bu ortamlarda kullanılan duvarlar, çalışmaların sergilenme sırasında arka plan olabileceğinden dolayı sergilenen çalışmanın önüne geçmemek, teorik dersler sırasında dikkat dağıtmamak, gitgide daha kalabalıklaşan mekanları daha fazla daraltmamak ve mekanda aydınlık bir ortam oluşturmak amacıyla açık ve nötr tonlardan seçilebilir. Fakat öğrencilerin çalışmalarını renkli yüzeylerde sunabilme özgürlüğünün tanınabilmesi için atölye/stüdyolarda bazı renkli yüzeyler yaratılabilir ve bu sayede ortamdaki nötr renklerin yaratmış olduğu monotonluk kırılabilir. Ayrıca mekanda kullanılan mobilya ve donatılar üzerinde öğrenciler çeşitli renk denemeleri yaparak onların mekana olan aidiyeti artırılabilir.

Tasarım ve sanat atölye/stüdyolarında gerçekleşen çalışma, sergileme, değerlendirilme gibi gün içinde gerçekleşen birçok eylem büyük ölçüde mobilya ve donatıların farklı yer ve biçimde konumlanmasıyla gerçekleşmektedir. Bu sebeple mekanın bu farklı yerleşim düzenlerinin sağlanabileceği yeterlilikte olması gerekmektedir. Aynı zamanda öğrenci mekan içinde birçok farklı eylemi (çalışma, dinlenme, iletişim gibi) gerçekleştirdiği için mekansal organizasyonun, öğrencinin mekan, donatı ve mobilyaları kullanım senaryosuna göre planlanması gerekmektedir. Bu organizasyonun uygun yapılmaması; öğrencinin çalışma motivasyonunun düşmesine, çalışma sürecinde zaman kaybetmesine, tehlikeli

aletlerin bulunduğu atölye/stüdyolarda güvenlik sorunlarının yaşanmasına ve sebep olabilir.

Birçok tasarım stüdyosunda kullanılan donatı ve mobilyaların birden çok işlevde kullanıldığı ve eksik ya da yetersiz olduklarında birbiri yerine kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin bazı bölümlerde masalar yatay ve dikey biçimde kullanılarak hem çalışma hem sergileme birimine dönüşebildiği gibi, birçok bölümde hareketli panolar, sergileme dışında izole mekanlar yaratmak için bölücü olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu mekanlarda kullanılacak mobilya ve donatıların çok işlevli olması, kolay taşınabilmesi, taşıma sırasında oluşabilecek deformasyonlara karşı dayanıklı olması için doğru form ve malzeme seçimleriyle tasarlanması gerekmektedir. Bunun yanında bu ürünlerin düzenli olarak bakımlarının yapılması, kullanımları ve temizlikleri konusunda öğrencilerin ve hizmetlilerin bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Sanat ve tasarım bölümlerinin, kullandıkları malzeme ve üretim yöntemlerine göre çalışma yüzeyleri çeşitlilik göstermektedir. Yapılan görüşmelerde masa yüzeylerinin genellikle deforme olduğu ve bu sebeple öğrencilerin çeşitli levha malzemelerle bu yüzeyleri kapatarak çalıştıkları görülmüştür. Yapılan görüşmelerde bazı öğretim elemanları, öğrencilerin daha çok kişisel bilgisayar kullanımına yönelmesiyle birlikte şu an kullanımda olan masaların onların çalışmaları için fazla büyük olduğu, bazı öğretim elemanları ise yenilenen ve küçülen masalarla öğrencilerin çalışma yüzeylerinin yetersiz kaldığı, bazı öğretim elemanları ise mevcut masaların yeterli yüzey alanına sahip olduğu görüşündedir. Bu noktada çalışmada, çalışma yüzey ölçülerinin yalnız bölümlere göre değil öğretim elemanlarının ya da üniversitelerin eğitim modeline göre değişiklik gösterdiği söylenebilir.

Çalışmada belirtilen ihtiyaçlara göre tüm atölye/stüdyolarda kullanılacak çalışma yüzeylerinden beklenen ortak yeterlilikler şunlardır: Sanat/tasarım çalışmasını ve ona uygulanacak darbeyi kaldırabilecek mukavemette olmak, çalışma sırasında oluşan darbelere ve çizilmelere karşı dayanımı yüksek olmak ve mümkünse ses emici olmak, öğrenci ergonomisine uygun ölçüde ve ayarlanabilir yükseklikte olmak, taşıma kolaylığı sağlamak, çalışılan ürünün deforme olmadan ayrılabilmesi ve kolay temizlenebilen yüzey malzemesine sahip olmak. Bunun dışında özellikle mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım stüdyolarında

kullanılacak masaların grup çalışmaları için diğer bölümlerin de sınıf düzenlerindeki değişimlere bağlı olarak masa/şövale/sehpaların hareketliliğe uygun ağırlık ve formda olması ve mümkünse endüstriyel tip tekerleklerle sahip olması gerekmektedir. Ayrıca seramik, heykel, resim gibi atölyelerde ıslak malzemeyle çalışıldığı için çalışma yüzeylerinin suya karşı dayanımının yüksek olması gerekmektedir.

Grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında masa başı çalışmalarının yoğunluğundan dolayı sırt ve bel destekli sandalyeler tercih edilmelidir. Resim, heykel, seramik atölyelerinde ise hafiflik, kolay temizlik ve vücudu daha aktif tutması gibi nedenlerle genellikle tabure tercih edilse de uzun süreli çalışmalarda, teorik derslerde, toplantılarda ve dinlenmek amacıyla kullanılmak üzere sırt ve bel destekli sandalyeler de bulunmalıdır. Ek olarak tüm atölye/stüdyolarda oturma birimlerinin yüksekliğinin ayarlanabilir olması ve gün içinde birçok mekan düzenlemesi yapıldığı için oturma birimlerinin bu mobilizasyona izin vermesi gerekir. Bu noktada özellikle devlet okullarında mobilya onarımı için önemli bir bütçe ayarlanamayabileceğinden dolayı bu hareketlilik endüstriyel tip dayanıklı tekerlerle sağlanabilir.

Sanat ve tasarım eğitiminde öğrenciler çeşitli ölçüde materyallerle (kağıtlar, tuvaler, maket malzemeleri gibi) çalıştıkları için bu materyallerin ölçülerine uygun depolama birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat görüşmelerde öğrencilerin genellikle kişisel olarak kullanabilecekleri birimlerin yetersiz ya da eksik olduğu görülmüştür. Bu sebeple öğrenciler bu çalışma ve malzemeleri düzenli olarak taşıma zorunluluğu yaşamaktadırlar. Bu durum resim, heykel, seramik gibi ağır ya da taşınması sırasında zarar görebilecek eserlerin bulunduğu atölyelerde daha büyük önem taşımaktadır. Grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama, endüstriyel tasarım atölye/stüdyolarında öğrencilerin çizim ekipmanlarını depolamak için masa yanı ya da masa altı depolama birimlerine ve devam ettikleri çalışmalar, malzemeler ve kişisel bilgisayarlarının saklanması için de atölye/stüdyo mekanı daraltmamak adına atölye/stüdyo dışı kişisel kilitle depolama birimlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmada, atölye/stüdyo mekanlarında eski çalışmaların saklanabildiği arşiv mekanlarının da büyük ölçüde eksik ya da yetersiz olduğu görülmüştür. Bazı bölümlerde arşiv mekanları yeni gelen öğretim elemanlarını yerleştirmek için

kullanılmakta bu sebeple eski sanat ve tasarım çalışmaları, sağlıklı bir şekilde saklanamamaktadır. Fakat ğrenci ve ğretim elemanlarına ait bu çalışmalar eser ve ürünler tarihi açıdan da kıymetli olduğu için bunların temiz, ulaşılabilir, güvenli bir alanda saklanabileceği mekanlar oluşturulmalıdır.

Yapılan araştırmada, atölye/stüdyo ortamlarında, değerlendirilmek üzere sergileme yapılmasının eğitimin önemli bir parçası olduğu fakat genellikle bunun için yeterli alan olmadığı saptanmıştır. Bu sebeple sergileme ve değerlendirmeler için ağırlıklı olarak koridorlar tercih edilebilmektedir. Fakat genellikle koridorlar, kalabalık ğrenci gruplarının yerleşebileceği yeterlilikte alana, sunum yapan öğrencinin ve değerlendirme yapan ğretim elemanın/elemanlarının rahatlıkla dinlenebildiği akustik konfora sahip mekanlar değildir. Bu sebeple bu mekanlarda yapılan sergileme ve değerlendirmeler sırasında öğrencilerin ve ğretim elemanının konsantrasyonunu sağlayabilmek oldukça güç olmaktadır. Fakat bu sirkülasyon alanlarının sergileme ve değerlendirme için kullanılmasının öğrenciler arasındaki etkileşimde kuvvetli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bu sayede aynı ve farklı disiplinlere ait öğrenciler, birbirlerinin çalışmalarını izleyebilmekte ve farklı ğretim elemanlarının tasarım yaklaşımları hakkında fikir sahibi olabilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar mekansal açıdan yeterli uygunluk sağlanamasa da eğitim süreci için kıymetli alanlardır. Bu sebeple atölye/stüdyo mekanlarında değerlendirme ve sergileme için yeterli alana ulaşılsa bile belirli dönemlerde kullanılmak üzere görsel ve işitsel konfor koşulları sağlanarak bu mekanlar kullanıma sokularak disiplinler arası etkileşim kuvvetlendirilebilir. Aynı zamanda günümüzde atölye/stüdyo mekanlarında dijital çalışmaları sergileme için projeksiyon cihazları ve LED ekranlar kullanılmaktadır. Çalışmadaki atölye/stüdyo mekânlarında bu konuda önemli bir yetersizlik olduğunu söylemek mümkündür. Bazı atölyelerde projeksiyon cihazları eksikliği bazı atölyelerde projeksiyonun yansıtılabileceği yüzeylerin ya da perdelerin eksik olduğu görülmüştür. Ayrıca projeksiyon cihazlarının da yapılan çalışmaların görüntü kalitesini ve renkleri yeterli ölçüde yansıtamadığı da bilinmektedir. Bu sebeple atölye/stüdyolarda, öğrencilerin dijital çalışmalarını uygun görsel kalitede sunabilecekleri geniş LED ekranlar kullanılmalıdır. Ek olarak bu ekranlar ortak sergileme alanlarında da kullanılarak dijital sergiler oluşturulup, öğrencilerin farklı çalışmaları gözlemlemeleri sağlanabilir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretim elemanlarının atölye/stüdyo mekanları için belirtmiş olduğu psikolojik ihtiyaçlar Tablo 3’de bulunmaktadır.

PSİKOLOJİK GEREKSİNİMLER		R	H	S	G	M	İ	Ş	E
Aidiyet	Kişiselleştirilmiş Mobilya ve Donatılar	+	+	+	+	+	+	+	+
Mahremiyet	Kişisel Alan	+	+	+	+	+	+	+	+
	Sessiz Alan		+	+		+		+	+
Güvenlik	İş Güvenliği Ekipmanları		+						
Dinlenme	Dinlenme Alanı ve Dinlenme Birimleri	+	+	+	+	+	+	+	+
	Uyku Alanı ve Uyku Birimleri			+			+		+
İletişim	Sosyalleşme Alanları	+	+	+	+	+	+	+	+
	Mutfak			+			+	+	+

Tablo 3: Öğretim Elemanlarının Atölye/Stüdyo Mekanları İçin Belirttiği Psikolojik İhtiyaçlar

Üniversitelerin benimsedikleri tasarım ekollerine göre değişiklik gösterse de genellikle tasarım atölye/stüdyoları, öğrencilerin izole olarak çalışmasından ziyade ders yürütücüsü ve diğer öğrencilerle iletişimine izin veren mekanlardır. Bu sebeple yapılan birçok görüşmede atölye/stüdyo içinde mahrem alanın gerekliliği tartışılmıştır. Mevcut durumda bazı atölye/stüdyolarda, öğrenci sayısının artırılmasıyla öğrencilerin kişisel alanlarının korunamadığı saptanmış ve literatür incelendiğinde kişilerin kişisel alanlarına girilmesinin gizli strese yol açtığı görülmüştür. Bu sebeple öğrencilerin çalışma ortamlarında stüdyo/atölye ortamından izole olmadan mahremiyetlerini, en azından kişisel alanlarını koruyabilecekleri bir düzenlemeye gidilmesi onların yaşayabilecekleri stres yükünü hafifletebilir. Ayrıca öğrencilerin çalışmaları sırasında sessiz kişisel alanlara ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu noktada atölye/stüdyo mekanları çeşitli saydam yüzeylerle bölümlenerek bazı sessiz alanlar oluşturulabilir. Ayrıca yapılan bir görüşmede öğrencilerin sanal görüşmelerini (proje kapsamında çalışılan firmalar ya da okullarla) yapabilmeleri için sessiz oda ihtiyacının olduğu ve bu odaların genel kullanıma uygun biçimde tasarlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Tüm sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında, öğrencilerin mekanı kişiselleştirebilmeleri o mekanla kurduğu iletişim ve derse gitme isteğini etkileyeceğinden dolayı mekanın ve donatıların bu kişiselleştirmeye izin vermesi gerekmektedir. Yapılan bir görüşmede bir öğretim elemanı kendi lisans eğitimi sürecinde tüm öğrencilerin kişisel dolaplarının olduğunu ve her öğrencinin dönem

başında bu dolap kapaklarını istedikleri gibi renklendirip sonra dolaba tekrar monte ettiklerini ve bu sayede öğrencinin mekanda bir iz yaratarak mekana aidiyetinin arttığını ifade etmiştir. Bugün bu ve bunun gibi sanat ve tasarım öğrencilerin yaratıcı dokunuşlarına izin veren yöntemlerle öğrencilerin mekanı ve/veya donatı ve mobilyaları kişiselleştirmeleri sağlanabilir.

Atölye/stüdyo ortamlarında öğrencilerin uzun süren çalışmaları için bu mekanlarda gece de kalmaları gerekebilmektedir. Yapılan görüşmelerde bazı öğretim elemanları öğrencilerin uyuyabileceği alanlar yaratarak atölyelerin 7/24 açık olması gerektiğini ifade etmişler ve bu sayede öğrencilerin çalışmalarının yoğunluğuna, biyolojik ritimlerine uygun saatte daha verimli çalışabileceğini ifade etmişlerdir. Bu görüşe sahip öğretim elemanlarından bazıları bu düzenlemeyi savunsa da yine de güvenlik kaygıları duyduğunu ifade etmişlerdir. Bir kısım öğretim elemanı ise bu güvenlik sıkıntısının kesintisiz eğitimin önüne geçmesine izin verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bazı öğretim elemanları gece çalışmanın öğrencinin özel hayatını olumsuz yönde etkileyebileceğini ve şu an devam eden eğitim sürelerinin öğrenci çalışmaları için yeterli olduğunu ifade etmiştir. Bazı öğretim elemanları ise gece çalışan öğrencilerin sabah temizlenmesi zor bir dağınıklık yaratabileceklerini ve bu durumun sabah atölye/stüdyoya gelecek öğrencilerin çalışma motivasyonunu olumsuz olarak etkileyebileceği görüşündedir. Heykel bölümünden bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede ise heykel çalışmaları için yapay ışık sistemlerinin yeterli olmayacağı dolayısıyla hava karmasıyla birlikte çalışmaların sona erdirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sanat ve tasarım çalışmalarının üretiminde genellikle atölye/stüdyoda bulunan alet ve makineler kullanılmakta ve kullanılan materyaller ağır ya da taşınması zor olabilmektedir. Bu durum öğrenci çalışmalarının genellikle atölye/stüdyoya bağlı kalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca tasarım eğitiminde sıklıkla grup çalışmaları yapıldığı için öğrenciler stüdyoları ders saati dışında da arkadaşlarıyla kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Bu sebeplerle ders saatleri dışında öğrencilerin atölye/stüdyoları kullanmaları gerekebilir. Fakat bu noktada gerekli güvenlik tedbirleri alınmalı ve öğrenciler çalışma sonrasındaki temizlik konusunda bilinçlendirilmelidir.

Öğrencilerin uzun süren sanat ve tasarım faaliyetlerini gerçekleştirirken fiziksel ve mental olarak yoruldukları bilinmektedir. Bu ihtiyaç giderilmediği takdirde öğrenme

düşüklüğü, dikkatte azalma, kas ağrıları, düşünme bozukluğu gibi fiziksel ve bilişsel rahatsızlıklar oluşabilmektedir. Çalışmada atölye/stüdyoların önemli bir kısmında öğrencilerin sosyalleşebilecekleri, dinlenebilecekleri, çalışmalarını tartışabilecekleri özel mekanların olmadığı saptanmıştır. Yapılan görüşmelerdeki ifadeler ve literatür incelemesi de bu tip sosyalleşme mekanlarının öğrencilerin okulda bulunma sürelerini etkilediği göstermektedir. Bu sebeple çalışmaya katılan öğretim elemanlarının önemli bir kısmı öğrencilerin atıştırma yapma, çay/kahve içme gibi ihtiyaçlarını karşılayan mekanlara ihtiyaç duyulduğu görüşündedir. Görüşmede bazı öğretim elemanları, çalışma sürekliliğini bozmadan atölye/stüdyo içinde çay/kahve içebilecekleri bir ufak bir mutfakın mekana olan aidiyeti de önemli ölçüde etkileyeceği görüşündedir. Yapılan başka bir görüşmede öğrencilerin bu ihtiyaçları yapmış oldukları projelerden elde ettikleri makinelerle (çay makinesi, mini buzdolabı vs.) karşıladığı ifade edilmiştir. Bu ihtiyaçları karşılama amacıyla atölye/stüdyo mekanlarında hem iletişimi sağlamak hem de mekan aidiyetini güçlendirmek için çalışma ortamının yaratabildiği toz, kimyasal ve alerjen maddelerden uzak atölye/stüdyo içi ya da dışında güvenli ve endüstriyel mutfaklarla beraber sosyalleşme ve dinlenme mekanlarının oluşturulabilir.

Heykel gibi bazı sanat atölyelerinde tehlikeli iş sınıfına giren çalışmalar yapıldığı dolayısıyla tehlikeli alet ve makineler kullanıldığı için öğrencilerin koruyucu eldiven, maske, ayakkabı kullanmaları gerekmektedir. Fakat heykel bölümünde eğitim vermekte olan bir öğretim elemanı ile yapılan görüşmede tüm öğrencilerin iş güvenliği ayakkabısı gibi görece daha pahalı olan ekipmanları almak için yeterli bütçelerinin olmadığı ifade edilmiştir. Tehlikeli iş sınıfına giren bu çalışmalarda öğrencilerin taş, metal düşmesi gibi kazalara karşı güvenliğinin sağlanabilmesi için bu eğitim ihtiyaçları çeşitli kurumlar tarafından karşılanabilir. Ayrıca sanat atölyelerinde model çalışmaları sırasında kullanılan seyyar aydınlatmaların kullanımında devrilme riski olduğu için bu aydınlatmalar yeterli mukavemette olmalı ve öğrencilerin kolay ulaşabileceği yerlerde konumlanmalıdır. Bunlara el olarak öğrenciler, özellikle fakülte içinde farklı disiplinlerden öğrencilerin malzeme kullanımı ve üretim yöntemini izlemek adına atölye ziyaretlerinde bulunabilir. Bu noktada her ne kadar öğrenciler kendi atölyelerine ilişkin alet kullanımları hakkında bilgi sahibi ve çalışma sırasında gerekli önlemleri almış olsalar da diğer disiplinlerden gelen öğrencilerin bu atölyelerde buldukları sürelerde güvenliğinin

sağlanması için uyarı panoları artırılabilir. Ek olarak tüm sanat ve tasarım atölye ve stüdyolarında yapılan çalışmalarda kesici aletler (maket bıçağı, el testeresi vs.) kullanıldığı için her atölye/stüdyoda ilk yardım dolabı bulunmalı ve yapılacak ilk müdahale için öğrenciler bilgilendirilmelidir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretim elemanlarının atölye/stüdyo mekanları için belirtmiş olduğu ek unsurlar ihtiyaçlar Tablo 4'de bulunmaktadır.

EK UNSURLAR		R	H	S	G	M	İ	Ş	E
Teknoloji	Projeksiyon Sistemleri/LED Ekranlar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Bilgisayarlar	+	+	+	+	+	+	+	+
	Prizler	+	+	+	+	+	+	+	+
Temizlik	Endüstriyel Çökertmeli Lavabolar	+	+	+			+		+
Atık	Geri Dönüşüm Kutuları	+	+	+	+	+	+	+	+
	Öğrenciler Arası Malzeme Paylaşım Rafları	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo 4: Öğretim Elemanlarının Atölye/Stüdyo Mekanları İçin Belirttiği Ek Unsurlar

Günümüzde sanat ve tasarım eğitiminde bilgisayar destekli çalışmaların artmasıyla beraber atölye/stüdyolarda öğrencilerin bilgisayar kullanımlarında önemli bir artış gözlenmektedir. Grafik, mimarlık, iç mimarlık, şehir ve bölge planlama ve endüstriyel tasarım bölümlerinde genellikle bilgisayar kullanımı; atölye/stüdyo mekanlarında gerçekleştirilen, resim, heykel ve seramik bölümlerinde daha çok bilgisayar laboratuvarlarında gerçekleştirilmektedir. Yapılan görüşmelerde genellikle bilgisayarların sanat/tasarım çalışmaları için yeterli teknik donanıma sahip olmadığı ve bu sebeple öğrencilerin kendi kişisel bilgisayarlarını kullanmaya yöneldikleri saptanmıştır. Fakat tüm öğrencilerin bu bilgisayarlara ulaşamayabileceği göz önüne alınarak, öğrencilerin sanat ve tasarım çalışmalarında kullanabileceği gerekli donanımlara sahip yeterli sayıda bilgisayar bulunmalı ve bu bilgisayarların düzenli olarak bakımları ve güncellemeleri yapılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin elektronik cihazları yoğun olarak kullanmaları, atölye/stüdyolardaki priz ihtiyacını da artırmıştır. Çalışma kapsamında atölye/stüdyolarda yeterli sayıda priz olmamasından dolayı öğrenciler, uzatma kablolarıyla bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmakta ve bu sırada da zeminde önemli bir kablo karmaşası Bu sebeple bu elektrik ihtiyacının en başta

mekan içinde çözümlenerek, prizlerin öğrencilerin ihtiyaç duydukları yakınlıkta ve güvenli bir yerde konumlanması yaşanabilecek kazaların önüne geçebilir. Buna ek olarak heykel, resim model çalışmalarının yapıldığı bölümlerde ise lokal ısıtıcılar kullanıldığı için bu ısıtıcıların elektrik yükünü kaldırabilecek prizler tercih edilmelidir.

Sanat ve tasarım eğitiminde özellikle ilk yıl yürütülen Temel Sanat ve Temel Tasarım derslerinde yapılan çalışmalar sırasında atölye/stüdyolarda içinde lavabo ihtiyacı duyulmaktadır. Bunun yanında resim, heykel, seramik atölyelerinde hem çalışmalar sırasında hem de temizlik sırasında lavabo kullanılması gerekmektedir. Çalışmada, bu bölümlere ait atölyelerin büyük kısmında lavaboların bulunduğu fakat nitelik olarak bir kısmının yetersiz olduğu görülmüştür. Bu atölyeler için kil, taş ve çeşitli malzemelerin tıkanma yaratmaması için bu lavaboların özel giderli ve çökertmeli sistemli olması gerekmektedir.

Ülkemizde atık geri dönüşümü konusundaki artan bilinçle atölye/stüdyolarda çıkan atıklar düzenli olarak geri dönüşüm kutularına atılmaktadır. Bu noktada bazı bölümler, belediyeler tarafından temin edilen kutulara, bazıları fakültenin anlaşmalı olduğu kağıt fabrikalarına, bazıları ise kağıt toplayıcılarına atıkları vermektedir. Yapılan görüşmelerde bazı atölye/stüdyolarda yeterli sayıda ya da boyutta atık birimlerinin olmadığı ve geri dönüşebilecek bazı atıkların genel atık birimlerine atıldığı ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada, birçok bölümde, çıkan atık malzemelerin tekrar kullanımı mümkün olduğu için bunların ilk kullanımdan sonra toplandığı yerler oluşturulduğu görülmüştür. Örneğin bir bölümde 'kırmızı raf' isimli uygulamayla öğrenciler kullanmadıkları ya da artakalan malzemelerini, belirlenmiş raflara bırakmakta ve ihtiyacı olan öğrenciler bunları bu raflardan temin etmektedir. Bunun dışında özellikle, taş, ahşap, metal gibi tekrar kullanılabilir malzemeler, atölye içlerinde diğer öğrenciler tarafından tekrar değerlendirilmektedir. Atölye ve stüdyolarda uygulanan bu benzer atık dönüşüm yöntemleri sistemli bir şekilde tüm sanat ve tasarım atölye/stüdyolarında uygulanabilir. Bu amaçla sanat ve tasarım disiplininde çıkan atık türüne bağlı geri dönüşüm kutularının yanında, malzemelerin tekrar kullanabilmeleri için atık türleri ve bu atıkların boyutlarına uygun birimler tasarlanmalıdır.

Ayrıca çalışmadan çıkan bir başka sonuç ise tarihsel süreç içinde çeşitlenen sanat ve tasarım disiplinlerinin benzer bir kökten gelmesinin de etkisiyle büyük ölçüde

benzer mekansal gereksinimler taşımaktadır. Örneğin, 100 yılı geçkin bir süredir atölye/stüdyo mekanlarında etkisi süren Bauhaus ekolünün yarattığı Volkurs adı verilen ve bugün Temel Sanat ve Temel Tasarım olarak tezahür eden eğitiminin, gerektirdiği mekansal gereksinimler, birçok atölye/stüdyoda benzer bir şekilde karşılanmaktadır. Yapılan görüşmelerde, öğretim elemanlarının gözlem ve deneyimleri; öğrencilerin diğer disiplinlerle birlikte çalışmalar yapmasının, onların yaratıcı süreçlerine önemli katkılar sağladığı yönündedir. Endüstriyel tasarım bölümünde eğitim vermekte olan bir öğretim elemanı bu konuyla ilgili “Ben çamur kullanmayı heykeldeki ve alçı karmayı seramikteki arkadaşlarımdan öğrendim. Silikon kalıp almayı heykeldeki arkadaşlardan öğrendim. O yüzden etkileşim çok kıymetli olduğunu düşünüyorum” şeklinde ifadesi disiplinlerarası etkileşime vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla birbiriyle yakın ilişkisi bulunan bu disiplinleri; çalışma, dinlenme, sosyalleşme ihtiyaçlarının karşılandığı mekanlarda bir araya getirerek, öğrencilerin farklı malzeme ve teknikler öğrenmesi ve bu sayede yeni bakış açıları kazanması sağlanabilir.

Yapılan çalışmada en önemli mekansal problem; atölye/stüdyodaki öğrenci sayısının mekan kapasitesini aşması ve buna bağlı olarak öğrencilerin yetersiz alanlarda çalışmak durumunda kalmasıdır. Görüşmeler sırasında bazı öğretim elemanları, lisans eğitimi aldıkları yıllarda kullandıkları atölye/stüdyo mekanlarında, şu an 5-6 kat daha fazla öğrenciyle ders yürütmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Bu durumda öğrenciler mekan için fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve ders yürütücüleri de yoğunluktan dolayı sınıf içi hareket ederken ve öğrencilerle iletişim kurarken zorluk yaşamaktadırlar. Dolayısıyla atölye/stüdyo eğitimindeki verim büyük ölçüde azalmaktadır. Bu sorun özellikle resim heykel gibi görece daha geniş alanlara ihtiyaç duyulan bölümlerde daha zorlayıcı bir hal almaktadır. Bu noktada atölye/stüdyodaki öğrenci sayısını azaltmak için tarihi değeri olan yüksek tavanlı atölye/stüdyoları asma katlar oluşturarak bölmek ya da daha geniş atölye/stüdyolar tasarlayıp mevcut mekanları bağlarından koparıp farklı yerleşkelere taşımak gibi uygulamalar yerine, her atölye/stüdyo mekanının kapasitesine göre öğrenci sayısı hesaplanarak bölümlere öğrenci alımları yapılmalıdır. Ayrıca mimari olarak sanat ve tasarım eğitimi için özel olarak tasarlanmamış olan fakültelerdeki atölye/stüdyo mekânları, ne kadar geniş olsa da ölü alanları fazla olduğu için ergonomik bir organizasyon sağlanması güç gözükmektedir. Bu sebeple yeni

yapılacak atölye/stüdyo mekanlarının en başta mekansal gerekliliklerini belirlenerek tasarlanması gerekmektedir.

Sanat ve tasarım eğitimi alan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre kullandıkları malzemeler ve üretim yöntemlerinden dolayı bir miktar daha fazla harcama yaptıkları bilinmektedir. Fakat yapılan çalışmada atölye/stüdyo mekanlarındaki mobilya ve donatılardaki yetersizlikler sebebiyle öğrenciler bu eksikliklerin çözümü için de kendi bütçelerinden harcama yapmak durumunda kalmaktadırlar. Örneğin; çalışma yüzeyleri çalışmaya çizim yapmaya elverişsiz olduğundan çizim matı almak, yeterli bilgisayar desteği sağlanmadığı için kişisel bilgisayar almak, maket ve üç boyutlu çalışmalar için çeşitli el aletleri ve makineler almak bunlardan bazılarıdır. Yapılan bir görüşmede bir öğretim elemanı öğrencileri “Bizim hizmet ettiğimiz kişiler genellikle yurttan kalan ailesinden çok az destek alan ama çok akıllı öğrenciler” olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla öğrencilerin bütçelerini zorlamamak için öncelikli olarak bu mobilya ve donatıların yenilenmesi, eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir ve öğrencilerin sanat ve tasarım faaliyetlerinde kullanacakları materyaller için devlet tarafından daha fazla destek sağlanmalıdır.

Sanat atölyeleri ve tasarım stüdyoları, diğer eğitim mekanlarından farklı olarak, içinde birçok özgün sanat ve tasarım çalışması bulunan, kullanılan malzeme türüne göre kendine has bir kokusu ve üretim seslerine sahip olan, iletişimin, paylaşımın, kolektif çalışmanın önemsendiği, eleştirme ve eleştirilme kültürünü taşıyan özel mekanlardır. Bu bakımdan doğası gereği estetik ve ilham veren bir yapısı olduğu söylenebilir. Fakat tüm bu eylemlerin birbirine müdahale etmeden sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi, mekanın ve tüm mekansal unsurların ergonomik ve estetik olarak tasarlanmasına bağlıdır. Ayrıca tasarım kararlarında, üniversitelerin eğitim ekolü, kimliği, bölümler özelindeki gereksinimler gibi birçok parametre de göz önüne alınmalıdır. Bu gereksinimlerin belirlenmesinde, bu mekanları öğrenci olarak deneyimlemiş ve uzun yıllardır ders yürütücüsü olarak gözlemlemiş, müfredat ve eğitim ihtiyaçlarına hakim uzman kişilerin görüşleri önemsenmelidir. Aynı zamanda atölye ve stüdyoların konumlarının da öğrencilerin o mekanla kurulan ilişkide önemli bir rolü bulunduğu unutulmamalı ve yeni yapılacak olan sanat ve tasarım atölye/stüdyolarının konumlarının belirlenmesinde bu çevresel etkenler göz ardı edilmemelidir. Yapılan görüşmelerde bir öğretim elemanının “Atölye ve stüdyolar, kullanılan duvar renkleri, mekanın bölümlenmesi gibi sebeplerden ötürü estetik

açından çok yetersiz ne yazık ki. Fakat tüm bu olumsuzlara rağmen okula ruhunu veren başka bir şey var. Üniversitenin boğaz kenarında olması, metropole yakın olması, öğrencilerin sinemaya tiyatroya uzak olmaması. Kampüs olmadan bir metropolün içinde küçük bir sanat okulu olmanın getirdiği avantajlar var” ifadesi, sanat tasarım eğitiminde çevresel etkenlerin önemini vurgulamaktadır.

Çalışma, ülkemizde uzun yıllara dayalı sanat ve tasarım eğitimi veren ve aday öğrencilerin eğitim almak için büyük uğraşlarla çalıştıkları köklü üniversitelere ait atölye/stüdyo mekanlarını kapsasa da ne yazık ki yapılan görüşmeler, böylesine kıymetli eğitimlerin verildiği ortamların; mekan, mobilya ve donatı gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında bile önemli eksiklikler ve yetersizlikler yaşadığını göstermektedir. Bu durum, öğrencide fiziksel olarak sağlık ve güvenlik sorunları yaratırken aynı zamanda çalışma motivasyonunu da düşürmektedir. Bugün bu sorun büyük ölçüde öğretim elemanları ve öğrencilerin bulduğu palyatif çözümlerle giderilmeye çalışılmaktadır. Örneğin; ortamda yeterli sergileme yüzeyi olmadığı için masalar yatay ve düşey olarak üste konularak sergileme birimleri oluşturulmakta, masa yüzeyleri çalışma için yeterli büyüklükte olmadığı için masalar birleştirilip çeşitli malzemelerle kaplanmakta, yeterli depolama alanları olmadığı için ağır ve taşınması zor çalışmalar öğretim elemanlarının odalarında saklamakta ve öğrenciler yorulduklarında atölye/stüdyoda bulunan çeşitli projelerden kalan birimlerin üzerinde uyumakta ya da dinlenmektedirler. Fakat yapılan çalışmada belirlen ihtiyaçları karşılayan, mekan, donatı ve mobilyaların, büyük maliyetler gerektirmeden, akılcı çözümlerle, ergonomik, estetik ve ekonomik olarak tasarlanması mümkün gözükmemektedir.

Bu çalışma devlet üniversitelerine bağlı sanat ve tasarım fakültelerinde eğitim vermekte olan, 8 farklı disiplinden seçilen, alanında uzman 15 öğretim elemanına, çeşitli sorular sorularak atölye/stüdyo ortamlarının; mekan, mobilya ve donatı ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada, öğretim elemanlarının lisans dönemlerine ait atölye/stüdyo öğrencilik deneyimlerine, öğretim programları hakimiyetlerine, uzun yıllara bağlı öğrenci gözlemlerine dayanarak belirttikleri ihtiyaç ve önerilere yer verilmiştir. Öğretim

elemanlarının perspektifiyle şekillenen bu çalışma, atölye/stüdyo mekanlarının diğer paydaşlarının görüşlerine başvurularak genişletilebilir.

KAYNAKLAR

- Akın, Galip., Gültekin, Timur., Bektaş, Yaner., Önal, Sibel., & Tuncel, Esra. (2014). Üniversite Öğrencileri İçin Sıra Tasarımı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54/1, s.269-286.
- Alioğlu, Buse. (2019). Androgojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Kurumsal Akademilerin Türkiye’de Konumlandırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Al Şensoy, Selda., Sağsöz, Ayşe. (2015). Öğrenci Başarısının Sınıfların Fiziksel Koşulları ile İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16/3, s. 87–104.
- Arslan, Ali Rıza., Çınar, Hamza. (2015). Ergonomik Açıdan Proje-Tasarım Atölyelerinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3/3, s.347–354.
- Aslan, Şaha. (2014). From 1914 To 2014: 100th Year In The Education of German And Turkish Interior Architecture. *1st International Symposium ‘Education in Interior Architecture’ in the Year of German-Turkish Research, Education and Innovation*.
- Aslan, Şaha., Kızıltepe, Ferhan. (2020). Bauhaus Ekolü’nün Değişen Paradigmaları. İnan, Derin., Cengizkan, Ali. (Haz./Ed.) *Bauhaus_100+TR*, s.300-319.
- Aslan, Şaha., Savaş, Sinan. (2015). Mekandan Parçaya, Parçadan Bütüne: Mekan Tasarım Eğitiminin Disiplinlerarası Yapısına Yönelik Bir Değerlendirme. *4. Ulusal İç Mimarlık Sempozyumu Mekan Tasarımında Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, Ankara. s. 287-297.
- Aslan, Şaha., Savaş, Sinan. (2019). İç Mimarlık Eğitiminde Teknoloji Kullanımın Bağlamının Tariflenmesine İlişkin Bir Yaklaşım *Türkiye’deki İç Mimarlık Eğitiminin Tarihi, Gelişimi ve Geleceği Ulusal Sempozyumu*.
- Atay, Gamze. (2015). *Mimari Tasarım Stüdyolarının Fiziksel Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. Adana.
- ASHRAE Standardı Kabul Edilebilir Bir İç Hava Kalitesi İçin Havalandırma. (2018). *Isıtma, Soğutma, Havalandırma, Klima, Yangın ve Sıhhi Tesisat Dergisi*, 1–16.

- Başar, H.; Sınıf Yönetimi, Dördüncü Basım, Önder Matbaacılık Ltd Şti., Ankara, 1998.
- Biket, Aslı Pınar. (2019). Mimari Tasarım Atölyesinde İki Rolü Deneyimlemek. *Yakın Mimarlık Dergisi*, 2(2), 1–13.
- Bulgurcu, Hüseyin., İlten, Nadir., Çoşgun, Ahmet. (2005). Okullarda İç Hava Kalitesi Problemleri ve Çözümler. *VII. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi ve Sergisi*. s. 601–616.
- Canbakal Ataoğlu, Nihan. (2013). Sirkülasyon Alanları Tasarımında Kolaj Etkisi, *Mimarlık*, 374.
- Cantürk Akyıldız, Emel. (2020). Bir Öğrenme Ortamı Olarak Tasarım Stüdyosu: Maltepe Üniversitesi Tasarım Stüdyosu 1 Deneyimi, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10/4, s. 389-407.
- Çelik, Kasım., Ünver, Rengin. (2017). Aydınlatmanın Eğitim Yapıları Tasarım Kılavuzlarındaki Yeri. *IX. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu*, s.102–110.
- Cengizhan, Sibel. (1994). Oturduğunuz Sandalye Size Uygun mu? *Yaşadıkça Eğitim*, 37, s 25–27.
- Çilingiroğlu, S. (2010). İç Hava Kalitesi, 23–42.
- Demirel Etili, Pınar. (2013). *Sürdürülebilir Mimarlık Kapsamında Mimarlık Ofisinde İşğin Tasarımdaki Rolü ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. Eskişehir.
- Derviş, B. (2014). *Türkiye’de Endüstriyeş tasarım Lisans Eğitiminde Malzeme Dersinin Uygulaması Üzerine Bir Araştırma ve Malzeme Stüdyosu Önerisi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Endüstriyel Tasarım Anabilim Dalı. Eskişehir.
- Dılmaç, Oğuz (2015). Tasarım Eğitimi Tarihi ve William Morris. *İdil*. 4/16, s.1-16.
- Dinç, Pınar. (2007). Mimari Tasarım Stüdyosunda Mekânsal-Davranışsal Değişkenlerin Öğrenci-Mekân Etkileşimindeki Rolü. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22/4, 837–845.
- Duran Sağocak, M. (2005). Ergonomik Tasarımda Renk. *Trakya Univ J Sci*, 6/1, s.77-83.
- Durgut, H. (1995). *Türk İnsanın Antropometrik Ölçülerine Uygun Tezgâh ve Ergonomik Atelye Dizaynı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Erkmen, N. (2009). Bauhaus ve Marmara Güzel Sanatlar Fakültesi. A. Altun & E. Aliçavuşoğlu (Ed.), Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı-Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus (s. 17-20) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Erlalelitepe, İlknur., Aral, Duygu. T. K. (2011). Eğitim Yapılarının Doğal Aydınlatma Performansı Açısından İncelenmesi. *Megaron*, 6/1, s.39–51.
- Ertek, Hakan. (1999). *İç Mimarlık Kapsamında, Temel Tasarım Eğitimi Kuramlarına Bir Yaklaşım*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökmen, Hikmet., Süer, Dürrin. (2003). Mimarlık Eğitiminde Tasarım Stüdyolarına Farklı Yaklaşımlar. *Ege Mimarlık Dergisi*, 3/47, s.4–7.
- Gül, Özge. (2016). *Türkiye’de İç Mimarlık Lisans Eğitiminde Tasarım Stüdyosu Derslerinin Yürütülmesine Yönelik Geliştirme Modeli Önerisi*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. İç Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Günel, Zeynep. (2018). *İç Mimarlık Tasarım Stüdyosu Eğitimi Sürecinde Arttırılmış Gerçeklik Teknolojilerinin Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. İç Mimarlık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Günel, Beria., Esin, Nur. (2007). İnsan-Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psikososyal Kalitenin İrdelenmesi. *İTÜ Dergisi*. 6/1. S.19-30.
- Gürcüm, Banu Hatice., Kartal, Semiha. (2017). Bauhaus ile Tasarıma Dönüşen Zanaat. *İdil* 6/34, s.1767-1798.
- Gürdağ, Büşra., Akkavak Kayaduran, Kübra., Elibol, Gülçin Cankız. (2018). Tasarım Eğitiminde Alternatif Mekân Olarak Sosyal Medya. *TOJDAC The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. 8/2 s. 166-177.
- Gürler Turan, Özlem. (2016). *Ofis Çalışmalarında Ergonomik Risklerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı. İstanbul.
- İnci, Rabia. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının Sosyal Kaygılarını Yordaması*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. Konya.

- Kahya, Emin., Gülseren, Emre., Gelen, Eda., Aydın, Sabiha. (2011). Yüksek Öğretim Öğrencileri İçin Ergonomik Sıra ve Masa Tasarımı. *17.Ulusal Ergonomi Kongresi*. Eskişehir. s.2-42.
- Kahya, Emin., Ünlüer, Gamze., Güzeldal, Zübeyde., Demirci, Zeynep Özge. (2018). Bir Yükseköğretim Kurumunda Öğrenci Sıralarının Uygunluğunun Analizi. *Ergonomi*.1/2 s.59-77.
- Kalay, T. (2019). *İç Mimarlık Eğitiminde Stüdyo Derslikleri ve Ergonomi: Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Üzerinden Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi. Sosyal Bilimleri Enstitüsü. İç Mimarlık Anabilim Dalı. Kocaeli.
- Kalınkara, Velittin, Çolakoğlu, Erdem., Erturan, Gökçe., Güngör, Hande. (2011). Yükseköğretim Yapılarında Eğitim Donanımı Tasarımına Yönelik Antropometrik Ölçülerin Belirlenmesi. *Verimlilik Dergisi*. 4. s.77-90.
- Kaptan, Buğru Han Burak. (2001). İç Mekanın Niteliğini Belirleyen Öğelerin Görsellik Kazanmasını Sağlayan Oluşumlar. *Anadolu Sanat Dergisi*, 11, s.113–130.
- Kaptan, Buğru Han Burak (2003). 20. Yüzyıldaki Toplumsal Değişmeler Paralelinde İç Mekân Tasarımı Eğitiminin Gelişimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karaçalı, Ayşe. (2006). Sınıf Yönetimini Etkileyen Fiziksel Değişkenlerin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 7/1, s.145–155.
- Karaoğlu Tekin, Öznur. (2019). *Paylaşımlı Ofislerin İç Mekan Tasarım Anlayışları. Sanatta Yeterlilik Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü. İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı. Ankara.*
- Karıptaş, Füsun Seçer ve ark. (2019). Ofis Mekanlarının Ergonomik Tasarımının Çalışanlar Üzerindeki Etkileri. Erişim: 20.07.21. https://www.academia.edu/36934524/OFFICE_MEKANLARININ_ERGONOMIK_TASARIMININ_ÜZERİNDEKİ_ETKİLERİ
- Keitzmen, Gökçe. (2002). *Mimari Tasarım Stüdyosunun Biçimlenmesinde Yöntemsel ve Mekansal Etkilerin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimari Tasarım Stüdyosu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. Eskişehir.
- Küçüköğlü, Adnan., & Özerbaş, M. Arif. (2004). Eğitim Ergonomisi ve Sınıf İçerisinde Fiziksel Değişkenlerin Organizasyonu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4/2.

- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50/4.
- Muştu Erkan, Derya. (2011). *Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümlerindeki Mesleki Kuramsal Derslerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Uygulamalı Sanatlar Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Ökten, Görünay. (2012). *İç Mimarlık Mesleği Özelinde Tasarım ve Tasarımcı Kavramlarının Algılanışı ve 'Tasarımcı Kimdir?' Sorusuna Yanıt Aramak Üzerine Bir Okuma-Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anasanat Dalı. Ankara.
- Önder, Hasan H., Gül, Melike., & Ergüldürenler, Gizem. (2013). Eğitim Ortamında Ergonomi Kullanılması ve Örnek İdeal Sınıf Çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, s.42-55.
- Özaydın Özkara, Betül., Tonguç, Güray., Özkara, Orkun. (2013). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Ergonomik Profilleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, s.221-232.
- Özsavaş, Nihal. (2016). İç Mekân Tasarımında Renk Algısı. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9/18, s.449-460.
- San, İnci. (1977). *Sanatsal Yaratma, Çocuklukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Sarıoğlu Erdoğan, Gülsün Pelin. (2016). Temel Tasarım Eğitimi: Bir Ders Planı Örneği Basic. *Journal of Planning*, 26/1, s.7-19.
- Şahinler, O. (2000), Mimarlık Eğitimi, Tasarım / Uygulamanın Akademisyen Senyörleri ve Diğerleri, *Yapı*, 222, s.22-23.
- Tunay, Metin., Melemez, Kenan., Dizdar, Ercüment. (2005). Yüksek Öğretimde Kullanılan Okul Sıra ve Masalarının Antropometrik Tasarımı (Bartın Orman Fakültesi Örneği). *Teknoloji*, 8/1. s.93-100.
- Uludağ, Zekeriyya., Odacı, Hatice. (2002). Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Fiziksel Mekan. *Milli Eğitim Dergisi*, s.153-154. Erişim: 02.04.2020 http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/153-154/uludag.htm.
- URL 1 <https://www.msgsu.edu.tr/faculties/guzel-sanatlar-fakultesi/resim-bolumu>
Erişim 20.07.21.

URL 17 (<https://crp.metu.edu.tr/tr/bolum-baskaninin-mesaji> Erişim 20.07.21.

URL 18 (<https://www.msgsu.edu.tr/faculties/mimarlik-fakultesi/sehir-ve-bolge-planlama-bolumu> Erişim 20.07.21.

URL19

https://www.msgsu.edu.tr/Assets/UserFiles/doc_bolum_icerik_mimfak/sehirbolge/msgsu_sbpb_tanitim_web.pdf Erişim 20.07.21.

URL 20 (<http://www.sbp.yildiz.edu.tr/sbp/1/Kurumsal-Geli%C5%9Fim/16> Erişim 20.07.21.

URL 21 <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10198> Erişim 20.07.21.

URL 22 <https://www.msgsu.edu.tr/faculties/mimarlik-fakultesi/endustri-urunleri-tasarimi-bolumu> Erişim 20.07.21.

URL 23 (<https://id.metu.edu.tr/tr/tarihce/>, Erişim 20.07.21.

URL 24 (<http://eut.gsf.marmara.edu.tr/genel-bilgiler> Erişim 20.07.21.

URL 25 <https://www.msgsu.edu.tr/faculties/mimarlik-fakultesi/endustri-urunleri-tasarimi-bolumu> Erişim 20.07.21.

Yalçınkaya, Begüm. (2012). Eğitim Ortamında Başarının Gizli Etkeni: Ergonomi. *E-Journal of New World Sciences Academy NWSA-Education Sciences*, 7/2, s.787-797.

Yurtkuran, Selay. (2005). *Ergonominin Mimarlık Öğrencilerinin Atölye Ortamındaki Verimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı.

Yürekli, İpek. (2003). *Mimari Tasarım Eğitiminde Oyun*. Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Zhang, P. (2007). Toward a positive design theory: Principles for designing motivating information and communication technology. In *Designing information and organizations with a positive lens*.s. 47-74. Emerald Group Publishing Limited

EK 1

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, Zeynep DİKER tarafından, Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL danışmanlığında, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı'nda yürütülmekte olan "SANAT VE TASARIM DİSİPLİNLERİ LİSANS EĞİTİMİNDE KULLANILAN STÜDYOLARIN MEKAN, DONATI VE MOBİLYA İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ" başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, stüdyo eğitimi verilen fakültelerin, ilgili disiplinlerindeki lisans eğitim stüdyolarının mekan, donatı ve mobilya anlamında irdelemek ve bu yöndeki ihtiyaçları belirlemektir. Bu verilere dayanarak, gerek mevcut durum analizi yapılacak, gerekse geleceğe yönelik çıkarımlar ve önerilerde bulunulacaktır. Bu nedenle, vereceğiniz yanıtlar araştırma sonuçlarının sağlıklı şekilde değerlendirilebilmesi açısından azami önem taşımaktadır.

Yanıtlarınız bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacak; yalnızca bilimsel yayınlarda yayınlanabilecek, tez dahil hiçbir yayında katılımcı adı herhangi bir şekilde yer almayacak ve hiçbir bilgi üçüncü şahıslar ile bu kapsamlar dışında paylaşılmayacaktır. Yalnızca araştırmaya dahil edilen üniversitelerin adları, alınan izinler dahilinde çalışmada yer alacaktır. Katılımcı adı, ancak onay vermeniz durumunda bu yayınların Teşekkür kısmında yer alabilecek, aksi halde herhangi bir yayında yer almayacaktır.

Sorularda kişisel bilgilerinize veya üniversitenizin gizlilik arz eden konularına yönelik herhangi bir husus yer almamaktadır. Herhangi bir sebeple görüşmeyi yarıda kesmek isterseniz, dilediğiniz zaman herhangi bir sebep göstermeksizin yanıtlamayı bırakabilirsiniz. Bu durum size herhangi bir yük veya sorumluluk getirmeyecektir.

Anketi yanıtlamanız takriben 15-20 dakika sürecektir. Görüşmelerimiz ses ve görüntü kaydına alınacaktır. Araştırma ile ilgili her türlü soru ve bilgi için Zeynep DİKER ve/veya Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL ile iletişime geçebilirsiniz.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

- **Tarih:**
- **Katılımcı (Katılımı kabul etmeniz durumunda lütfen doldurunuz):**
  - Adı, soyadı:
  - Adres:
  - Tel:
  - İmza:
- **Araştırmacı:**
  - Adı, soyadı: Zeynep Diker
  - Tel. 05069086946
  - e-posta: zeynepdikerr@gmail.com
  - İmza:
- **Sorumlu Araştırmacı:**
  - Adı, soyadı: Doç. Dr. Gülçin Cankız Elibol
  - Tel.03122978850
  - e-posta:gcelibol@yahoo.com
  - imza:

ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 15/03/2021
Sayı: E-35853172-300-00001499342

0001499342

Sayı : E-35853172-300-00001499342
Konu : Zeynep DİKER (Etik Komisyon İzni)

15.03.2021

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26.02.2021 tarihli ve E-44513094-300-00001469883 sayılı yazı.

Enstitünüz İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep DİKER 'in Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL danışmanlığında yürüttüğü "Sanat ve Tasarım Disiplinleri Lisans Eğitiminde Kullanılan Stüdyoların Mekan, Donatı ve Mobilya İhtiyaçlarının Belirlenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 09 Mart 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim

e-imzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 38665D94-FDA 3-4402-869F-D 5EC 2103537B

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevda TOPAL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@h01.kep.tr

ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza) Zeynep DİKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez/Sanat Çalışması Raporu Başlığı: Sanat ve Tasarım Disiplinleri Lisans Eğitiminde Kullanılan Stüdyoların Mekân, Donatı ve Mobilya İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporumun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
27.07.2021	87	23288	30.06.2021	9	1624615718

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (...../...../.....)

İmza
Zeynep DİKER

Öğrenci No.: N17133498

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

Program:

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlilik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Doç. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL, İmza)

MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Determination of Space, Equipment and Furniture Needs of Studios Used In Undergraduate Education of Art and Design

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
27.07.2021	87	23288	30.06.2021	9	1624615718

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (...../...../.....)

Signature
Zeynep DİKER

Student No.: N17133498

Department: Interior Architecture and Environmental Design Department

Program:

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
X			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

(Assoc. Prof. Dr. Gülçin Cankız ELİBOL, Signature)

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporunun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezimin/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

...../...../.....

(İmza)
Zeynep DİKER

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

